

RI NUMEROS

Keb' oxib' tzij puwi' ri Wuj Numeros

Pa ri kapitulo 1-4 chila' kariqitaj wi ri jetaq ujuq'at ri Israel; sib'alaj nimalaj ub'antajik ub'ixik kab'an chkech ri ujuq'at ri leb'itas, kab'ixik che etyoxlaj taq winaq rumal ri kichak. Pa ri kapitulo 5-6 k'o k'i taq uwach pixab'. Pa ri kapitulo 7-9 k'o keb' oxib' tzij puwi' ri tab'al toqob' kech ri enim winaq, xoquje k'o keb' oxib' tzij puwi' jas kityoxrisaxik kab'anik ri eajleb'ita. Pa ri kapitulo 9-10 are kub'ij ri Paskua e ri elem ub'ik pa ri Egipto. Pa ri kapitulo 11-14 are kuya ub'ixik ri b'inem kab'anik pa ri Tz'ilanik Ulew. Pa ri kapitulo 12 are kub'ij ri k'ax xkib'an ri Miryam e ri Aaron chrij ri Mo'ises. We k'ax ri' jun k'ax chkixo'l ri kakib'ij che kaya'taj ri saqil chkech xas rumal ri Dios. Pa ri kapitulo 15-19 k'o keb' oxib'p tzij pakiwi' ri jetaq tab'al toq'ob', pakiwi' ri echuchqajawib' e pakiwi' ri eajleb'ita.

Pa ri kapitulo 20-25 chila' kariqitaj wi ri b'inem xas pa ri Sinai ub'ik chi k'ate' na pa ri rokib'al ri tyoxlaj ulew. Ri kapitulo 22-24 are kach'aw puwi' ri B'alaam e are kuk'utu ri uk'exik jun kyaqsaq pa jun tewchib'al. Weri' kariqitajik pa ri kapitulo 24,17: *"17Ri in kinwilo ri are', kne'b'a' man rech ta we ukamik ri', q'alaj ri are' chnuwach, k'atek'ut, man naqaj taj k'o wi kinwilo. Ruk' ri Jakob' petinaq uloq jun ch'imil, are kinimal, jun ch'im'i'y rech ajawinel tajin kawa'laj uloq pa ri Israel. Kupaq' ri ukrusal upalaj ri Mo'ab', kupaq' ri kijolom konojel ri e'uk'ojol ri Seth."* Weri' kutzijoj chqech arechi' ri utem ri rajawaremal ri David xchup uwach. Chiwila' ri oxmul 14 rech tab'al toq'ob' k'o pa ri 23,1.14.29, weri' kub'an 42. Xoquje' chiwila' ri jetaq B'ix elohista kamajtaj pa ri 42 xas kopan pa ri 83, e weri' kub'an 42 salmos; xoquje' chiwila' ri oxmul 14 rija'al pa ri Mateo 1,1-16, xoquje' weri' kub'an 42 rija'alil. (Bernardo Gosse, David y Abraham. Tradición de la Epoca Persia, Año 2010, paginas 190-192); Pa ri Mateo 1,1-16 kuya' ub'ixik jas uk'exik jun kyaqsaq pa jun tewchib'al.

Pa ri kapitulo 26-30 k'ya taq pixab' k'olik. Pa ri kapitulo 31-36 k'o k'ya pixab' puwi' ri jetaq ch'oj e jas ujachik ri ch'akoj pa ri jetaq ch'o'j e xoquje' k'o jetaq pixab' jas ujachik ri rulew jun amaq'.

RI NUMEROS

Ri kejalaxik ri e'ajisra'el

¹Ri Yahweh xuch'ab'ej ri Mo'ises pa ri Sina'i ri tz'inalik ulew, pa ri Tz'um Ja rech ri Riqoj Ib', pa ri nab'e q'ij rech ri ukab' ik', pa ri ukab' junab' chi pa ri q'ij che xe'el uloq pa ri rulew ri Egipto. Xub'ij chrech:

²«Che'iwejalaj b'a' konojel ri komon kech ri e'ajisra'el, ke'iwejalaj pa taq ri kijuq'at e pa taq ri kachoch, kiwejalaj ri kib'i' konojel ri achijab', chjujunal ke'iwejalaj. ³Ri at e ri A'aron, ke'iwejalaj konojel ri e'ajisra'elita che q'axinaq chi uwi' ri juwinaq kijunab', kkimulij kib' pa taq jupuq rech kisuk'ub'a' kib' chrech ri ch'o'j. ⁴Chjujunal juq'at kixuto' jun achi ri', rajawaxik che k'amal b'e chkixo'l ri e'ajuparachoch.

Ri winaq kechakun

iwuk' chkejalaj ri e'ajisra'el

⁵«Are wa' ri kib'i' ri winaq che kechakun iwuk' chkejalaxik ri e'ajisra'el:

Pa ri ujuq'at ri Rub'en: are ri Elisur, uk'ojol ri Sede'ur.

⁶Pa ri ujuq'at ri Sime'on: ri Selumi'el, uk'ojol ri Surisadday.

⁷Pa ri ujuq'at ri Juda: ri Najson, uk'ojol ri Amminadab'.

⁸Pa ri ujuq'at ri Isakar: ri Netana'el, uk'ojol ri Su'ar.

⁹Pa ri ujuq'at ri Sab'ulon: ri Eli'ab', uk'ojol ri Jelon.

¹⁰Ri kejalaxik ri e'uk'ojol ri Jose: Pa ri ujuq'at ri Efra'im, are ri Elisama, uk'ojol ri Ammihud; pa ri ujuq'at ri Manasses, ri Gamali'el, uk'ojol ri Pedasur.

¹¹Pa ri ujuq'at ri B'enjamin, ri Ab'idan, uk'ojol ri Guide'oni.

¹²Pa ri ujuq'at ri Dan, ri Aji'eser, uk'ojol ri Ammisadday.

¹³Pa ri ujuq'at ri Aser, ri Pagui'el, uk'ojol ri Okran.

¹⁴Pa ri ujuq'at ri Gad, ri Eli'asaf, uk'ojol ri Re'u'el.

¹⁵Pa ri ujuq'at ri Neftali, ri Ajira, uk'ojol ri Enan».

¹⁶Ri komon nim ke'kil wi we achijab' ri'; ri e'are' enim taq winaq chkixo'l ri kijuq'at ri e'ojer taq kimam; ek'amal b'e chkech ri kijuq'at ri Isra'el.

¹⁷Ri Mo'ises e ri A'aron kekik'am ub'i we achijab' ri', che xb'ix kib'i', ¹⁸k'atek'uri' kkimulij konojel ri komon pa ri nab'e q'ij chrech ri ukab' ik'. Ri e'ajisra'el kimulixik kuk' ri e'ajupakachoch e pa taq ri kijuq'at, ktz'ib'ax kib'i' ri achijab' che q'axinaq chi juwinaq kijunab', chjujunal ktz'ib'ax kib'i'. ¹⁹Jeri' jacha xtaqan ri Yahweh chrech; ri Mo'ises xutz'ib'aj kib'i' pa ri Sina'i, ri tz'inalik ulew.

Ri ejalanik

²⁰Aretaq chi' xe'ejalatajik konojel ri erachalal ri e'uk'ojol ri Rub'en, ri nab'e'al uk'ojol ri Isra'el, xe'ejalaxik chjujunal jun taq ja e chjujunal ri juq'at, xtz'ib'ax kib'i' konojel ri achijab' che q'axinaq chi juwinaq kijunab' e kekowin chik kech'o'jinik. ²¹Xe'ejalaxik pa ri ujuq'at ri Rub'en 46.500.

²²Aretaq chi' xe'ejalatajik konojel ri erachalal ri e'uk'ojol ri Sime'on, chujunal taq ja e chujunal ri ejuq'at, xtz'ib'ax chi kib'i' konojel ri achijab' che q'axinaq chi juwinaq kijunab' e ri kekowin chik kech'o'jinik. ²³Xe'ejalaxik 59.300 pa ri ujuq'at ri Sime'on.

²⁴Aretaq chi' xe'ejalatajik ri erachalal ri e'uk'ojol ri Gad, chujunal taq ja e chujunal ri ejuq'at, xtz'ib'ax chi kib'i' konojel ri achijab' che q'axinaq chi juwinaq kijunab' e che kekowin chik kech'o'jinik. ²⁵Xe'ejalaxik 45.650 pa ri ujuq'at ri Gad.

²⁶Aretaq chi' xe'ejaltajik ri erachalal ri e'uk'ojol ri Juda, chujunal taq ja e chujunal ejuq'at, xtz'ib'ax kib'i' konojel ri achijab' che q'axinaq chi juwinaq kijunab' e kekowin chik kech'o'jinik. ²⁷Xe'ejalaxik 74.600 pa ri ujuq'at ri Juda.

²⁸Aretaq chi' xe'ejaltajik ri erachalal ri e'uk'ojol ri Isakar, chujunal taq ja e chujunal ejuq'at, xtz'ib'ax kib'i' konojel ri achijab' che q'axinaq chi juwinaq kijunab' e che kekowin chik kech'o'jinik. ²⁹Xe'ejalaxik 54.400 pa ri ujuq'at ri Isakar.

³⁰Aretaq chi' xejalatajik ri erachalal ri e'uk'ojol ri Sab'ulon, chujunal taq ja e chujunal taq juq'at, xtz'ib'ax kib'i' konojel ri achijab' che q'axinaq chi juwinaq kijunab' e che kekowin chik kech'o'jinik. ³¹Xe'ejalaxik 57.400 pa ri ujuq'at ri Sab'ulon.

³²Ri e'uk'ojol ri Jose: che e'achalaxik rumal ri e'uk'ojol ri Efra'im, chujunal taq ja e chujunal taq juq'at, xtz'ib'ax kib'i' konojel ri achijab' che q'axinaq chi juwinaq kijunab' e che kekowin chik kech'o'jinik. ³³Xe'ejalaxik 40.500 pa ri ujuq'at ri Efra'im.

³⁴Ri erachalal ri e'uk'ojol ri Manasses, chujunal taq ja e chujunal taq juq'at, xtz'ib'ax kib'i' konojel ri achijab' che q'axinaq chi juwinaq kijunab' e che kekowin chik kech'o'jinik. ³⁵Xe'ejalaxik 32.200 pa ri ujuq'at ri Manasses.

³⁶Ri erachalal ri e'uk'ojol ri B'enejamin, chujunal taq ja e chujunal taq juq'at, xtz'ib'ax kib'i' konojel ri achijab' che q'axinaq chi juwinaq kijunab' e che kekowin chik kech'o'jinik. ³⁷Xe'ejalaxik 35.400 pa ri ujuq'at ri B'enejamin.

³⁸Ri erachalal ri e'uk'ojol ri Dan, chujunal taq ja e chujunal taq juq'at, xtz'ib'ax kib'i' konojel ri achijab' che q'axinaq chi juwinaq kijunab' e che kekowin chik kech'o'jinik. ³⁹Xe'ejalaxik 62.300 pa ri ujuq'at ri Dan.

⁴⁰Ri erachalal ri e'uk'ojol ri Aser, chujunal taq ja e chujunal taq juq'at, xtz'ib'ax kib'i' konojel ri achijab' che q'axinaq chi juwinaq kijunab' e che kekowin chik kech'o'jinik. ⁴¹Xe'ejalaxik 41.500 pa ri ujuq'at ri Aser.

⁴²Ri erachalal ri e'uk'ojol ri Neftali, chujunal taq ja e chujunal taq juq'at, xtz'ib'ax kib'i' konojel ri achijab' che q'axinaq chi juwinaq kijunab' e che kekowin chik kech'o'jinik. ⁴³Xe'ejalaxik 53.400 pa ri ujuq'at ri Neftali.

⁴⁴E'are wa' ri xe'ejalaxik rumal ri Mo'ises, ri A'aron e kumal ri ekab'lajuj enim taq uwinaq ri Isra'el che chkijunal ek'o pa jun ja kech e'achalaxik. ⁴⁵Konojel ri e'ajisra'el che q'axinaq chi juwinaq kijunab', konojel ri kekowin chik xech'o'jinik, aretaq chi' xe'ejalatajik pa taq ri kachoch ⁴⁶xtz'aqatik ri kejalab'alil 603.550.

⁴⁷K'atek'ut, man xe'ejalax ta ri e'ajlevita e ri kijuq'at rumal ri kitat kuk' ri e'ajisra'elita.

Ri e'ajlevita

⁴⁸Ri Yahweh xuch'ab'ej ri Mo'ises, jewa' xub'ij chrech: ⁴⁹«Maq'axej utz'ib'axik kib'i' ri ujuq'at ri Levi e me'awejalaj chkixo'l ri e'ajisra'elita. ⁵⁰Are chatz'ib'aj ri kib'i' ri e'ajlevita chrech upatanixik ri Tz'um Ja rech ri Riqoj Ib', chrech upatanaxik ronojel ri taq tem e chrech ronojel ri jetaq uchukb'al. E'are' ri' ri kek'amow ub'ik ri Tz'um Ja e ronojel ri utem, kepatanajik ri' chech ri are' e kkiya' ri' ri tz'um taq kachoch chunaqaj. ⁵¹Aretaq chi' rajawaxik kyak ub'i ri Tz'um Ja, e'are ri e'ajlevita ri' ketukuw ub'ik; aretaq chi' rajawaxik kjeqab'axik ri Tz'umal Ja, e'are ri e'ajlevita ri' keyakowik. Jun winaq che xaq winaq, che

man ajlevita taj, k'atek'uri' kqib' ukoq ruk', kkamisaxik ri'. ⁵²K'atek'uri', ri e'ajisra'elita kejeqi' ri' konojel jawi' k'o wi ri tz'um taq ja kech chjunal juq'at e jawi' k'o wi ri k'utb'al rech chjunal juq'at. ⁵³K'atek'ut, ri e'ajlevita kejeqi' ri' chunaqaj ri Tz'um Ja rech ri Riqoj Ib'. Xa jek'uri', man kpe ta uloq ri oyowal pakiwi' ri ukomon ri e'ajisra'el. Ri e'ajlevita are kkipatanij ri' ri Tz'um Ja rech ri Riqoj Ib'».

⁵⁴Ri e'ajisra'elita xkib'an ronojel ri jastaq che xtaqan ri Yahweh chrech ri Mo'ises. Qas jeri' ub'anik xkib'ano.

Ri kicholajil ri ejuq'at

²Ri Yahweh xe'uch'ab'ej ri Mo'ises e ri A'aron, jewa' xub'ij chkech:

²«Ri e'ajisra'el konojel kejaqi' naqaj chrech ri k'utb'al kech, chuxe' ri k'utb'al rech kachalal kib' pa ja. Kekanajik naqaj chech ri Tz'um Ja rech Riqoj Ib', keqib' apan jub'iq'.

³Ri e'are' kejeqi' ri' pa ri relb'alq'ij:

Pa ri relb'alq'ij kk'oji' ri uk'utb'al ri tz'um taq ja rech ri Juda, are ajtzij ejanipa' ri kijuq'at. Ri kinimal ri e'uk'ojol ri Juda: are ri Najson, uk'ojol ri Amminadab'. ⁴Ri e'uwinag: 74.600 ri xe'ejalaxik.

⁵Chunaqaj kekanaj koq:

Ri ujuq'at ri Isakar. Ri kinimal ri e'uk'ojol ri Isakar: are ri Natana'el, uk'ojol ri Su'ar. ⁶Ri e'uwinag: 54.400 ri xe'ejalaxik.

⁷Ri ujuq'at ri Sab'ulon. Ri kinimal ri e'uk'ojol ri Sab'ulon: are ri Eli'ab', uk'ojol ri Helon.

⁸Ri e'uwinag: 57.400 ri xe'ejalaxik.

⁹Konojel ri xtz'ib'ax kib'i' pa ri tz'um taq ja rech ri Juda 186.400. Aretaq chi' rajawaxik kiyak ub'i iwib' e kixb'e ub'ik, e'are nab'e ri' keb'e ub'i ri e'are'.

¹⁰Pa ri ukaj uxkut ulew, kk'oji' ri uk'utb'al ri tz'um taq ja rech ri Rub'en, kek'oji'k jacha ri kijuq'at. Ri kinimal ri e'uk'ojol ri Rub'en: are ri Elisur, uk'ojol ri Sede'ur. ¹¹Ri e'uwinag: 46.500 ri xe'ejalaxik.

¹²Chunaqaj are kekanajik koq:

Ri ujuq'at ri Sime'on: Ri kinimal ri e'uk'ojol ri Sime'on: are ri Selumi'el, uk'ojol ri Surisadday. ¹³Ri e'uwinag: 59.300 ri xe'ejalaxik.

¹⁴Ri ujuq'at ri Gad. Ri kinimal ri e'uk'ojol ri Gad: are ri Elyasaf, uk'ojol ri Re'u'el. ¹⁵Ri e'uwinag: 45.650 ri xe'ejalaxik.

¹⁶Konojel ri xtz'ib'ax kib'i' pa ri tz'um taq ja rech ri Rub'en: 151.450, jachatalik kiwach jacha ri kijuq'at. E'are keteri' pa ri ukab' koq.

¹⁷K'atek'uri', are kteri' chi ukoq ri' ri tz'um taq ja rech ri Riqoj Ib', rumal rech che ri tz'um taq ja kech ri e'ajlevita panik'aj k'o wi chkech ri enik'aj taq tz'um ja chik. Konojel ri' keteri'ik jeri' jacha ucholexik kib' xkib'ano, chkijujunal juq'at are kkiterne'b'ej ri k'utb'al kech.

¹⁸Pa ri uqajib'alq'ij are kk'oji' ri uk'utb'al ri tz'um taq ja rech ri Efra'im, kek'oji'k jacha ri kijuq'at. Ri kinimal ri e'uk'ojol ri Efra'im: are ri Elisama, uk'ojol ri Ammihud. ¹⁹Ri e'uwinag: 40.500 ri xe'ejalaxik.

²⁰Kk'oji' chunaqaj ri are':

Ri ujuq'at ri Manasses. Ri kinimal ri e'uk'ojol ri Manasses: are ri Gamali'el, uk'ojol ri Pedasur. ²¹Ri e'uwinag: 32.200 ri xe'ejalaxik.

²²Ri ujuq'at ri B'enjamin. Ri kinimal ri e'uk'ojol ri B'enjamin: are ri Ab'idan, uk'ojol ri Guide'oni. ²³Ri e'uwinag: 35.400 ri xe'ejalaxik.

²⁴Konojel ri xtz'ib'ax kib'i' pa ri tz'um taq ja rech ri Efra'im, kek'oji'k jeri' jacha ri kijuq'at. Konojel ri xe'ejalaxik xkib'ana' 108.100. Pa urox ri' kek'oji' wi pa ri b'inem.

²⁵Pa ri urox uxkut kaj are kk'oji'k ri uk'utb'al ri tz'um taq ja rech ri Dan, kholej kib' ri' jacha ri kijuq'at. Ri kinimal ri e'uk'ojol ri Dan: are ri Aji'eser, uk'ojol ri Ammisadday. ²⁶Ri e'uwinaq: 62.700 ri xe'ejalaxik.

²⁷Kek'oji' naqaj chrech ri are':

Ri ujuq'at ri Aser. Ri kinimal ri e'uk'ojol rin Aser: are ri Pagui'el, uk'ojol ri Okran. ²⁸Ri e'uwinaq: 41.500 ri xe'ejalaxik.

²⁹Ri ujuq'at ri Neftali. Ri kinimal ri e'uk'ojol ri Neftali: are ri Ajira, uk'ojol ri Enan. ³⁰Ri e'uwinaq: 53.400 ri xe'ejalaxik.

³¹Konojel ri xtz'ib'ax kib'i' pa ri tz'um taq ja rech ri Dan, xkib'an 157.600. Ketari' na k'uri' pa uk'isb'al kanoq. Kkijach kib' ri' jacha ri kijuq'at ruk' taq ri k'utb'al kech».

³²E'are wa' ri e'ajisra'el xe'ejalaxik che kachalal kib' pa taq kachoch. Ri winaq xe'ejalaxik pa ri tz'um taq ja, kik'olom kib' jacha ri kijuq'at, xe'opanik pa 603.550. ³³K'atek'ut, ri Yahweh xtaqan chrech ri Mo'ises arech man ke'ejalax ta ri e'ajlevita chkixo'l ri e'ajisra'el.

³⁴Ri e'ajisra'el xkib'an ronojel jacha xtaqan ri Yahweh chrech ri Mo'ises. Kekanaj kanoq chunaqaj ri k'utb'al. Xoquje' jeri' kewa'lajik aretaq chi' rajawaxik kkiwa'lajisaj ub'ik ri tz'um taq ja, konojel junam kek'oji' ruk' ri kijuq'at ruk' ri e'ajupakachoch.

Ri ujuq'at ri Levi. Ri echuchqajawib'

³¹Are wa' ri kija'l ri A'aron e ri Mo'ises, aretaq chi' ri Yahweh xuch'ab'ej ri Mo'ises pa ri juyub' Sina'i.

²Are wa' ri kib'i' ri e'uk'ojol ri A'aron: ri nab'e'al are ri Nadab', eteren chi ukoq ri Ab'ihu, ri Ele'asar e ri Itamar.

³Are wa' ri kib'i' ri e'uk'ojol ri A'aron, ri xe'uxik echuchqajawib' rumal rech che xeji'onsaxik ruk' ri ase'ite cho ri kijolom, e xtyoxrisaxik ri kiq'ab' arech kechuchqajawinik.

⁴Ri Nadab' e ri Ab'ihu xekam kanoq chuwach ri Yahweh pa ri tz'inalik ulew Sina'i, aretaq chi' xkikoj chuwach ri Are' jun q'aq' che awas rokisaxik. Rumal rech che man k'o ta kik'ojol, are ri Ele'asar e ri Itamar xepatanajik echuchqajawib' chuwach ri kitat A'aron.

Ri e'ajlevitas e ri kipatanajik

⁵Ri Yahweh xuch'ab'ej ri Mo'ises, jewa' xub'ij chrech:

⁶«Chattaqanoq arech keqib' uloq ri ujuq'at ri Levi e che'akojo chuxe' ri ukowinem ri A'aron ri chuchqajaw; arech ke'kipatanij ri are'. ⁷Kkito' ri' ri are' chrech ri uchak e kitob' ri' chrech ronojel ri chak kkib'an ri moloj ib' chuwach ri Tz'um Ja rech ri Riqoj, kkipata'ij ri' ri chak kb'an pa ri Uk'olb'al ri Tz'um Ja. ⁸Kkichajij ri' ronojel ri jetaq chukb'al kokisaxik pa ri Tz'um Ja rech ri Riqoj Ib' e kepatanajik ri' chkech konojel ri e'ajisra'el aretaq chi' kkib'an ri jetaq chak pa ri Tz'um Ja. ⁹Ri e'ajlevita ke'aya' ri' chrech ri A'aron e chkech ri e'uk'ojol are': "xaq esipam ri'". Espipatalik ri' kumal ri e'ajisra'el.

¹⁰Katz'ib'aj kib'i' ri' ri A'aron e ri e'uk'ojol arech kepatanajik echuchqajawib'. Ronojel winaq che man chuchqajaw taj e kqib' ukoq, kkamisaxik ri'.

Ri kicha'ik

¹¹Ri Yahweh xuch'ab'ej ri Mo'ises, jewa' xub'ij chrech:

¹²«Chawilampe'. Ri in, xe'incha' ri e'ajlevita chkixo'l ri e'ajisra'elita, man are ta xe'incha'o konojel ri enab'e'al taq alk'uwa'lxel che kkijaq uloq ri uchuch kipam kinan; xa jek'uri', ri e'ajlevita ewech ri in ri'. ¹³Rumal rech che konojel ri enab'e'al taq alk'uwa'lxel

xas ewech wi ri in. Ri jun q'ij aretaq chi' xe'insoko konojel ri enab'e'al taq e'alk'uwa'lxel pa ri Egipto, ri in xe'intyoxrisaj ewech in konojel ri enab'e'al pa ri Isra'el, chi winaq, chi awaj. Ri e'are' ewech in, in ri in Yahweh».

Ri utz'ib'axik ri b'i'aj

¹⁴Ri Yahweh xuch'ab'ej ri Mo'ises pa ri Sina'i ri tz'inalik ulew, jewa' xub'ij chrech:

¹⁵«Chacholej utz'ib'axik ri kib'i' ri e'uk'ojol ri Levi, jacha ri kik'olem kib'anom pa taq ja, pa taq ri juq'at: katz'ib'aj kib'i ri' konojel ri achijab', xas kamajij ub'i kuk' ri k'o chi jun kik'lal». ¹⁶Ri Mo'ises xutz'ib'aj ri kib'i' jeri' jacha xtaqan ri Yahweh chech, xok chkejalaxik jacha xb'ix chrech. ¹⁷Are wa' ri kib'i' ri e'uk'ojol ri Levi: Guerson, Kehat e Merari.

¹⁸Ri kib'i' ri e'uk'ojol ri Guerson, jacha ri kik'olem kib'anom pa taq ri kijuq'at, are weri': Lib'ni e Sime'i; ¹⁹ri e'uk'ojol ri Kehat jacha ri kib'anom pa taq ri juq'at: Amram, Yishar, Heb'ron e Ussi'el; ²⁰ri e'uk'ojol ri Merari, jacha kib'anom pa taq ri juq'at: Majli e Musi. Are wa' ri jetaq ujuq'at ri Levi, junam kik'olom kib' pa taq ja ri kachalal kib'. ²¹Ruk' ri Guerson tiktajinaq ub'ik ri jetaq juq'at Lib'nita e ri Sime'ita. E'are wa' ri jetaq juq'at che E'ajguerson. ²²Konojel ri achijab' xtz'ib'ax kib'i', che xmajix ub'i utz'ib'axik kuk' ri k'o chi jun kik'lal, xkib'an 7.500. ²³Ri kijuq'at ri e'ajguerson ejeqel chrij ri Uk'olb'al ri Tz'um Ja, pa ri uqajib'alq'ij. ²⁴Ri kinimal pa ri rachoch ri Guerson are' ri Elyasaf, uk'ojol ri La'el. ²⁵Ri e'uk'ojol ri Guerson e'are echajinel chrech ri tz'um ja rech ri Riqoj Ib', kkilawchij ri uk'olb'al, ri tz'um che kya puwi' e ri payu' chuqb'al rech ri rokb'al ri Tz'um Ja rech ri Riqoj Ib', ²⁶ri jetaq chuqb'al ri uwoja, ri uch'uqb'al jawi' kb'an ub'i' okem pa ri uwoja' che usutum rij ri Uk'olb'al ri Tz'um Ja e ri ab'aj tab'al toq'ob', xoquje' ri jetaq k'am che rajawaxik kokisaxik pa upatanaxik.

²⁷Ruk' ri Kehat etiktajinaq uloq ri jetaq juq'at Amramita, ri Yisharita, ri Heb'ronita e ri Ussi'elita. E'are wa' ri jetaq juq'at che e'ajkehat. ²⁸Konojel ri achijab' che xmajtaj ub'i kejalaxik kuk' ri k'o chi jun kik'lal, xetz'aqatik 8.600. Ri e'are' kepatanajik pa ri tyoxlaj k'olb'al. ²⁹Ri kijuq'at ri e'ajkehat ejeqel pa ri ukaj uxkut ulew chrech ri Tz'um Ja. ³⁰Ri kinimal pa ri kachoch ri taq kijuq'at ri e'ajkehat are ri Elisafan, uk'ojol ri Ussi'el. ³¹Are kichak kkilawchij ri arka, ri mexa rech chajb'al, ri jetaq ab'aj tab'al toq'ob', ri tyoxlaj taq jastaq kukoj ri chuchqajaw pa ri upatan, ri payu' e ronojel ri jastaq kokisaxik chila'.

³²Ri kinimal ri enim taq winaq pa ri ujuq'at ri Levi, are ri Ele'asar, uk'ojol ri A'aron che chuchqajaw. Ri are' are ke'ulawchij konojel ri kepatanajik pa ri tyoxlaj k'olb'al.

³³Tiktajinaq ub'i ruk' ri Merari ri juq'at Majlita e ri juq'at Musita. E'are wa' ri jetaq juq'at e'ajmerari; ³⁴konojel ri achijab' che xtz'ib'ax kib'i', xmajtaj ub'i kuk' ri jun kik'lal, xkib'an 6.200. ³⁵Ri kinimal ri jetaq juq'at e'ajmerari, are' ri Suri'el, uk'ojol ri Ab'ijayil. Ri e'are' ejeqel pa ri urox uxkut kaj chrech ri Tz'um Ja. ³⁶Ri e'uk'ojol ri Merari are kichak kkilij ri kijeb' tz'alam utzaltmal ri Tz'um Ja, ri jetaq raqan ta ja e ri ch'ikb'al taq rech, ronojel ri jetaq uchukb'al e ronojel ri rajawaxik chila', ³⁷xoquje' ri jetaq raqanja che usutum rij ri uwoja, ri jetaq ch'ikb'al rech, e ri jetaq ximb'al rech.

³⁸Ri Mo'ises e ri A'aron ejeqel pa ri relb'alq'ij chuwach ri K'olb'al, chuwach ri Tz'um Ja rech ri Riqoj Ib', ri A'aron kuk' ri e'uk'ojol kkipatanij ri tyoxlaj k'olb'al pa kib'i' ri e'ajisra'elita. Jachin jun winaq che man chuchqajaw taj, k'atek'uri', kqib' ukoq, xas kkamisaxik ri'.

³⁹Konojel ri xtz'ib'ax kib'i' chkech ri e'ajlevita, che pa taq ri juq'at xerejalaj ri Mo'ises, rumal rech che jeri' xtaqan ri Yahweh, konojel ri achijab' che xmajtaj kitz'ib'axik ub'ik kuk' ri k'o chi jun kik'lal, xkib'an 22.000.

Ri e'ajlevita e ri uloq'ik chi jumul ri enab'e'al

⁴⁰Ri Yahweh xuch'ab'ej ri Mo'ises: «Che'awaji'laj konojel ri enab'e'al taq achijab' chkixo'l ri e'ajisra'el, kmajtaj ub'ik kuk' ri k'o chi jun kik'lal, chatz'ib'aj ri kib'i'.⁴¹K'atek'uri', ke'ak'am ri e'ajlevitas iwech in pa kik'exwach konojel ri enab'e'al ek'o pa ri Isra'el, ke'achi'j ri' chuwach ri Yahweh, xoquje' kachi'j ri' konojel ri chikop che ekech ri e'ajlevitas pa uk'exwach ri enab'e'al taq chikop chkech ri e'ajisra'el».

⁴²Jeri' jacha xtaqan ri Yahweh chrech ri Mo'ises, ri are' xerejalaj konojel ri enab'e'al taq kalk'uwa'l ri E'ajisra'el. ⁴³Konojel ri xtz'ib'ax kib'i', ri e'achijab' che enab'e'al taq alk'uwa'l xel, ri xmajtaj ub'i kuk' ri k'o chi jun kik'lal, xkib'an 22.273.

⁴⁴K'atek'uri' ri Yahweh xuch'ab'ej ri Mo'ises, jewa' xub'ij chrech:

⁴⁵«Che'ak'ama' b'a' ri e'ajlevita pa kik'exwach konojel ri enab'e'al taq alk'uwa'l xel chkixo'l ri e'ajisra'el, xoquje' chak'ama' b'a' ri jetaq kichikop ri e'ajlevita pa uk'exwach kichikop e'are'; ri e'ajlevitas ewech in ri', in ri in Yahweh. ⁴⁶Arech keloq'ik ri 273 enab'e'al taq alk'uwa'l xel chkixo'l ri e'ajisra'el che kq'ax uwi' chkech ri e'ajlevita, ⁴⁷rech utojik chjunal winaq, ri at kak'am ub'i ri' job' siklos; ri siklos kak'am ub'ik jeri' nak'uri' jacha ri siklos kokisax pa ri tyoxlaj k'olb'al, juwinaq geras kaya chrech jun siklo. ⁴⁸Kaya' ri' we pwaq ri' chrech ri A'aron e chkech ri e'uk'ojol are', rajil kiloq'ik ri' ri winaq che xq'ax uwi' pa ri kejalaxik.

⁴⁹Ri Mo'ises xuk'am puq'ab' we pwaq ri' arech ke'uloq' ri winaq che xqa'x uwi' chkech ri e'ajlevita. ⁵⁰Xuk'am ukoq ri pwaq, ri tojb'al kech ri enab'e'al taq alk'uwa'l xel chkixo'l ri e'ajisra'el: 1.365 siklos, ri pwaq pa siklos jacha kokisax pa ri tyoxlaj k'olb'al. ⁵¹K'atek'uri', ri Mo'ises xujach ri pwaq chrech ri A'aron e chkech ri e'uk'ojol, jeri' jacha xtaqan ri Yahweh, jeri' jacha xtaqan ri Yahweh chrech ri Mo'ises.

Ri jetaq kijuq'at ri e'ajlevita. Ri Ajkehat

⁴Ri Yahweh xe'uch'ab'ej ri Mo'ises e ri A'aron, jewa' xub'ij chkech:

²«Che'iwejalaj chkixo'l ri e'ajlevitas konojel ri e'uk'ojol ri Kehat, ke'iwejalaj chjunal taq juq'at e chjunal taq ja che e'achalaxik: ³kimajij ub'i kuk' ri k'o chi juwinaq lajij kijunab' chi k'ate' na ri e'opaninaq chi pa kawinaq lajij, ri kekowin chik kepatanijik pa ri Tz'um Ja rech ri riqoj Ib'.

⁴Are wa' ri kipatanajik wi ri e'uk'ojol ri Kehat pa ri Tz'um Ja rech ri Riqoj Ib': ri upatanixik ri tyoxlaj jastaq.

⁵Aretaq chi' kyak ub'i ri tz'um taq ja, kepe ri' ri A'aron e ri e'uk'ojol che uqasaxik ri jetaq chuqb'al rech ri payu', e kkich'uqb'ej ri' ruk' weri' ri arka rech ri tzij. ⁶Kkikoj ri' puwi' jun kok' tz'um e kkilik'ej ri' puwi' jun je'likalaj marato tuntuj atz'yaq. K'atek'uri', kkikoj chrech ri utz taq uche' ri arka.

⁷Puwi' ri mexa rech ri jetaq kaxlanwa ksipaxik, kkilik'ej ri' jun kyaq atz'yaq e kya chuwach ri jetaq q'eb'al, ri jetaq pajb'al amaja', ri jetaq laq e ri jetaq xa'ru rech ri ja' tab'al toq'ob'; ri sipam kaxlanwa xas pa junalik ri' kkanaj kan cho ri mexa. ⁸Kya ri puwi' weri' jun karmesi' su't e puwi' chik kya jun kok'alaj tz'um. K'atek'uri', kokisax ri' ri jetaq uche' ri mexa.

⁹K'atek'uri' kkik'am ukoq ri' jun kyaqtuntuj payu' e kkich'uqb'ej uwi' ri' ri chajb'al e ri jetaq uchaj, ri sub'al rech e ri uk'olb'al chaj e ronojel ri jetaq laq uk'olb'al ri ase'ite che kokisaxik pa ri chak. ¹⁰Kkikoj weri' ruk' ronojel ri jastaq cho jun kok'alaj tz'um e kkiya ri' cho jun eqab'al.

¹¹Cho ri ab'aj tab'al toq'ob' che q'an pwaq, kkilik'ej na ri' jun kyaq payu' e kkik'ol ri' pap jun kok'alaj tz'um. K'atek'uri' kkikoj ri' ri jetaq uche'.

¹²K'atek'uri', kkik'am ukoq ri' ronojel ri taq laq che kokisaxik pa ri upatanaxik ri tyoxlaj k'olb'al, kkiya ri' pa jun kyaqtuntuj atz'ayaq, kkik'ol ri' pa jun kok'alaj tz'um e kkiya ri' ronojel cho ri jun ch'at.

¹³Kkikesaj ri' cho ri ab'aj tab'al toq'ob' ri uchajil ri xepo, e kkilik' cho ri are' jun kyaqtuntuj payu', ¹⁴e kya ri' chuwach ronojel ri jastaq rajawaxik che ri upatanixik ri tab'al toq'ob': ri porob'al, ri che' rech usilob'isaxik q'aq', ri jetaq chukb'al, ri taq pajb'al amaja'. Kkikoj ri' puwi' jun kok'alaj tz'um; k'atek'uri' kkikoj ri jetaq uche'.

¹⁵Aretaq chi' ri A'aron e ri e'uk'ojol xeto'tajik che uk'olik ri tyoxlaj taq jastaq e ruk' ronojel ri uchukb'al, aretaq chi' kyakitaj ub'ik ri jetaq tz'um ja, ke'opan ri' ri e'uk'ojol ri Kehat che uk'amik ub'i weri', k'atek'ut man kuya ta ri' kkichapo ri tyoxlaj taq jas uwach ri'; we kchapo xas kekam ri'. Are wa' ri patan kkib'an ri e'uk'ojol ri Kehat pa ri Tz'um Ja rech ri Riqoj Ib'. ¹⁶K'atek'ut, ri Ele'asar uk'ojol ri chuchqajaw, kuchajij ri' ri ole'o rech ri chajb'al, ri k'ok'alaj k'ok' q'ol, ri k'ok'alaj taq q'ayes, ri kaxlanwa' rech ri junalikalaj sipanik, ri ase'ite kokisax chrech ri ji'onsa'nik; rajawaxik kuchajij ronojel ri Tz'um Ja, e ronojel ri k'o chupam; ri tyoxlaj jastaq e ri jetaq chukb'al».

¹⁷Ri Yahweh xe'uch'ab'ej ri Mo'ises e ri A'aron, jewa' xub'ij chkech:

¹⁸«Mijach kiwach ri kijuq'at ri e'ajkehatitas kuk' ri kijuq'at ri e'ajlevita, ¹⁹Jewa' chib'ana' chkech ri e'are', arech kk'oji' kik'aslemal e man kekam taj aretaq chi' keqib' ukoq ruk' ri tyoxlaj taq jas uwach; ri A'aron e ri e'uk'ojol kenab'ejik ri' che uk'utik ri uk'olb'al kichak chkiwach e che uya'ik ri keqa'n. ²⁰Xa jek'uri' man ke'ok ta ub'i ju'iq' ri' che rilik ri tyoxlaj taq jastaq; we ke'ok ub'ik kekam ri' ri e'are'».

Ri e'ajjguerson

²¹Ri Yahweh xuch'ab'ej ri Mo'ises, jewa' xub'ij chrech:

²²«Xoquje' che'awejalaj ri e'uk'ojol ri Guerson, ke'awejalaj jacha ri kik'olem pa ri taq ja e pa taq ri kijuq'at. ²³Katz'ib'aj kib'i' konojel ri achijab', kmajtaj ub'i kuk' ri k'o chi juwinaq lajuj kijunab' e kattani' kuk' ri k'o chi kawinaq lajuj kijunab', katz'ib'aj kib'i' konojel ri kekowinik kepatanajik pa ri Tz'um Ja rech ri Riqoj Ib'. ²⁴Are wa' ri kipatanajik ri kijuq'at ri e'ajjguerson, ri kichak e ri keqa'n. ²⁵Ri e'are' kkik'am ub'i ri' ri jetaq payu' chuqb'al upam ri Ja, ri Tz'um Ja rech ri Riqoj Ib', ri uwi' e ri je'likalaj tz'um chu'qb'al uwi', e ri jun tz'um rech ri rokb'al ri Tz'um Ja rech rech ri Riqoj Ib', ²⁶ri payu' k'o cho ri uwaja, ri payu' ch'uqb'al k'o cho rokb'al ub'i ri uwaja che kusutuj rij ri Ja e ri ab'aj tab'al toq'ob', ri jetaq uk'am e ronojel ri jetaq uchukb'al rajawaxik pa ri patanajik.

Kkib'an na ri' ri kipatan. ²⁷Ronojel ri kichak ri' e'uk'ojol ri Guerson –ri kichak e ri keqa'n– kkib'an ri' jacha ktaqan ri A'aron e ri e'uk'ojol are' chkech. Ke'ilawchij ri' pa ri kichak. ²⁸Are wa' ri kichak ri kijuq'at ri e'ajjguerson pa ri Tz'um Ja rech ri Riqoj Ib'. Kkib'an ri' ri kichak jeri' jacha ktaqan ri Itamar, uk'ojol ri chuchqajaw A'aron».

Ri e'ajmerari

²⁹Ke'awejalaj ri' ri e'uk'ojol ri Merari, jeri' jacha ri kik'olem pa ja e pa taq ri kijuq'at. ³⁰Katz'ib'aj kib'i' konojel ri achijab', kmajtaj kuk' ri k'o chi juwinaq lajuj kijunab' e kopan kuk' ri k'o chi kawinaq lajuj kijunab', konojel ri kekowinik kepatanajik pa ri Tz'um Ja rech ri Riqoj Ib'.

³¹Are wa' ri keqa'n kkik'am ub'ik e xuwi' wa' ri kipatan pa ri Tz'um Ja rech ri riqoj Ib': ri kiejeb' raqanja k'o pa ri Ja, ri jetaq b'alul, ri nik'aj taq raqanja chik e ri utak'b'alil. ³²Ri jetaq raqanja che kusutuj rij ri uwija, ri jetaq ch'ikb'al rech, ri jetaq k'am ximb'al rech e ronojel ri chukb'al e ronojel ri rajawaxik pa ri patanajik. Kitz'ib'aj ri' chjujunal ri jastaq che keqa'n ub'ik keb'ek.

³³Are wa' ri kichak ri kijuq'at ri e'ajmerari. Pa ronojel chak kkib'an pa ri Tz'um Ja rech ri Riqoj Ib', ek'o ri' che ub'anik jacha ktaqan ri Itamar uk'ojol ri chuchqajaw A'aron».

Ri utz'ib'axik kib'i' ri e'ajlevita

³⁴Ri Mo'ises, ri A'aron e ri enim taq winaq pa ri komon, xkitz'ib'aj ri kib'i' ri e'uk'ojol ri Kehat, jacha ri jetaq kijuq'at e jacha ri kik'olem pa ja; ³⁵xe'ekejalaj konojel ri achijab' che juwinaq lajuj kijunab' e xe'opan pa kejalaxik ri k'o chi kawinaq lajuj kijunab', ri kekowinik kkipatanij ri Tz'um Ja rech ri Riqoj Ib'. ³⁶Ri xe'ejalaxik pa taq ri kijuq'at, xkib'ana' 2.750. ³⁷Are wa' ri xejalaxik kib'i' pa ri kijuq'at ri e'ajkehat, konojel ri rajawaxik kepatanajik pa ri Tz'um Ja rech ri Riqoj Ib'. Xekejalaj ri Mo'ises e ri A'aron, jacha xtaqan ri Yahweh chrech ri Mo'ises.

³⁸Xtz'ib'ax ri kib'i' ri e'uk'ojol ri Guerson, jeri' jacha ri kik'olem pa taq ri kijuq'at e pa taq ri kachoch; ³⁹konojel ri achijab' che k'o chi juwinaq lajuj kijunab' e ri e'opaninaq chi pa kawinaq lajuj kijunab', ri kekowin chik kepatanajik pa ri Tz'um Ja rech ri Riqoj Ib'. ⁴⁰Xe'ejalaxik 2.630, pa taq ri kijuq'at e pa taq ri kachoch. ⁴¹E'are wa' ri xe'ejalaxik pa kijuq'at ri e'ajguerson, konojel ri rajawaxik kepatanajik pa ri Tz'um Ja rech ri Riqoj Ib'. Xkitz'ib'aj ri kib'i' ri Mo'ises e ri A'aron jeri' jacha xtaqan ri Yahweh chrech.

⁴²Xe'ejalaxik ri kijuq'at ri e'uk'ojol ri Merari jacha ri kik'olem pa taq ri kijuq'at e pa taq ri kachoch; ⁴³xe'ejalaxik konojel ri achijab' che k'o chi juwinaq lajuj kijunab' e konojel ri k'o chi kawinaq lajuj kijunab', ri kekowinik kepatanajik pa ri Tz'um Ja rech ri Riqoj Ib'. ⁴⁴Ri xe'ejalaxik pa taq ri kijuq'at xkib'ana' 3.200. ⁴⁵Are wa' ri xtz'ib'ax kib'i' pa taq ri kijuq'at ri e'ajmerari, che xekejalaj ri Mo'ises e ri A'aron, jacha xtaqan ri Yahweh chrech ri Mo'ises.

⁴⁶Konojel ri e'ajlevita che xtz'ib'ax kib'i' rumal ri Mo'ises, ri A'aron e ri enim taq winaq, jeri' jacha ri kik'olem pa ri kijuq'at e pa taq ri kachoch ⁴⁷–ri achijab' che k'o chi juwinaq lajuj kijunab' e ri e'opaninaq chi pa ri kawinaq lajuj, ri kekowinik kepatanajik e kekowinik kkik'am ub'i ri Tz'um Ja rech ri Riqoj Ib'– ⁴⁸xkib'ana' 8.580. ⁴⁹Xtz'ib'ax ri kib'ri' rumal che jeri' xtaqan ri Yahweh chrech ri Mo'ises, e xkijach chkech chkijujunal ri kipatan e ri keqa'n; xe'kejalaj jacha xtaqan ri Yahweh chrech ri Mo'ises.

Ke'esax ub'ik ri winaq che ma ech'ajch'oj taj

⁵¹Ri Yahweh xuch'ab'ej ri Mo'ises, jewa' xub'ij chrech:

²«Che'ataqa' b'a ri e'ajisra'el arech ke'kesaj ub'ik pa ri tz'um taq ja konojel winaq che tajin kq'iy ri kitz'umal, konojel winaq che saq kechulunik, on che rumal jun kaminaq xkitz'ilob'isaj kib'. ³Chi achi, chi ixoq ke'awesaj uloq ri', ke'iwesaj uloq pa ri tz'um Ja arech man kkitz'ilob'isaj ta ri tz'um taq ja, jawi' in jeqel wi ri in chkixo'l ri e'are'».

⁴Jeri' xkib'an ri e'ajisra'elita, xe'kesaj ub'ik pa ri tz'um Ja. Xkib'ano jacha xub'ij ri Yahweh chrech ri Mo'ises.

**Ri tojb'al kb'an chrech ri Yahweh,
rumal rech che k'o jun man tojon ta chrech**

⁵Ri Yahweh xuch'ab'ej ri Mo'ises, jewa' xub'ij chrech: ⁶«Che'ach'ab'ej ri e'ajisra'el:

We jun achi on jun ixoq kmakunik e ri umak kub'an k'ax chrech jun winaq chik, e weri' mak chuwach ri Yahweh, we jun winaq ri' itzel winaq ri' e k'o umak ri'.

⁷Kusol ri' ri umak xub'ano e kutoj uk'axel ri' ri uk'as k'olik, e kutoj jun uro' uwi' ri'. Kutzalej uk'axel ri' chrech ri winaq che xub'an k'ax ri umak chrech.

⁸K'atek'uri', we ri jun winaq che xmakunik man k'o ta chi erachalal arech kutoj ri uk'as chrech, ri uk'as che kuya chrech ri Yahweh, kkanaj kan ri' chrech ri chuchqajaw; tastalik ri' ri ama' chij che kuchij ri chuchqajaw rech sachb'al ri umak. ⁹E ronojel jas uwach che ri e'ajisra'el kitasom e kekiya'a chuwach ri chuchqajaw, weri' rech ri' chuchqajaw kkanajik. ¹⁰Ronojel ri jastaq che chkijujunal winaq kkityoxrisaj, kech ri' kkanaj kanoq, k'atek'uri', ronojel ri kk'am ub'i chuwach ri chuchqajaw, rech ri' ri are' kkanaj kanoq».

Ri tab'al toq'ab' rumal achixomanik

¹¹Ri Yahweh xuch'ab'ej ri Mo'ises, jewa' xub'ij chech:

¹²Che'ach'ab'ej ri e'ajisra'elita, jewa' kab'ij chkech:

We k'o jun achi che ri rixoqil itzel kub'ano, kusub' ri achi, ¹³e ri achi man reta'm taj ri kub'an ri ixoq; k'o achi kotz'olnaq ruk' are' e jacha rixoqil ub'anom chrech e ri ixoq utz'ilob'isam rib' pa awatalik, man k'o ta jun winaq xilowik e man k'o ta jun winaq xriqowik pa ri umak; ¹⁴we ri rachajil ri jun ixoq achixom chrech ri rixoqil che qastzij xutz'ilob'isaj rib'; on ri achi achixom chrech ri rixoqil, k'atek'uri', suk' ri rixoqil, man k'o ta utzilob'isam rib'; ¹⁵we jun achi ri' kuk'am ub'i ri' ri rixoqil chuwach ri chuchqajaw e kuchi'j ri' rech toq'ob'isab'al uwach ri ixoq ri jun sipanik che taqalik kuya'o: jun u'lajuj uch'aqapil chech jun pajb'al uk'aj salwa't. Man kuq'ej ta ase'ite ri' puwi' e man kuya ta k'ok' q'ol ri' puwi', rumal rech che jun sipanik rech achixom, jun sipanik che kuna'tisaj che xb'antaj jun itzel jas uwach.

¹⁶Ri chuchqajaw kuqib'isaj ri' ri ixoq ruk' are' e kuya ri' chuwach ri Yahweh. ¹⁷K'atek'uri', kuq'ej ukoq ri' ri ja' pa jun xoq'ol k'olb'al e kuk'am ukoq jub'iq ulew pa ri Ja K'olb'al e kuya ri' pa ri ja'. ¹⁸Kuya ri' ri ixoq chuwach ri Yahweh, kresaj ri' ri ch'uqb'al ujolom e kuya ri' pa ri uq'ab' ri sipanik natisab'al rech achixom. K'atek'ut, pa ri uq'ab' ri chuchqajaw, ruk'am ri' ri ja' rech k'achaqijchi' che kuk'am uloq ri kyaqsaq.

¹⁹K'atek'uri', ri chuchqajaw kub'ij ri' chrech ri ixoq ri kyaqsaq. Kub'ij ri' chrech: «iWe man k'o ta achi akotz'ob'a'm awuk', we man k'o ta atb'enaq pa jun itzel b'e e man k'o ta atz'ilob'isam awib' rumal achi chi aretaq chi' at k'o chi puq'ab' ri awachajil, man kqaj ta wa' chawij ri k'achaqijchi' e ri itzel kuk'am uloq we ja' ri'! ²⁰K'atek'ut, we qastzij che ri at xawuk'aj jun itzel b'e, xatz'ilob'isaj awib' rumal rech che xakotz'ob'a' jun chik achi awuk' aretaq chi' at k'o chi puq'ab' ri awachajil». ²¹Ri chuchqajaw kuya' ub'ixik ri' puwi' ri jun ixoq we jun tzij ri'. Kub'ij ri' chrech ri ixoq: Kyaqsaq chub'ana' b'a' ri Yahweh chaweche e tze'b'al awach chkixo'l ri awinaq e chub'aqarisaj b'a' ri uk'ixb'al ab'aqil e chusipojisaj b'a' ri uchuch apam. ²²iChok b'a we ja' ri', che rech kyaqsaq cho ri uchuch apam arech kusipojisaj e arech kub'aqarisaj ri uk'ixb'al ri ab'aqil! E ri jun ixoq kutzalejisaj ri' ri tzij ruk' ri «iAmen, Amen!».

²³Ri chuchqajaw kutz'ib'aj we kyaqsaq ri' e kuchup chi ri' ruk' ri ja' rech k'achaqij chi'.

²⁴Kutaq ri' ri ixoq chutijik ri ja' rech k'achaqijchi' e rech kyaqsaq, we ja' ri' kok ub'i ri' pa ri ub'aqil ri ixoq arech kuk'arisaj ri uk'aslemal.

²⁵Ri chuchqajaw kuk'am ukoq ri' puq'ab' ri ixoq ri sipanik rech ri achixom, e kusilob'isaj ri' puq'ab' chuwach ri Yahweh e kuya ri' cho ri ab'aj rech tab'al toq'ob'. ²⁶Ri chuchqajaw kuk'am ukoq jumuj' ri' chrech ri sipanik rech natisab'al e kuporoj ri' cho ri ab'aj rech tab'al toq'ob'. Kutaq ri' ri jun ixoq che uqumuxik ri ja'. ²⁷K'atek'uri', aretaq chi' ri are' kuqumuj ri ja', we qastzij che utz'ilob'isam rib' e usub'um ri rachajil, ri ja' che kyaqsaq, kok ub'i ri' pa ri ub'aqil: ksipoj ri' ri upam, kb'aqarik ri' ri uk'ixb'al ub'aqil, e rech kyaqsaq ri' chkixo'l ri uwinaq, tze'b'al uwach ri'. ²⁸K'atek'ut, we ri ixoq man utz'ilob'isam ta rib', xane ch'ajch'oj ixoq, kek'oji' ral ri' ri are'.

²⁹Are wa' ri rawasaxik kb'anik ri achixom, aretaq chi' jun ixoq xb'e pa ri itzel b'e e xutz'ilob'isaj rib' ruk' achi aretaq chi' k'o chi puq'ab' ri rachajil; ³⁰on aretaq chi' jun achi achixom chrech ri rixoqil. Xa jek'uri', kuk'am ub'i ri' ri rixoqil chuwach ri Yahweh, e ri chuchqajaw kub'an na ri' ronojel ri rajawaxik kb'anik. ³¹Ri rachajil man k'o ta kuk'ulmaj ri' e ri rixoqil kqaj ri' chuxe' ri umak.

Ri Nasir

⁶Ri Yahweh xuch'ab'ej ri Mo'ises, jewa' xub'ij chrech:

²Chab'ij weri' chkech ri e'ajisra'elita:

We jun achi on jun ixoq kraj kujikib'a ri utzij arech kokik Nasir, e kutyoxrisaj rib' chech Yahweh, ³man kutij ta amaja' ri' e man kutij ta tzam ri' che kq'ab'arisanik. Man kutij ta vinagre ri' che kesax chrech jun amaja' e chrech jun chik, man kutij ta uwa'l uva che xyitz'ik, xoquje' man kutij ta uva che k'ateri' xch'upik, xoquje' ma kutij ta chaqi'j uva ri': ⁴Pa ronojel ri uq'ijil kuq'i'o ri utyoxrisam rib', man kuya ta ri' kutijo ri esam chrech ri uva, man kutij taj ri uva che kamul chik yitz'om e xoquje' ri chaqi'j kkanaj kan chech ri uva che yitz'om chik. ⁵Pa ronojel ri q'ij kuq'i'o che utyoxrisam rib', man kusokaj ta ri' ri uwi': chi k'ate' na kk'is ri jetaq q'ij che xutyoxrisaj rib' chrech ri Yahweh, tyox ri' ri ub'antajik e kuk'iyasaj ri' ri uwi'. ⁶Pa taq ri q'ij che utyoxrisam rib' chrech ri Yahweh, man k'o ta kqib' ri' ruk' jun kaminaq; ⁷man kutz'ilob'isaj ta rib' ri' rumal ri utat, ri unan, ri rachalal, xoquje' man kutz'ilob'isaj ta rib' ri' rumal ri ranab', che we kekamik, rumal rech che ruk'am cho ri ujolom ri utyoxil ri Udyos. ⁸Ronojel ri taq q'ij che nasir ri are', tyox ub'antajik ri' chuwach ri Yahweh.

⁹We xkam chunaqaj ri are', jun winaq rumal rax kamikal e kutz'ilob'isaj rumal weri' ri tyoxlaj uwi', kusokaj nak'uri' ri uwi' pa ri uwuq q'ij. ¹⁰Pa ri uwajxaq q'ij ke'ukam ub'i ri' chrech ri chuchqajaw juk'ulaj ut on juk'ulaj palomax pa ri rokb'al ri Tz'um ja rech ri Riqoj Ib'. ¹¹Ri chuchqajaw kuchi'j jun ri' rech tab'al toq'ob' puwi' ri makaj e ri jun chik kuchi'j pa ri holokosto; kub'an ri' ri tojb'al mak puwi' ri jun achi che xutz'ilob'isaj rib' rumal ri jun kaminaq. Kutyoxrisaj chi jumul ri' ri ujolom pa we jun q'ij ri'; ¹²kutyoxrisaj chi jumul rib' ri' chuwach ri Yahweh jeri' jacha ri q'ij che kuq'i' ri unasir e kuk'am ub'i jun alaj ama' chij che jun ujunab' rech ri tab'al toq'ob' tojb'al makaj. Ri jetaq q'ij kanoq man k'o ta chi kejalax ri' rumal rech che xutz'ilob'isaj ri uwi'.

¹³Are wa' rawasik kab'anik ri nasir. Aretaq chi' ktz'aqat ri q'ij che xutyoxrisaj rib', kkik'am ub'i ri' ri achi pa ri rokb'al ri Tz'um Ja rech ri Riqoj Ib', ¹⁴kuchi'j ri' chuwach ri Yahweh ri usipanik: jun alaj ama' chij che jun ujunab', ma k'o ta uyab', rech ri holokosto; jun alaj ati't chij che jun ujunab', man k'o ta uyab' rech tojb'al makaj; jun ama' chij che man k'o uyab' rech tab'al toq'ob' rech mulin ib'; ¹⁵jun chakach utzalaj taq kaxlanwa b'anom ruk' utzalaj kaj, man k'o ta uch'amilal, yob'om ruk' ase'ite, jujun taq lej kaxlanwa, man k'o ta uch'amilal e pilom pa ase'ite, e ruk' weri' kya ub'i ri je taq ja' che rachi'l.

¹⁶Ri chuchqajaw kuchi'j ri' ronojel weri' chuwach ri Yahweh, kub'an ri' ri tab'al toq'ob' rech sachib'al ri makaj e kub'an ri' ri holokosto rech ri nasir. ¹⁷Kub'an jun tab'al toq'ob' rech mulin ib' ruk' ri ama' chij e ruk' ri jetaq kaxlanwa che man k'o ta uch'amilal, e ri chuchqajaw kuchi'j ri' ri ja' rech ri sipanik ri'. ¹⁸K'atek'uri', ri ajnasir winaq kusokaj ri' tyoxlaj uwi' pa ri rokb'al ri Tz'um Ja rech ri Riqoj Ib', kuk'am ukoq ri' ri tyoxlaj uwi' e kuya ri' pa ri q'aq' jawi' kk'at wi ri tab'al toq'ob' rech mulin ib'.

¹⁹Ri chuchqajaw kuk'am ukoq ri' ch'aaqap ub'ojal rij ri ama' chij che chaq' chik, kuk'am ukoq ri' jun utzalaj kaxlanwa che man k'o ta uch'amilal pa ri alaj chakach, xoquje' jun lej kaxlanwa che man k'o ta uch'amilal. Kuya ri' weri' puq'ab' ri ajnasir achi' aretaq achi' xsokatajik ri uwi'. ²⁰Kusilob'isaj wa' weri' puq'ab' jeri' jacha je'likalaj sipanik chuwach ri Yahweh. Tyox ub'antajik wa' weri' e rech ri chuchqajaw ri', rech ri' ri uwo'uk'ux' che xchi'xik e ri ragan che rech tojb'al makaj xya'ik. K'atek'uri', ri ajnasir achi loq' ri' kuqumuj ri amaja'.

²¹Are wa' ri rawasixik ri nasir. Ruk' ri uwi' che xujikib'a' usipaxik chrech ri Yahweh, xoquje' kutoj na ri' ri kkwonin che utojik. We k'o chi na xuchi'j ub'ixik, kuchi'j chi na ri' aretaq chi' xb'antaj ri rawasi'xik ri nasir».

Ri ub'anik ri tewchi'b'al

²²Ri Yahweh xuch'ab'ej ri Mo'ises, jewa' xub'ij chrech: ²³«Che'ach'ab'ej ri A'aron e ri e'uk'ojol, jewa' kab'ij chkech: Jewa' kitewchi'xik kib'an ri e'ajisra'el. Kib'ij ri' chkech:

²⁴«;Chatutewchi'j b'a' ri Yahweh e chatuk'olo' b'a'!

²⁵;Chunikej b'a' ri Yahweh ri upalaj paw' at e qas ta b'a chutoq'ob'isaj awach!

²⁶;Chuk'utu' b'a' ri upalaj ri Yahweh chawach e chuk'ama' b'a' uloq chawech ri nimalaj utzil!

²⁷Jewa' usik'ixik ri nub'i' chib'ana' pakiwi' ri e'ajisra'el e ke'intewchi'j ri' ri e'are'».

Ri sipanik ruk' taq karretas

⁷¹Pa ri jun q'ij che ri Mo'ises xuk'is uyakik ri Tyoxlaj Uk'olb'al Ja, xukoj ri ase'te chrij e xutyoxrisaj rachi'l ronojel ri jetaq utem, xoquje' ri ab'aj tab'al toq'ob' rachi'l ronojel ri jetaq uchukb'al. Aretaq chi' xkojtaj ri ase'ite puwi' e xtyoxrisaxtajik ronojel weri' rumal ri are', ²ri enim taq winaq pa ri Isra'el, ri ek'amal b'e pa ja k'olib'al, ri enim taq winaq kech ri ejuq'at, che e'are xkitz'ib'aj kib'i' ri e'ajisra'el, xkichi'j jun sipanik. ³Xkikoj ri kisipanik chuwach ri Yahweh: waqib' ersab'al sutaq che ch'uqtaal uwi' e kab'lajuj b'oyix: jun ersab'al sutaq kech ekeb' nim taq winaq e jun b'oyix kech chkijujunal. Xkik'am ub'i chuwach ri Tyoxlaj Uk'olb'al ri Ja.

⁴Ri Yahweh xuch'ab'ej ri Mo'ises, jewa' xub'ij chrech: ⁵«Chak'ama' weri' chkech, kpatanajik wa' pa ri Tz'um Ja rech ri Riqoj Ib'. Kaya' wa' chkech ri e'ajlevita, kaya chkech chkijujunal jeri' jacha ri kichak».

⁶Ri Mo'ises xuk'am ri taq ersab'al sutaq e ri jetaq b'oyix e xuya' chkech ri e'ajlevita. ⁷Chkech ri e'uk'ojol ri Guerson, xuya' keb' ersab'al sutaq e kijeb' b'oyix, jeri' jacha ri kichak. ⁸Chkech ri e'uk'ojol ri Merari kuya' kijeb' ersab'al sutaq e wajxaqib' b'oyix, rumal ri kichak kkib'ano jacha ri ktaqan ri Itamar chkech, che uk'ojol ri chuchqajaw A'aron.

⁹K'atek'ut, man k'o ta xuya chkech ri e'uk'ojol ri Kehat, rumal rech che ri tyoxlaj keqa'n rajawaxik kkik'am ub'i chub'o'jalkij.

Ri sipanik rumal ri k'ak' Uk'olb'al Ja

¹⁰Ri enim taq winaq xkiya jun sipanik chrech ri k'ak' ab'aj tab'al toq'ob' pa ri jun q'ij che xtyoxrisaxik ruk' ri ase'ite. Kkikoj ri jetaq kisipanik chuwach ri ab'aj tab'al toq'ob'. ¹¹E ri Yahweh xub'ij chrech ri Mo'ises: «Ronojel taq q'ij, jun chkech ri enim taq winaq, kuk'am uloq ri usipanik rumal ri nimaq'ij rech ri k'ak' ab'aj tab'al toq'ob'».

¹²Pa ri nab'e q'ij, xuk'am uloq ri usipanik ri Najson, uk'ojol ri Aminadab', Juda ri ujuq'at. ¹³Ri usipanik, jun saq pwaq pajb'al amaja' che kupaj o'k'al juwinaq lajuj siklos, jun saq pwaq k'olb'al rech kchikex ri ja' che kupaj oxk'al lajuj siklos, we siklos ri' are usiklos ri tyoxlaj k'olb'al, chkeb' nojinaq chrech utzalaj k'aj che yob'om ruk' ase'ite, ¹⁴jun q'an pwaq k'olb'al che kupajo lajuj siklos, nojinaq chrech estorak, ¹⁵jun b'oyix, jun ama' chij e jun alaj ama' chij che jun ujunab', weri' rech ri holokosto, ¹⁶jun ama' k'isik' tab'al toq'ob' chrech ri sachb'al makaj, ¹⁷e rech ri tab'al toq'ob' rech mulin ib', keb' b'oyix, job' ama' chij, job' ama' k'isik', job' alaj taq ama' chij che jun kijunab'. Are wa' ri usipanik ri Najson, uk'ojol ri Aminadab'.

¹⁸Pa ri ukab' q'ij are' xuk'am ub'i ri usipanik ri Natana'el, uk'ojol ri Su'ar, che are nim winaq chrech ri Isakar. ¹⁹Ri usipanik, jun saq pwaq pajb'al amaja' che kupaj ok'al juwinaq lajuj siklos, jun saq pwaq k'olb'al rech kchikex ri ja' che kupaj oxk'al lajuj siklos, we siklos ri' are usiklos ri tyoxlaj k'olb'al, chkeb' nojinaq chrech utzalaj k'aj che yob'om ruk' ase'ite, ²⁰jun q'an pwaq k'olb'al che kupajo lajuj siklos, nojinaq chrech k'ok' q'ol, ²¹jun b'oyix, jun ama' chij e jun alaj ama' chij che jun ujunab', rech ri holokosto; ²²jun ama' k'isik' rech ri tab'al toq'ob' sachb'al makaj, ²³e rech ri tab'al toq'ob' rech mulin ib' keb' b'oyix, job' ama' chij, job' ama' k'isik', job' alaj taq ama' chij che jun kijunab'. Are wa' ri sipanik rech ri Natana'el, uk'ojol ri Su'ar.

²⁴Pa ri urox q'ij are xuk'am chi ub'i ri usipanik ri nim ub'antajik chkech ri e'uk'ojol ri Sab'ulon, ri Eli'ab', che uk'ojol ri Helon. ²⁵Ri usipanik, jun saq pwaq pajb'al amaja' che kupaj ok'al juwinaq lajuj siklos, jun saq pwaq k'olb'al rech kchikex ri ja' che kupaj oxk'al lajuj siklos, we siklos ri' are usiklos ri tyoxlaj k'olb'al, chkeb' nojinaq chech utzalaj k'aj che yob'om ruk' ase'ite, ²⁶jun q'an pwaq k'olb'al che kupajo lajuj siklos, nojinaq chrech k'ok' q'ol; ²⁷jun b'oyix, jun ama' chij e jun alaj ama' chij che jun ujunab' rech ri holokosto, ²⁸jun ama' k'isik' rech ri tab'al toq'ob' rech sachb'al makaj, ²⁹e rech ri tab'al toq'ob' rech mulin ib' keb' b'oyix, keb' ama' chij, keb' ama' k'isik', keb' alaj taq ama' chij che jun kijunab'. Are wa' ri sipanik rech ri Eli'ab', uk'ojol ri Jelon.

³⁰Pa ri ukaj q'ij are kuk'am chi ub'i ri usipanik ri nim ub'antajik chkech ri uk'ojol ri Rub'en, ri Elisur, uk'ojol ri Sede'ur. ³¹Ri usipanik, jun saq pwaq pajb'al ama ja' che kupaj o'k'al juwinaq lajuj siklos, jun saq pwaq k'olb'al rech kchikex ri ja' che kupaj oxk'al lajuj siklos, we siklos ri' are usiclos ri tyoxlaj k'olb'al, chkeb' nojinaq chech utzalaj k'aj che yob'om ruk' ase'ite, ³²jun q'an pwaq k'olb'al che kupajo lajuj siklos, nojinaq chrech k'ok' q'ol; ³³jun b'oyix, jun ama' chij e jun alaj ama' chij che jun ujunab'; rech ri holokosto, ³⁴jun ama' k'isik' rech ri tab'al toq'ob' rech sachb'al makaj, ³⁵e rech ri tab'al toq'ob' rech mulin ib' keb' b'oyix, job' ama' chij, job' ama' k'isik', job'alaj taq ama' chij che jun kijunab'. Are wa' ri sipanik rech ri Elisur, uk'ojol ri Sedesur.

³⁶Pa ri uro' q'ij are kuk'am chi ub'i ri usipanik ri nim ub'antajik chkech ri uk'ojol ri Sime'on, ri Selumi'el, uk'ojol ri Surisadday. ³⁷Ri usipanik, jun saq pwaq pajb'al ama ja' che kupaj o'k'al juwinaq lajuj siklos, jun saq pwaq k'olb'al rech kchikex ri ja' che kupaj oxk'al lajuj siklos, we siklos ri' are usiklos ri tyoxlaj k'olb'al, chkeb' nojinaq chrech utzalaj k'aj che yob'om ruk' ase'ite, ³⁸jun q'an pwaq k'olb'al che kupajo lajuj siklos, nojinaq chech k'ok' q'ol; ³⁹jun b'oyix, jun ama' chij e jun alaj ama' chij che jun ujunab', rech ri holokosto, ⁴⁰jun

ama' k'isik' rech ri tab'al toq'ob' rech sachb'al makaj, ⁴¹e rech ri tab'al toq'ob' rech mulin ib' keb' b'oyix, job' ama' chij, job' ama' k'isik', job' alaj taq ama' chij che jun kijunab'. Are wa' ri sipanik rech ri Selumi'el, uk'ojol ri Surisadday.

⁴²Pa ri uwaq q'ij are kuk'am chi ub'i ri usipanik ri nim ub'antajik chkech ri uk'ojol ri Gad, ri Elyasaf, uk'ojol ri Re'u'el. ⁴³Ri usipanik, jun saq pwaq pajb'al ama ja' che kupaj ok'al juwinaq lajuj siklos, jun saq pwaq k'olb'al rech kchikex ri ja' che kupaj oxk'al lajuj siklos, we siklos ri' are usiklos ri tyoxlaj k'olb'al, chkeb' nojinaq chrech utzalaj k'aj che yob'om ruk' ase'ite, ⁴⁴jun q'an pwaq k'olb'al che kupajo lajuj siklos, nojinaq chech k'ok' q'ol; ⁴⁵jun b'oyix, jun ama' chij e jun alaj ama' chij che jun ujunab', rech ri holokosto, ⁴⁶jun ama' k'isik' rech ri tab'al toq'ob' rech sachb'al makaj, ⁴⁷e rech ri tab'al toq'ob' rech mulin ib' keb' b'oyix, job' ama' chij, job' ama' k'isik', job' alaj taq ama' chij che jun kijunab'. Are wa' ri sipanik rech ri Elyasaf, uk'ojol ri Re'u'el.

⁴⁸Pa ri uwuq q'ij are kuk'am chi ub'i ri usipanik ri nim ub'antajik chkech ri uk'ojol ri Efra'im, ri Elisama, uk'ojol ri Ammihud. ⁴⁹Ri usipanik, jun saq pwaq pajb'al ama ja' che kupaj ok'al juwinaq lajuj siklos, jun saq pwaq k'olb'al rech kchikex ri ja' che kupaj oxk'al lajuj siklos, we siklos ri' are usiklos ri tyoxlaj k'olb'al, chkeb' nojinaq chrech utzalaj k'aj che yob'om ruk' ase'ite, ⁵⁰jun q'an pwaq k'olb'al che kupajo lajuj siklos, nojinaq chrech estorak; ⁵¹jun b'oyix, jun ama' chij e jun alaj ama' chij che jun ujunab', rech ri holokosto, ⁵²jun ama' k'isik' rech ri tab'al toq'ob' rech sachb'al makaj, ⁵³e rech ri tab'al toq'ob' rech mulin ib' keb' b'oyix, job' ama' chij, job' ama' k'isik', job' alaj taq ama' chij che jun kijunab'. Are wa' ri sipanik rech ri Elsama, uk'ojol ri Ammihud.

⁵⁴Pa ri uwajxaqq q'ij are kuk'am chi ub'i ri usipanik ri nim ub'antajik chkech ri uk'ojol ri Manasses, ri Gamali'el, uk'ojol ri Pedasur. ⁵⁵Ri usipanik, jun saq pwaq pajb'al ama ja' che kupaj ok'al juwinaq lajuj siklos, jun saq pwaq k'olb'al rech kchikex ri ja' che kupaj oxk'al lajuj siklos, we siklos ri' are usiklos ri tyoxlaj k'olb'al, chkeb' nojinaq chrech utzalaj k'aj che yob'om ruk' ase'ite, ⁵⁶jun q'an pwaq k'olb'al che kupajo lajuj siklos, nojinaq chrech k'ok' q'ol; ⁵⁷jun ama' wakax, jun ama' chij e jun alaj ama' chij che jun ujunab', rech ri holokosto, ⁵⁸jun ama' k'isik' rech ri tab'al toq'ob' rech sachb'al makaj, ⁵⁹e rech ri tab'al toq'ob' rech mulin ib' keb' b'oyix, job' ama' chij, job' ama' k'isik', job' alaj taq ama' chij che jun kijunab'. Are wa' ri sipanik rech ri Gamali'el, uk'ojol ri Pedasur.

⁶⁰Pa ri ub'elej q'ij are kuk'am chi ub'i ri usipanik ri nim ub'antajik chkech ri uk'ojol ri B'enjamin, ri Ab'idan, uk'ojol ri Guide'oni. ⁶¹Ri usipanik, jun saq pwaq pajb'al ama ja' che kupaj o'k'al juwinaq lajuj siklos, jun saq pwaq k'olb'al rech kchikex ri ja' che kupaj oxk'al lajuj siklos, we siklos ri' are usiklos ri tyoxlaj k'olb'al, chkeb' nojinaq chrech utzalaj k'aj che yob'om ruk' ase'ite, ⁶²jun q'an pwaq k'olb'al che kupajo lajuj siklos, nojinaq chech ek'ok' q'ol; ⁶³jun b'oyix, jun ama' chij e jun alaj ama' chij che jun ujunab', rech ri holokosto, ⁶⁴jun ama' k'isik' rech ri tab'al toq'ob' rech sachb'al makaj, ⁶⁵e rech ri tab'al toq'ob' rech mulin ib' keb' b'oyix, job' ama' chij, job' ama' k'isik', job' alaj taq ama' chij che jun kijunab'. Are wa' ri sipanik rech ri Ab'idan, uk'ojol ri Guide'oni.

⁶⁶Pa ri ulajuq q'ij are kuk'am chi ub'i ri usipanik ri nim ub'antajik chkech ri uk'ojol ri Dan, ri Aji'eser, uk'ojol ri Ammisadday. ⁶⁷Ri usipanik, jun saq pwaq pajb'al ama ja' che kupaj o'k'al juwinaq lajuj siklos, jun saq pwaq k'olb'al rech kchikex ri ja' che kupaj oxk'al lajuj siklos, we siklos ri' are usiklos ri tyoxlaj k'olb'al, chkeb' nojinaq chech utzalaj k'aj che yob'om ruk' ase'ite, ⁶⁸jun q'an pwaq k'olb'al che kupajo lajuj siklos, nojinaq chech k'ok' q'ol; ⁶⁹jun b'oyix, jun ama' chij e jun alaj ama' chij che jun ujunab' rech ri holokosto, ⁷⁰jun ama' k'isik' rech ri tab'al toq'ob' rech sachb'al makaj, ⁷¹e rech ri tab'al toq'ob' rech mulin ib' keb' b'oyix, job' ama' chij, job' ama' k'isik', job' alaj taq ama' chij che jun kijunab'. Are wa' ri sipanik rech ri Aji'eser, uk'ojol ri Ammisadday.

⁷²Pa ri uju'lajuj q'ij are kuk'am chi ub'i ri usipanik ri nim ub'antajik chkech ri uk'ojol ri Aser, ri Pagui'el, uk'ojol ri Okran. ⁷³Ri usipanik, jun saq pwaq pajb'al ama ja' che kupaj o'k'al juwinaq lajuj siklos, jun saq pwaq k'olb'al rech kchikex ri ja' che kupaj oxk'al lajuj siklos, we siklos ri' are usiklos ri tyoxlaj k'olb'al, chkeb' nojinaq chech utzalaj k'aj che yob'om ruk' ase'ite, ⁷⁴jun q'an pwaq k'olb'al che kupajo lajuj siklos, nojinaq chech estorak; ⁷⁵jun b'oyix, jun ama' chij e jun alaj ama' chij che jun ujunab' rech ri holokosto, ⁷⁶jun ama' k'isik' rech ri tab'al toq'ob' rech sachb'al makaj, ⁷⁷e rech ri tab'al toq'ob' rech mulin ib' keb' b'oyix, job' ama' chij, job' ama' k'isik', job' alaj taq ama' chij che jun kijunab'. Are wa' ri sipanik rech ri Pagui'el, uk'ojol ri Okran.

⁷⁸Pa ri ukab'lajuj q'ij are kuk'am chi ub'i ri usipanik ri nim ub'antajik chkech ri uk'ojol ri Neftali, ri Ajra, uk'ojol ri Enan. ⁷⁹Ri usipanik, jun saq pwaq pajb'al ama ja' che kupaj o'k'al juwinaq lajuj siklos, jun saq pwaq k'olb'al rech kchikex ri ja' che kupaj oxk'al lajuj siklos, we siklos ri' are usiklos ri tyoxlaj k'olb'al, chkeb' nojinaq chech utzalaj k'aj che yob'om ruk' ase'ite, ⁸⁰jun q'an pwaq k'olb'al che kupaj lajuj siklos, nojinaq chech estorak; ⁸¹jun b'oyix, jun ama' chij e jun alaj ama' chij che jun ujunab' rech ri holokosto, ⁸²jun ama' k'isik', tab'al toq'ob' rech sachb'al makaj, ⁸³e rech ri tab'al toq'ob' rech mulin ib' keb' ama' wakax, job' ama' chij, job' ama' k'isik', job' alaj taq ama' chij che jun kijunab'. Are wa' ri sipanik rech ri Ajra, uk'ojol ri Enan.

⁸⁴Are wa' ri kisipanik ri enim taq uwinaq ri Isra'el pa ri unimaq'ij ri k'ak' tab'al toq'ob', pa ri q'ij che xpil ruk' ri ase'ite: kab'lajuj saq pwaq taq k'olb'al, kab'lajuj q'an pwaq taq k'olb'al. ⁸⁵Chjunal ri saq pwaq taq k'olb'al kupaj ok'al juwinaq lajuj siklos e chjunal ri q'an pwaq taq k'olb'al kupaj oxk'al lajuj siklos. Ronojel ri saq pwaq ri' kupaj 2.400 siklos, weri' siklos rech ri tyoxlaj k'olb'al. ⁸⁶Ri kab'alajuj q'an pwaq k'olb'al chik ri nojinaq chrech k'ok' q'ol kupaj lajuj siklos, siklos che rech ri tyoxlaj k'olb'al. Ronojel ri q'an pwaq taq k'olb'al kupaj ok'al juwinaq siklos.

⁸⁷Konojel ri awaj erech ri holokosto: ekab'lajuj ama' wakax, ekab'lajuj ama' chij, ekab'lajuj alaj taq ama' wakax che jun kijunab', rachi'l ri jetaq sipanik. Rech ri tab'al toq'ob' rech ri sachb'al makaj, ekab'lajuj ama' k'isik'. ⁸⁸Konojel ri jetaq awaj rech ri tab'al toq'ob' rech mulin ib': juwinaq lajuj ama' wakax, e'oxk'al ama' taq chij, e'oxk'al ama' taq k'isik', e'oxk'al e'alaj taq ama' chij che jun kijunab'.

Are wa' ri jetaq sipanik rech ri nimaq'ij rumal ri k'ak' ab'aj rech tab'al toq'ob', aretaq chi' xpilitaj pa ri ase'ite.

⁸⁹Aretaq chi' ri Mo'ises kok ub'i pa ri Tz'um Ja rech ri Riqoj Ib' arech ke'ch'aw ruk' Are', kuto ri ch'ab'al che kuch'ab'ej uloq ri are' chi ajsik uloq chrech ri arka rech ri Tz'ib'atalik, chkixo'l uloq ri keb' kerub'ines. K'atek'uri' kch'aw ruk' ri Are'.

Ri chaj rech ri tzuk'b'al chaj

8¹Ri Yahweh xuch'ab'ej ri Mo'ises, jewa' xub'ij chrech: ²Chach'ab'ej ri A'aron, jewa' kab'ij chrech:

«Aretaq chi' kakoj ri jetaq chaj, ri wuqub' chaj ketzaji' ri' xas chuwach ri tzuk'b'al chaj».

³Jeri' xub'an ri A'aron. Xukoj ri jetaq chaj chuwach ri tzuk'b'al chaj, jeri' jacha xtaqan ri Yahweh chrech ri Mo'ises. ⁴We jun tzuk'b'al chaj ri' b'anom ruk' q'an pwaq, xas chuxe' uloq e kopan ruk' ri kotz'i'j xas q'an pwaq wi. Xb'an we chajb'al ri' jeri' jacha ri ilb'al xuk'ut ri Yahweh chuwach ri Mo'ises.

Ri e'ajlevita kechi'x chech ri Yahweh

⁵Ri Yahweh xuch'ab'ej ri Mo'ises, jewa' xub'ij chrech:

⁶«Che'atasa' apanoq ri e'ajlevita chkixo'l ri e'ajisra'elita e che'ach'ajch'ob'ej. ⁷Jewa' kab'an chkich'ajch'ob'exik ri': kachikej pakiwi' ri ja' rech ch'ajb'al ib', kkisokaj ri' ronojel ri wi' k'o cho ri kitz'umal e kkich'aj ri' ri katz'yaq, xa jek'uri' ech'ajch'oj ri' kekanj kanoq. ⁸K'atek'uri', kkik'am ukoq ri' jun ama' wakax, rachi'l ri sipanik che utzalaj k'aj yob'om ruk' ase'ite e ri at kak'am chi na ukoq ri' jun ama' wakax rech ri tab'al toq'ob' sachb'al mak.

⁹Kattaqan ri' arech keqib' uloq ri e'ajlevita chuwach ri Tz'um Ja rech ri Riqoj Ib', e ke'amulij ri' konojel ri komon kech ri e'ajisra'elita. ¹⁰Aretaq chi' xeqi'b'itajik uloq ri e'ajlevita chuwach ri Yahweh, ri e'ajisra'el kkikoj ri' ri kiq'ab' pakiwi' e'are'. ¹¹K'atek'uri', ri A'aron kutzaytza' ri' ri uq'ab' rech ke'uchi'j ri' ri e'ajlevita chuwach ri Yahweh, xas pakib'i' ri e'ajisra'elita. Xa jek'uri', kekanaj ri' chech upatanaxik ri Yahweh.

¹²Ri e'ajlevita kkikoj ri' ri kiq'ab' pa ri kijolom ri jetaq ama' wakax e ri at kachi'j jun ri' chkech ri awaj pa ri tab'al toq'ob' rech sachb'al makaj e ri jun chik kachi'j pa holokosto chuwach ri Yahweh, rech tojb'al kimak ri e'ajlevita. ¹³Ke'akoj ri' ri e'ajlevita chuwach ri A'aron e chkiwach ri e'uk'ojol, k'atek'uri' katzaytza' ri' ri aq'ab' arech ke'achi'j ri e'are' chuwach ri Yahweh. ¹⁴Jeri' kitasik kab'an ri' ri e'ajlevita chkixo'l ri e'ajisra'elita, arech ewech in ri e'are'. ¹⁵K'atek'uri', ri e'ajlevita kkimajij ri' ri kipatan pa ri Tz'um Ja rech ri Riqoj Ib'.

Ke'ach'ajch'ob'ej ri', katzaytza' ri' ri aq'ab' arech ke'achi'j ri e'are' ¹⁶rumal rech che esipatalik ri e'are', esipatalik chwech chkixo'l ri e'ajisra'el, pa kik'exwach konojel ri kkijaq ri uchuch upam kinan, pa kik'exwach konojel ri enab'e'al; xe'ink'am chkixo'l ri e'ajisra'el arech ewech in. ¹⁷Rumal rech che ewech in konojel ri enab'e'al chkixo'l ri e'ajisra'elitas, chi winaq, chi awaj: xe'inwechb'ej pa ri q'ij arechi' xink'ajisaj kiwach konojel ri enab'e'al pa ri Egipto, xe'intyoxrisaj ewech in, ¹⁸xe'intaso ri e'ajlevita pa kik'exwach konojel ri enab'e'al pa ri e'ajisra'el. ¹⁹Ri in ke'insipaj ri e'ajlevita chrech ri A'aron e chkech ri e'uk'ojol, «esipatalik» ri' kekanajik kan chkixo'l ri e'ajisra'el, arech kepatanajik pa kib'i' ri e'ajisra'el pa ri Tz'um Ja rech ri Riqoj Ib', e arech kkib'an ri tab'al toq'ob' pakiwi' ri e'ajisra'el e xajek'uri' man k'o ta jun kmakunik rumal rech che xqib' ukoq ruk' ri tyoxlaj k'olb'al.

²⁰Ri Mo'ises, ri A'aron e konojel ri komon kech ri e'ajisra'el xkib'ano kuk' ri e'ajlevita ronojel ri jastaq che xtaqan ri Yahweh chrech ri Mo'ises, jeri' xkib'an ri e'ajisra'el chkech ri e'are'. ²¹Ri e'ajlevita xkich'ajch'ob'ej kib', xkich'aj ri katz'yaq e ri A'aron xutzaytza' ri uq'ab' arech ke'uchi'j ri e'are' chuwach ri Yahweh. K'atek'uri', xub'an ri tab'al toq'ob' pakiwi' ri e'are' rech tojb'al kimak arech ech'ajch'oj kekanajik. ²²Aretaq chi' xb'antaj weri', ri e'ajlevita xkimajij ri kipatan pa ri Tz'um Ja rech ri Riqoj Ib', xipatanajik chuwach ri A'aron e chkiwach ri e'uk'ojol. Jeri' jacha xtaqan ri Yahweh chrech ri Mo'ises pakiwi' ri e'ajlevita, jeri' xb'an kuk' ri e'are'.

Ri jetaq junab' rech ri patanajik

²³Ri Yahweh xuch'ab'ej ri Mo'ises, jewa' xub'ij chrech:

²⁴«Are wa' jun chik pixb'anik pakiwi' ri e'ajlevita. Aretaq chi' k'o chi juwinaq job' kijunab', rajawaxik ke'ok che kipatan pa ri Tz'um Ja rech ri Riqoj Ib'. ²⁵Aretaq chi' kawinaq lajuj chi ri kijunab' ketani' ri' chrech ri patanajik; man k'o ta chi jun chak ri' kkib'ano; ²⁶ketob' ri' kuk' ri ekachalal we rajawaxik kekanaj kan pa kik'exwach pa ri chak pa ri Tz'um ja rech ri Riqoj Ib', k'atek'uri', man k'o ta chi chkij che xas rajawaxik kepatanajik chila'. Je nak'uwa' ujachik ri chak kab'an chkech ri ajlevita».

Ri Q'axeb'al e ri elem ub'ik

⁹Ri Yahweh xuch'ab'ej ri Mo'ises pa ri Sina'i, ri tz'inalik ulew, pa ri ukab' junab' che e'elenaq chi uloq pa ri Egipto, pa ri nab'e ik', xub'ij chrech: ²«Chki'ok'owisaj ri Q'axeb'al (Pasku'a) ri e'ajisra'el chi pa uq'ijil. ³Kkinimaq'ijarisaj ri' pa ri kajlajuj q'ij che we ik' ri', aretaq chi' kmaymatik chik kki'ok'owisaj ri'. Knimaq'ijarisaj ri' jeri' jacha kub'ij ri pixab' e jeri' jacha ri tzij b'im puwi'».

⁴Ri Mo'ises xub'ij chkech ri e'ajisra'el arech kkok'owisaj ri Q'axeb'al. ⁵Xkinimaq'ijarisaj pa ri Sina'i ri tz'inalik ulew, pa ri nab'e ik', pa ri kajlajuj q'ij, aretaq chi' kmaymatik chik. Ri e'ajisra'el kkib'an ronojel ri jastaq che xtaqan ri Yahweh chrech ri Mo'ises.

Ri man ch'ajch'oj taj e ri Q'axeb'al

⁶K'atek'uri', xk'ulmatajik che ek'o nik'aj achijab' che man ech'ajch'oj taj rumal rech che xkichap jun kaminaq e xa jekuri' man kekowin taj kok'owisaj ri Q'axeb'al pa we q'ij ri'. Pa we jun q'ij ri' xepe uloq chuwach ri Mo'ises e chuwach ri A'aron, ⁷e jewa' xkiya ub'ixik chkech e'are': «Ri uj man uj ch'ajch'oj taj uj k'olik rumal rech che xqachap kaminaq. ¿Jas k'uche kujtasi' kanoq chkixo'l ri e'ajisra'el che uya'ik ri qasipanik chuwach ri Yahweh pa ri uq'ij kuriqo?» ⁸Ri Mo'ises kub'ij chkech: «Chiweye'j na waral, in kinb'e na che utayik jas ktaqan ri Yahweh piwi' ix».

⁹Ri Yahweh xuch'ab'ej ri Mo'ises, jewa' xub'ij chrech: ¹⁰«Jewa' kab'ij chkech ri e'ajisra'el: We k'o jun winaq chixo'l on chkixo'l ri iwija'al che man ch'ajch'oj taj rumal xuchap jun kaminaq, on che naj b'enaq ub'i wi, krok'owisaj ri' ri Q'axeb'al chuwach ri Yahweh. ¹¹Kunimaq'ijarisaj ri' pa ri ukab' ik', pa ri kajlajuj q'ij aretaq chi' kmaymat chik. Kkitij ri' rachi'l kaxlanwa che man k'o ta uch'amilal e k'a taq q'ayes; ¹²man k'o ta kto' kan ri' rech chwe'q chik, man k'o ta jun ub'aq ri' kq'ipo. Jeri' unimaq'ijarisaxik kkib'ano jacha ri rawasaxik ri Q'axeb'al. ¹³K'atek'ut, jachin jun winaq che ch'ajch'oj k'olik on jun winaq che man k'o ta naj b'enaq wi e man kunimaq'ijarisaj taj, kesax ub'i ri' chkixo'l ri rija'al. Rumal rech che man xuk'am ta uloq ri usipanik chuwach ri Yahweh pa ri uq'ijil, ri winaq ri' kreqaj na ri' ri umak.

¹⁴We k'o jun kaxlan winaq jeqel iwuk' e krok'owisaj ri Q'axeb'al chuwach ri Yahweh, kub'an na ri' jacha rawasaxik b'im puwi' ri Q'axeb'al pa ri Pixb'anik. Junam rawasaxik ri' kub'an ri kaxlan winaq e ri qawinaq».

Ri Sutz'

¹⁵Ri jun q'ij che xyak ri Tyoxlaj K'olb'al, ri sutz' xuch'uq uwi' ri Tyoxlaj K'olb'al, ri Tz'um Ja rech ri Riqoj Ib'. Chi pa ri b'enaq'ij e chi k'ate' nimaq'ab' chik, xkanaj ri sutz' puwi' jacha jun q'aq'. ¹⁶Jeri' kub'an ri sutz' puwi' ronojel taq q'ij, chaqab' jacha jun q'aq' rilik.

¹⁷Aretaq chi' ri sutz' kwalaj ub'i puwi' ri Tz'um Ja, ri e'ajisra'el kkiyak ub'i ri tz'um taq ja; k'atek'uri', jawi' kkanaj wi ri sutz', chila' xekanaj wi ri e'ajisra'el. ¹⁸Ri e'ajisra'el kkiyak ub'i kib' rumal ri utaqanik ri Yahweh e rumal ri utaqanik kkijeqab'a' kib'. Kekanaj kanoq pa ri jun k'olb'al jeri' janipa' q'ij kkanaj ri sutz' puwi' ri Tyoxlaj K'olb'al. ¹⁹We ri sutz' kkanaj k'i taq q'ij puwi' ri Tyoxlaj K'olb'al, ri e'ajisra'el kkib'an ri q'ijlanik chuwach ri Yahweh e man kkiyak ta ub'i kib'.

²⁰K'atek'ut, we ri sutz' man k'i ta q'ij kkanaj puwi' ri Tyoxlaj k'olb'al, xas rumal ri utaqanik ri Yahweh kkijeqab'a' kib', xoquje' rumal ri utaqanik ri Yahweh kkiyak ub'i kib'.

²¹We ri sutz' xa jun aq'ab' xkanaj kanoq e aq'ab'il chik kwa'laj chi ub'ik, ri e'are' kkiyak chi ub'i kib', aretaq chi' xuwi jun q'ij e jun ch'aqab' kkanajik, k'atek'uri' kuyak chi ub'i rib', xoquje' ri e'are' kkiyak ub'i kib'.

²²K'atek'uri', we kkanaj keb' q'ij on jun ik' on jun junab' puwi' ri Tyox K'olb'al; are ajtzij janipa' q'ij kkanaj ri sutz', ri e'ajisra'el kkijeqab'a' kib' pa ri k'olb'al e man kib'e ta ub'ik, k'atek'ut, aretaq chi' kuyak ub'i rib', xoquje' ri e'are' kkiyak ub'i kib'. ²³Rumal ri utaqanik ri Yahweh kkijeqab'a' kib' e rumal ri utaqanik ri Yahweh kkiyak ub'i kib'. Kkiq'ijilaj ri Yahweh jeri' jacha xtaqan ri Yahweh chrech ri Mo'ises.

Ri jetaq trompeta

10¹Ri Yahweh xuch'ab'ej ri Mo'ises, jewa' xub'ij chrech:

²«Chab'ana' keb' trompeta ewech in; kab'ano ruk chakum saq pwaq. Kako ri' che kesik'ixik ri komon e arech jun k'utb'al che rajawaxik kyak ub'ik ri tz'um taq ja e kb'an ub'i elem. ³Aretaq chi' koq'esaxik chkeb', konojel ri' ri komon kkmulij kib' awuk' at pa ri rokb'al ri Tz'um Ja rech ri Moloj Ib'. ⁴K'atek'ut, we xa jun koqesaxik, are ri enim taq winaq ri', ri ek'amalb'e chkech ekaq'o lajujk'al e'ajisra'el, kkimulij kib' ri' awuk' ri at.

⁵Aretaq chi' kjanin roq'esaxik ri trompeta, are kkiyak ub'i kib' ri' ri tz'um taq ja che ek'o pa ri relb'alq'ij e keb'e ub'i ri'. ⁶Aretaq chi' pa ukamul chik kjanin roq'esaxik ri trompeta, are kkiyak ub'i kib' ri' ri tz'um taq ja ek'o pa ri ukaj uxkut ulew. We rech elem, kjanin ri' ri roq'isaxik ri trompeta kb'anik, ⁷k'atek'ut, we rech kimulixik ri winaq, xaq koq'esaxik ri' ri trompeta, man kjaninisaxik ta ri'. ⁸Are ri e'uk'ojol ri A'aron, ri echuchqajawib', koq'esaj ri' ri jetaq trompeta: Are wa' ri junalikalaj pixab' kinya chiwech ix e chkech ri iwija'al.

⁹Aretaq chi' ix k'o chi pa ri iwulew e rajawaxik kixb'e che ri ch'o'j ruk' ri ik'ulel che k'ax kub'an chiwech, ruk' ujaninib'al ri' kiwoq'esaj ri taq trompeta; xa jek'uri' kixuna'tisaj ri Yahweh ri Idyos e kixto'taj ri' pa kiq'ab' ri e'ik'ulel. ¹⁰Pa ri q'ij che nimalaj iki'kotemal, pa ri jetaq inimaq'ij on pa ri k'ak' taq ik', ri ix kiwoq'esaj ri' ri jetaq trompeta aretaq chi' ix tajin chrech ri holokosto e chrech ri tab'al toq'ob' rech mulin ib'. Rumal k'uwa' weri', kib'an na k'uri' che ri Dyos kixuna'taj uloq. In ri in Yahweh Inidyos».

Ri taqanik arech kb'an ub'i elem

¹¹Pa ri ukab' junab', pa ri ukab' ik', pa ri juwinaq q'ij chrech ri ik', xwa'laj ub'i ri sutz' puwi' ri Tyoxlaj K'olb'al rech ri Tz'ib'atalik. ¹²Ri e'ajisra'el xkiyak ub'i kib' e xeb'ek, xkicholej ub'i kib' pa ri ub'e ri Sina'i ri tz'inalik ulew. Ri sutz' xujeqeb'a' rib' pa ri Paran ri tz'inalik ulew.

¹³Xenab'ej ub'ik jeri' jacha xtaqan ri Yahweh chrech ri Mo'ises: ¹⁴nab'ejinaq ri uk'utb'al ri tz'um taq ja kech ri e'uk'ojol ri Juda, jumulaj taq winaq kib'anom. Ri k'amalb'e chkech ri uwinaq ri Juda are ri Najson uk'ojol ri Aminadab'; ¹⁵ri k'amalb'e chkech ri uwinaq ri e'uk'ojol ri Isakar are ri Natana'el, uk'ojol ri Su'ar, ¹⁶ri k'amalb'e chkech ri ujuq'at ri e'uk'ojol ri Sab'ulon are ri Eli'ab', uk'ojol ri Jelon. ¹⁷K'atek'uri', xqasaxik ri Tyoxlaj K'olb'al e xkiyak ub'i kib' ri e'uk'ojol ri Guerson e ri e'uk'ojol ri Merari, xkitelej ub'i ri Tyoxlaj K'olb'al.

¹⁸K'atek'uri', keb'e chi ub'ik ri uk'utb'al ri tz'um ja kech ri e'uk'ojol ri Rub'en, jumulaj taq winaq kkib'an ub'ik; ¹⁹ri k'amalb'e chkech ri e'uk'ojol ri Sime'on are ri Selumi'el, uk'ojol ri Surisadda'i; ²⁰ri k'amalb'e chkech ri kijuq'at ri e'uk'ojol ri Gad are ri Elyasaf, uk'ojol ri Re'u'el.

²¹K'atek'uri', keb'e chi ub'ik ri e'ajkehatita, kkitelej ub'i ri tyoxlaj k'olb'al, (ri tyoxlaj k'olb'al kkisuk'umaj ub'anik nab'e aretaq chi' maja' ke'opani jawi' kejeqi' wi).

²²K'atek'uri', kb'e chi ub'ik ri uk'utb'al ri tz'um taq ja che kech ri e'uk'ojol ri Efra'im, jumulaj taq winaq kkib'ano. Ri k'amalb'e chkech are ri Elisama, uk'ojol ri Ammihud; ²³ri k'amalb'e chkech ri kijuq'at ri e'uk'ojol ri Manasses are ri Gamali'el, uk'ojol ri Pedasur; ²⁴ri k'amalb'e chkech ri kijuq'at ri e'uk'ojol ri B'enjamin are ri Ab'idan, uk'ojol ri Guide'oni.

²⁵K'atek'uri', pa k'isb'al, chrij kanoq konojel ri tz'um taq ja, kb'e chi ub'ik ri uk'utb'al ri tz'um taq ja kech ri e'uk'ojol ri Dan, jumulaj taq winaq kkib'ano. Ri k'amalb'e chkech are ri Aji'eser, uk'ojol ri Ammisadda'i; ²⁶ri k'amal b'e chkech ri kijuq'at ri e'uk'ojol ri Aser are ri Pagui'el uk'ojol ri Okran; ²⁷ri k'amalb'e chkech ri e'uk'ojol ri Neftali are ri Ajira, uk'ojol ri Enan.

²⁸Jewa' ri ucholaxik kib' xkib'ano ri e'ajisra'el, jumulaj taq winaq xkib'ano. K'atek'uri', keb'e ub'ik.

Ri utzij ri Mo'ises

che kuya ub'ixik chrech ri Job'ab'

²⁹Ri Mo'ises kub'ij chrech ri Job'ab', uk'ojol ri Re'u'el, ri are' che ajmadi'an e uji' ri Mo'ises: «Ri uj kujb'e ub'ik chi pa ri jun ulew che ri Yahweh xub'ij puwi': Ri in kinya' na ri' chiwech. Chatesa'j uloq quk' e ri uj utz ri' kqab'an chaweche, rumal rech che ri Yahweh uchi'm utzil chrech ri Isra'el». ³⁰Ri are' xub'ij: «Ri in man kinb'e ta wa', xane are kintzalej ub'i wa' cho ri wulew e kinb'e wa' kuk' ri ewachalal». ³¹Ri Mo'ises kub'ij chrech: «Mujaya' kanoq. Ri at aweta'm ri jetaq k'olb'al pa ri tz'inalik ulew jawije' kuya'o kujjeqi' wi; at na k'uri' at qawoq'och. ³²We katpe quk', kariq awech ri' ri utzil che kuya na ri Yahweh chqech ri uj».

Ri elem ub'ik

³³Aretaq chi' ke'el ub'ik pa ri juyub' che rech ri Yahweh, oxib' q'ij b'e kkib'ano. Ri arka rech ri chapb'al uq'ab' ri Yahweh, nab'e ub'i chkiwach chi ri oxib' q'ij b'e, kutzukuj jun kik'olb'al jawi' kekanaj wi.

³⁴Pa q'ij, ri usutz' ri Yahweh kk'o'ji' pakiwi' ri e'are' chi aretaq chi' kkiyak ub'ik ri tz'um taq ja. ³⁵Aretaq chi' kel ub'ik ri arka, ri Mo'ises kub'ij:

«Chatwa'lijoq, Yahweh, chkijub'uj b'a' kib' ri e'ak'ulel, che'animaj b'a' chawach ri jachintaq kketzelaj awach»

³⁶K'atek'uri', aretaq chi' ke'opani jawi' kejeqi' wi', kub'ij:

«Chattzalej uloq Yahweh, chkiwach ri jumulaj taq winaq rech ri Isra'el».

Ri k'olb'al che xokisaxik ub'i' Tab'era

11¹Ri siwan tinimit k'ax taq tzij kkik'yaq chuxikin ri Yahweh e ri Are' xuta'o. Xyakataj royowal e xjanin ri uq'aq' chkixo'l e'are'; xuporoj ub'i ch'aqap chkech ri tz'um taq ja.

²Ri siwan tinimit xkitayij chech ri Mo'ises e ri Mo'ises xch'aw ruk' ri Yahweh, k'atek'uri' ri q'aq' xchupik. ³Xkikoj ub'i we k'olb'al ri': Tab'era, rumal rech che ri uq'aq' ri Yahweh xjaninik chkixo'l ri e'are'.

Quib'rot-ha-Ta'ava.

K'isb'al kik'u'x ri siwantinimit

⁴Ri winaq che xaq xkinim ub'i kib' chkixo'l e'are' xuwi are ri kiwa kkichomaj. Xoquje' ri e'ajisra'el xetzalej chi jumul che ri oq'ej e kkib'ij: «¿Jachin kya'ow ri' ri ti'j chqech arech kqatijo? ⁵Je' nak'ut, sib'alaj kna'taj chqech ri kar che xa sipam chqech pa ri Egipto, ri pepino, ri melon, ri lechuga, ri taq sib'oy e ri anxux! ⁶Kamik ri', ri uj ujuqa'rinaq, man k'o ta jun jas uwach k'olik, xuwi' are ri mana k'o chqawach».

⁷Ri mana jeri' jacha ri ija' rech ri kulanto e jeri' kka'yik jacha ri ab'aj b'edeli'o. ⁸Ri winaq kkijach ub'i kib' che umolik; k'atek'uri', xkijok' cho taq ka' on kkiq'osij ruk' jetaq ab'aj; kkitzak pa jun t'u'y, k'atek'uri' kkilejo. Ri utijik jeri' jacha jun utzalaj kaxlanwa b'anom ruk' ase'ite. ⁹Chaqa'b', aretaq chi' kqaj ri xaqk'aj puwi' ri tz'um taq ja, xoquje' kqaj ri mana puwi'.

Ri Mo'ises kch'aw pakiwi' ruk' ri Dyos

¹⁰Ri Mo'ises xuta ri koq'ej ri siwantinimit, chkijujunal ri jun taq ja winaq ke'oq' pa ri rokb'al ri tz'um kachoch. Sib'alaj xyakataj royowal ri Yahweh. E weri' sib'alaj k'ax xuna' ri Mo'ises, ¹¹k'atek'uri', kub'ij chrech ri Yahweh:

«¿Jasche kab'an k'ax chech ri apataninel? ¿La xa man in utz ta chawach, che xak'yaq chwij ri ra'lal konojel we siwantinimit ri'? ¹²¿La in puch in kinan che xe'alax wuk' konojel we siwantinimit ri', che ri at kab'ij chwech: 'Che'ak'ama' ub'i cho ak'u'x, jeri' jacha kub'an jun yuq'ul ak'al chrech ri ak'al che ktu'nik, jeri' kab'an ub'i chkik'amik chi k'ate' kixopan na pa ri ulew che xinjikib'a' uya'ik chkech ri ekitat'?

¹³¿Jawi' kink'ama wi in ti'j arech kinya' chkech konojel we winaq ri', ri e'are' che ruk' oq'ej kkib'ij chwech: 'Chaya' b'a ri qati' arech kqatijo?

¹⁴Ri in man kinkowin taj nutukel ke'inweqaj konojel we siwantinimit ri': sib'alaj al chwech in. ¹⁵¿We jewa' kawaj kab'an chwech, are utz wa' kinakamisaj ub'ik! We ri in in utz chawach arech man k'o ta chi k'ax kinriqo».

Ri Yahweh xutzalej uwach ri utzij ri Mo'ises

¹⁶Ri Yahweh kub'ij chrech ri Mo'ises: «Che'amulij chwech ri in oxk'al lajuj (70) enim taq winaq rech ri Isra'el, che aweta'm at enim taq winaq e e'ajtz'ib'ab' pa ri siwantinimit. Ke'ak'am ub'ik pa ri Tz'um Ja rech ri Riqoj Ib' e kekanaj kan ri' chila' awuk'. ¹⁷Ri in kinqaj uloq ri' arech kine'tzijon awuk'; kink'am na ri' jub'iq' ri Uxlab'xel che jeqel awuk' at e kinkoj ri' kuk' e'are'. Xa jek'uri' katkito' ri' cheruk'axik ri ra'lal ri siwantinimit e ri at man atukel ta chi ri' kawuk'aj ri eqa'n ri'.

¹⁸Chkech we siwantinimit ri' jewa' kab'ij: Chisuk'umaj utyoxrisaxik iwib' rech chwe'q xane kitij ti'j wa', rumal rech che xik'is ik'u'x chech oq'ej chuxikin ri Yahweh aretaq chi' xib'ij: «¿Jachin kya'ow qati' ri' arech kaqati'jo? ¿Are ne utz qab'anom pa ri Egipto!» Ri Yahweh kuya' na chiwech ri ti'j arech kitijo. ¹⁹Ri ix kitij ri' ri ti'j man xa ta jun q'ij, on keb', on job', on lajuj, on juwinaq q'ij, ²⁰kitij ri' ronojel jun ik', chi k'ate' na kiwesaj uloq pitza'm e kmuluw ik'u'x chrech, rumal rech che xik'yaq ub'i ri Yahweh, ri are' che k'o chixo'l e rumal rech che xik'is ik'u'x pa ri oq'ej chuwach ri are', aretaq chi' xib'ij: ¿Jasche xujel uloq pa ri Egipto?».

²¹Ri Mo'ises xub'ij: «Pa ri nusiwantinimit in, ek'o 600.000 achijab' che etak'toj chkaqan ¿k'atek'uri' ri at kab'ij: In kinya' na ri ti'j chkech arech kkitijo ronojel jun ik'? ²²Kne'b'a' kch'ol chkech ek'olik on enima'q taq awaj, ¿la kub'an ri' chkech? Weta kemulixik konojel ri kar ek'o pa ri polow ¿la kub'an ri' chkech?». ²³K'atek'uri', ri Yahweh kub'ij chrech ri

Mo'ises: «¿La xa ko'lik puch ri uq'ab' ri Yahweh? Kamik ri', ri at kawil na wa' we qastzij kb'antajik ri xinb'ij on man kb'antaj taj».

Ri Yahweh kuya ri Ruxlab'xel chkech ri ek'amalb'e chkech ri e'ajisra'el

²⁴Ri Mo'ises kel uloq arech kuya ub'ixik chkech ri winaq ri jetaq Utzij ri Yahweh. K'atek'uri', ke'umulij e'oxk'al lajuj ekinimal ri siwantinimit e setelik xub'an chkech arech kkisutij rij ri Tz'um Ja. ²⁵Ri Yahweh kqaj uloq pa ri sutz'. Kuch'ab'ej e kruk'aj ub'i jub'iq' ri Ruxlab'al che k'o pa ri Mo'ises e kuya chkech ri e'oxk'al lajuj enim taq winaq. Aretaq chi' xya'taj ri Uxlab'xel chkech ri e'are' xkimajij uq'axexik ri utzij ri Dyos, k'atek'ut, man k'o ta chi jumul xkib'an weri'.

²⁶Ek'o keb' achijab' che xekanaj kan pa ri tz'um taq ja; jun chkech ub'i Eldad e ri jun chik Medad. Ri Uxlab'xel xoquje' xya'taj chkech ri e'are', kne'b'a' man xe'el ta uloq pa ri Tz'um Ja, ri e'are' tz'ib'atalik ri kib'i chkixo'l ri enim taq winaq. Ri e'are' xe'ok che uq'axexik ri utzij ri Dyos pa ri tz'um taq ja.

²⁷Jun ala aninaq kutij anim, kb'e che ub'ixik chrech ri Mo'ises: «Ri Eldad e ri Medad tajin kq'axej utzij ri Dyos pa ri tz'um taq ja». ²⁸Ri Josu'e uk'ojol ri Nun, che rajpataninel ri Mo'ises chi arechi' k'ojol ala uloq, kub'ij: «¡Wajaw Mo'ises che'aq'ila' b'a' ri e'are'!». ²⁹Ri Mo'ises kub'ij chrech: «¿La at achixom at chwech ri in? Sib'alaj utz ne' k'uri' weta konojel ri siwan utinimit ri Dyos eq'axel utzij ri Dyos rumal che kuya' ri Ruxlab'xel ri Yahweh chkech».

³⁰K'atek'uri', ri Mo'ises xtzalej chi ub'i kuk' ri ekinimal ri Isra'el pa ri Tz'um Ja.

Ri jetaq saqko'r

³¹Ri Yahweh xutaq uloq jun nimalaj kyaqiq', we kyaqiq' ri' petinaq uloq pa ri polow e xe'ruk'aj uloq nik'aj taq saqko'r, ri Yahweh xe'ujub'uj puwi' ri tz'um taq ja, xuchemej kiwach arech kkisutij rij ri tz'um taq ja pa ri keb' utzaltmal, ri uchemek kiwach jun q'ij b'e ri' kb'an chrech. Keb' q'ab' relik pulew. ³²Pa ri jun q'ij ri', ri winaq xeb'e ronojel ri jun q'ij, ronojel jun aq'ab' e ronojel ri jun q'ij chik che kimulixik ri jetaq saqko'r. Jachin jun winaq che ma k'i taj xumol uloq, xupaj lajuj modi'os ri'. Xkixekab'a' chrij ri tz'um taq ja.

³³K'o na ri ti'j chuxo'l ri kiware, tajin na kkib'a'o, aretaq chi' xyakataj ri royowal ri Yahweh chkij ri siwantinimit. Ri Yahweh xe'usok ri siwantinimit ruk' jun nimalaj k'ax.

³⁴Ri ub'i xkikoj we jun k'olb'al ri' are: Kib'rot-ha-Ta'ava, rumal rech che chila' xemuq wi ri jumlay taq winaq che kejumumik xeb'e chrij ri kijiq'il.

³⁵Xas pa ri Kib'rot-ha-Ta'ava, xe'el ub'ik ri winaq e xeb'e pa ri Jaserot e xkijeqeb'a' kib' pa ri Jaserot.

Ri Miryam e ri A'aron k'o ri kkich'a' chuwach ri Mo'ises

12¹Ri Miryam e ri A'aron, kewixwitik chrij ri Mo'ises rumal rech che xub'an rixoqil chrech jun ixoq che ajkusita (are utinimit ri Kus). ²K'atek'uri', kkib'ij: «¿La xaq xuwi ruk' ri Mo'ises ch'awinaq ri Yahweh? ¿La man xoquje' taj ch'awinaq quk' uj?». E ri Yahweh xuta weri'. ³Ri Mo'ises inlaj achi che man k'o ta nimal kub'ano. Man k'o ta chi jun achi cho ri uwachulew che jacha ri are', che man nimal taj kub'ano.

Ri utzalejib'al tzij kuya ri Dyos

⁴Chi xaqte', ri Yahweh xub'ij chrech ri Mo'ises, chrech ri A'aron e chrech ri Miryam: «Chi ix oxib' chixel uloq e chixpetoq pa ri Tz'um Ja rech ri Riqoj Ib'». Xe'el uloq chi e'oxib', ⁵k'atek'uri', ri Yahweh xqaj uloq pa ri jun b'olb'ik sutz' e xkanajik pa ri rokb'al. Ke'usik'ij ri A'aron e ri Miryam; ri e'are chi ekeb' keqib' ukoq.

⁶Kub'ij ri Yahweh: «Utz utatab'exik ri nutzij kib'ano: We k'o jun q'axel utzij ri Dyos chixo'l, kinq'alajisaj wib' ri' chuwach ri are' pa jun wachb'al, kinch'ab'ej ri' pa taq ichik'. ⁷K'atek'uri', man je ta ri' kinb'an ruk' ri nupataninel Mo'ises, pa ri wachoch, ku'l nuk'u'x chrij ri are'. ⁸Xas kril rib' qawach aretaq chi' kinch'aw ruk' are', man k'o ta kinch'uq kan chuwach e man k'o ta kinwaj kanoq chuwach, ri are' krilo ri uka'yb'al ri Yahweh.

¿Jas k'uche xichomaj uk'ule'laxik ruk' taq tzij ri nupataninel Mo'ises?».

⁹Xyaktaj ri royowal ri Yahweh chkij ri e'are'. Aretaq chi' xb'e ub'ik ¹⁰e ri sutz' xel ub'i puwi' ri Tz'um Ja, ri Miryam q'iyinaq chi ri utz'umal, saq chi ri utz'umal jacha ri saqtew. Ri A'aron kka'y apan chrech ri are' e krilo che q'iyinaq chi ri ub'aqil.

Ri A'aron e ri Mo'ises kech'aw

chuwach ri Dyos

¹¹K'atek'uri', kub'ij ri A'aron chrech ri Mo'ises: «Chujakuyu' b'a' wajaw, maya b'a utojb'al ri qamak chqij, ri jun itzel moxil xok quk'. ¹²Kinta' chawech, che man are ta ri are' jeri' kub'an ri uti'ojal jacha jun alaj loch' che q'iyinaq chi ri uti'ojal aretaq chi' kel uloq cho ri usantil».

¹³Ri Mo'ises kuk'omij chrech ri Yahweh:

«¿At Dyos, nimalaj toq'ob' kinta chawech, chakunaj b'a' ri are'!».

¹⁴K'atek'uri', ri Yahweh kub'ij chrech ri Mo'ises: «Weta ri utat xuchub'aj cho ri upalaj, ¿la xas man rajawaxik ta wi che ri are' kuq'axej wuqub' q'ij uk'ixb'al? Chesax b'a' uloq ri are' pa ri tz'um taq ja wuqub' q'ij, k'atek'uri' kk'ulax chi jumul ri'».

¹⁵Ri Miryam, wuqub' q'ij man xk'ulax ta pa ri tz'um taq ja. K'atek'uri', ri siwantinimit man xkiyak ta ub'i kib' chech ri b'e aretaq chi' maja' ktzalej chi jumul ri are' kuk'. ¹⁶Ri siwan inimit xe'el ub'ik pa ri Jaserot e xkijeqab'a' kib' pa ri Paran ri tz'inalik ulew.

Ri Mo'ises ke'utaq ub'i jujun taq achijab'

che rilik ri Kana'an

13¹Ri Yahweh xuch'ab'ej ri Mo'ises, jewa' xub'ij chrech:

²«Che'ataqa ub'i ejujun taq achijab', jun achi chkech chjujunal ri jetaq juq'at, arech ke'kitzalij ri rulew ri Kana'an, ri ulew che kinya' na in chkech ri e'ajisra'el. Ri achijab' kitaq ub'ik rajawaxik che konojel ekinimal ri winaq».

³Rumal ri utaqanik ri Yahweh, ri Mo'ises ke'utaq ub'ik, chi pa ri Paran ub'ik ri tz'inalik ulew: Konojel ri e'achijab' ekinimal ri e'ajisra'el. ⁴Are wa' ri kib'i':

Rech ri ujuq'at ri Rub'en, are ri Sammu'a, uk'ojol ri Sakkur.

⁵Rech ri ujuq'at ri Sime'on, are Safat, uk'ojol ri Jori.

⁶Rech ri ujuq'at ri Juda, are ri Kaleb', uk'ojol ri Yefunne.

⁷Rech ri ujuq'at ri Isakar, are ri Yige'al, uk'ojol ri Jose.

⁸Rech ri ujuq'at ri Efra'im, are ri Hose'a, uk'ojol ri Nun.

⁹Rech ri ujuq'at ri B'enjamin, are ri Palti uk'ojol ri Rafu.

¹⁰Rech ri ujuq'at ri Sab'ulon, are ri Gaddi'el, uk'ojol ri Sodi.

¹¹Rech ri ujuq'at ri Jose e ri ujuq'at ri Manasses, are ri Gaddi, uk'ojol ri Susi.

¹²Rech ri ujuq'at ri Dan, are ri Ammi'el, uk'ojol ri Guemali.

¹³Rech ri ujuq'at ri Aser, are ri Setur, uk'ojol ri Migu'el.

¹⁴Rech ri ujuq'at ri Neftali, Najb'i, uk'ojol ri Vafsi.

¹⁵Rech ri ujuq'at ri Gad, are ri Gue'u'el uk'ojol ri Maki.

¹⁶Are wa ri kib'i' ri achijab' xe'utaq ub'i ri Mo'ises che utzalixik ri ulew. K'atek'uri', ri Mo'ises kukoj jun ub'i ri Hose'a che uk'ojol ri Nun, Josu'e ri ub'i' kukoj chrech.

¹⁷Ri Mo'ises ke'utaq ub'i che utzalixik ri rulew ri Kana'an: «Chixpaqal ub'ik pa ri Negueb', k'atek'uri' kixpaqi' chi aq'anoq pa ri juyub'. ¹⁸Utz rilik ji'b'ana' ri ulew, ji'ch'ob'o' e jachin taq ri winaq ejeqel chila', la k'o kichuq'ab' on man k'o taj, la ek'i on man ek'i taj; ¹⁹jas ub'antajik ri ulew jawi' ejeqel wi, la utz on man utz taj; jas ub'antajik ri jetaq tinimit jawi' ejeqel wi, la sutul rij ruk' tapya on xaq k'olik; ²⁰la ch'uch'uj ulew on ab'aj ulew, la k'o che' chuwach on man k'o taj. Ko b'a' kixk'oji'k. Chik'ama' b'a' uloq jujun taq uwach ri ulew ri'».

Pa taq we q'ij ri' uq'ijil ri nab'e taq uwach ri uva.

²¹Kepaqi' ub'i che rilik ri ulew, k'e'el ub'ik pa ri Sin ri tz'inalik ulew ke'opan pa ri Rejob'. Ri Rejob' pa ri rokb'al ri Jamat. ²²Kepaqi' ub'i pa ri Negueb' e ke'opan pa ri Heb'ron, jawi' ek'o wi ri Ajiman, ri Sesay e ri Talmay, ki'ja'al ri Anakim. Ri Heb'ron xyak wuqub' junab' nab'e chuwach ri Tanis che rech ri Egipto. ²³Ke'opanik pa ri jun lya'nik rech ri Eskol, k'atek'uri' kkichoy jun uq'ab' e jun jotzayaj uva, che ekeb' winaq kkitelej ub'i ruk' jun che', xoquje' kkik'am ub'i granadas e jujun taq wikox. ²⁴We jun k'olb'al ri', Lya'nik rech Eskol, xecha chrech, rumal rech ri jun jotzayaj che xkichoy ri e'ajisra'el chila'.

Ri ucholajil ri kitzij ri achijab' xetaq ub'ik

²⁵Ketzalej uloq che utzalexik we jun amaq' ri' pa kawinaq q'ij. ²⁶Ke'opan ruk' ri Mo'ises, ri A'aron e konojel ri komon rech ri Isra'el, che ek'o pa ri Paran ri tz'inalik ulew, che k'o pa ri Kades. Kkicholej ub'ixik chkech ri e'are' e chkech konojel ri komon, e kkik'ut chkiwach ri jetaq uwach ri ulew.

²⁷Jewa' ucholaxik kkib'ano: «Xujb'e pa ri amaq' jawi' xujataq ub'i ri at. Qastzij nak'ut che kb'elel leche e uwa'lche' chila'; are wa' ri jetaq uwach ri'. ²⁸K'atek'ut, ri siwantinimit che ejeqel pa ri amaq' nimalaj kichuq'ab', ri jetaq tinimit sutul pa tapya, enima'q e xoquje' xe'qil ne' enik'aj erija'al ri Anak. ²⁹Ri e'ajamalesita ejeqel pa ri rulew ri Negueb'; ri e'ajhitita, ri e'ajmorre'o e ri e'ajjeb'use'o ejeqel pa ri juyub'; ri e'ajkana'an ejeqel chuchi' ri polow e chuchi' ri Jordan».

³⁰Ri Kaleb' xutz'apij kichi' ri siwantinimit che kimulim kib' chunaqaj ri Mo'ises, kub'ij: «Rajawaxik che kujb'ek, kujpaqi' che uch'akik we ulew ri', xas kujch'akan ri' puwi' we ulew ri'». ³¹K'atek'ut, ri achijab' che xepaqi' ub'i ruk' are' kkib'ij: «Man kujkowin ta wa' kujpaqi' ub'i che ub'anik ch'o'j chkij ri siwantinimit ri', rumal rech che ri e'are' are k'o chi na kichuq'ab' chqawach ri uj». ³²K'atek'uri', ri ulew xe'katzalij, man utz ta utzijoxik xkib'an chkiwach ri e'ajisra'el, xkimajij ub'ixik: «Ri jun amaq' che xe'qatzalij ri uj, jun amaq' che ke'utij ri siwantinimit. Konojel ri winaq che xe'qil chila', nima'q taq kaqan ri achijab'. ³³Xoquje', xe'qil ejujun taq winaq che sib'alaj enima'q, e'uk'ojol ri Anak, che kija'al ri winaq che nimalaj taq kaqan. Ri uj, chkiwach ri e'are' uj jacha sak' e xoquje' uj jeri' xujkil ri e'are'».

Ri Isra'el kch'o'jin ruk' ri Dyos

14¹K'atek'uri', konojel ri komon kkiwa'lisaj ri kich'ab'al, kkiraqaqej kichi'; e we jun aq'ab' ri' ri winaq xe'oq'ik. ²Konojel ri e'ajisra'el kewixwit chkij ri Mo'ises e ri A'aron e konojel ri komon kkib'ij chkech: «;Utz nak'uri' weta xujkam kan pa ri Egipto! ;Xoquje' utz nak'uri' weta xujkam kan pa ri tz'inalik ulew! ³¿Jasche che ri Yahweh xujuk'am uloq pa we ulew ri' arech kujqaj chuxe' ri ch'ich', arech ri eqixoqilal e ri eqalk'uwa'l kechaptaj ub'ik? ¿La man are ta utz ri' weta kujtzalij ub'i pa ri Egipto?». ⁴K'atek'uri', kkib'ij chb'il taq kib': «Chqakojo' jun k'amal qab'e e chujtzalej pa ri Egipto».

⁵Ri Mo'ises e ri A'aron, xeqaj chech mejelem ruk' ri kiwach cho ri ulew chkiwach konojel ri kikomon ri e'ajisra'elita. ⁶Chkixo'l ri jachintaq xe'kitzalij ri ulew k'o ri Josu'e che uk'ojol ri Nun e ri Kaleb' che uk'ojol ri Yefunne, xkib'it' ri katz'yaq e ⁷xkib'ij chkech konojel ri komon: «Ri ulew che xujb'e uj che utzalixik, utzalaj ulew. ⁸We ri Yahweh kub'an toq'ob' chqech, kujuk'am ub'i ri' cho we ulew ri' e kuya' ri' chqech. Jun ulew jawi' kb'elb'et wi ri leche e ri uwa'lche'. ⁹Mub'an b'a' keb' ik'u'x chuwach ri Yahweh. Xoquje' mixib'ij iwib' chkech ri winaq ri ek'o pa we ulew ri', rumal rech che aninaq ri' keqach'ako. Ri muj che xe'uto' ri e'are' elinaq ub'i kuk', k'atek'uri', ri Yahweh k'o quk' uj. Mixib'ij b'a' iwib'».

Ri uq'aq'al royowal ri Yahweh e ri utzij ri Mo'ises

¹⁰Konojel ri komon tajin kkitzijo, che ke'kik'yaq na ri e'are' cha'b'aj, aretaq chi' ri uq'ijil ri Yahweh xuk'ut rib' pa ri Tz'um Ja rech ri Riqoj Ib', chkiwach konojel ri e'ajisra'el. ¹¹K'atek'uri', ri Yahweh kub'ij chrech ri Mo'ises:

«K'ate' jampa' na wa' che we siwantinimit ri' kketzelaj na nuwach? ¿Tza k'ate' jampa' na ri e'are' man kkijikib'a ta ri kik'ux chwij ri in, k'atek'uri', k'i taq k'utb'al nub'anom in chkixo'l? ¹²Ri in ke'insok na wa' ruk' ri b'innel yab'il e man k'o ta chi kechb'al wa' kinya'o. K'atek'uri', ri at, katinuxisaj na wa' at jun nimalaj tinimit e che k'o sib'alaj ichoq'ab' chi na chkiwach ri e'are'».

¹³Ri Mo'ises kutzalejisaj uwach ri utzij ri Yahweh:

«K'atek'ut, ri e'ajegipto keta'm che ruk' ri achuq'ab', ri at xe'awesaj uloq we winaq ri' pa ri kulew. ¹⁴Kitzijom na k'uri' chkech we winaq ek'o pa ri ulew ri'. Ri e'are', kich'ob'om na k'uri', che at, at Yahweh, at jeqel chkixo'l we winaq ri', che kak'ut awib' chkiwach; ri at Yahweh, at k'o pa ri sutz' pakiwi' ri e'are'; ri at atnab'ejinaq chkiwach ri e'are', pa q'ij, pa ri jun b'olb'ik sutz' e chaq'ab' atnab'ejinaq chkiwach pa ri jun b'olb'ik q'aq'. ¹⁵We ri at, ke'akamisaj we siwantinimit ri' jeri' jacha xa jun winaq, ri jetaq tinimit che kitom atzijoxik kkib'ij na ri': ¹⁶«Ri Yahweh, rumal rech che man xkowin taj xe'u'okisaj we siwantinimit ri' pa ri ulew che xujikib'a' ub'ixik chkech kuya na chkech, xe'ukamisaj pa ri tz'inalik ulew».

¹⁷Kamik ri', chak'utu' b'a' ri achuq'ab', Ajawxel, jeri' jacha ub'ixik xab'ij:

¹⁸«Ri Yahweh na'tam kpe ri royowal e nimalaj ranima' chrech ri utzil, kuch'ijej ri nimalaj k'ax e ri itzel kb'anik; k'atek'ut man k'o ta jun jas uwach xb'anik che mata kuk'ajisaj uwach, kuk'ajisaj uwach ri kimak ri etat pakiwi' ri e'ak'uwa'lxel chi kopan na pa ri urox e ukaj ija'l". ¹⁹Chasacha' b'a' ri kimak we siwantinimit ruk' ri nimalaj rutzil awanima', jacha e'ach'ijem chi pa ri Egipto uloq chi k'ate' waral ri'».

Ri sachab'al kimak e ri uk'ajisaxik kiwach

²⁰Ri Yahweh kub'ij: «Ri in kinsach kimak, rumal ri atzij xab'ij. ²¹K'atek'ut, ri in ink'aslik; e ri uq'ijil ri Yahweh unojisam ronojel ri uwachulew, ²²konojel we winaq ri' kilom ri nuq'ijil e ri jetaq mayowik xinb'an in pa ri Egipto e pa ri tz'inalik ulew, in kikojom lajuz mul

pa ri k'ax e man kinimam ta ri nuch'ab'al, man k'o ta jun chkech ²³kril uwach ri ulew che xinjikib'a ub'ixik chkech ri ekitat kinya na chkech. Man k'o ta jun chkech ri ketzelam nuwach kril na uwach ri ulew. ²⁴K'atek'ut, ri nupataninel Kaleb', che k'o jun ruxlab'al che xukub'a' uk'u'x e rumal weri' utz unimaxik ri nutzij xub'ano, kinokisaj ri' pa ri ulew ri xtzalijitaj rumal, xoquje' ke'inokisaj ri' ri erija'al ri are'. ²⁵Ri e'ajamalesita e ri e'ajkana'an ejeqel pa ri lya'nik ulew. Chwe'q chixtzelejoq pa ri tz'inalik ulew, pa ri ub'e ri polow Suf».

²⁶Ri Yahweh xe'uch'ab'ej ri Mo'ises e ri A'aron, jewa' xub'ij chkech:

²⁷¿Tza k'ate' jampa' na wa' che we itzel komon ri' kwixwitik na chwij? Nutom ri jetaq wixwitem e ri oq'ej kib'anom ri e'ajisra'el rumal wech in. ²⁸Chab'ij chkech: «rumal ri nuk'aslemal –utzij ri Yahweh– ri in kinb'an na ri' chiwech jeri' jacha ri tzij xib'ij chuxe' taq nuxikin. ²⁹Rumal rech che xixwixwitik chwij in, ketzaq kan wa' pa we tz'inalik ulew ri', ri kaminaq taq ib'aqil, iwonojel ri xixejalaxik, iwonojel ri xtz'ib'ax ib'i' che juwinaq chi ijunab' e kopan pa kawinaq lajaj.

³⁰Ri in kinjikib'a' ub'ixik chiwech che ri ix man kixok ta ri' pa we ulew ri', che nuyakom nuq'ab' xinya ub'ixik che kixinjeqeb'a' chila'. Xuwi' kinokisaj ri' ri Kaleb', che uk'ojol ri Yefunne, ri Josu'e che uk'ojol ri Nun, ³¹ri eri' taq imam che xib'ij keqaj ri' pa kiq'ab' ri winaq e xaq erech ch'akoj ri', ke'ok ri' e'are' e kkich'ob' uwach ri ulew che xiwetzelaj uwach ix. ³²Ri kaminaq taq ib'aqil ketzaq kan ri' pa ri tz'inalik ulew, ³³e ri e'iwalk'uwa'l xaq keb'inkatik ri' pa ri tz'inalik ulew kawinaq junab', keqam na k'uri' ri ra'lal itzij che kik'ex uwach, chi k'ate' na konojel ri kaminaq taq b'aqilal ketz'aqat kanoq pa ri tz'inalik ulew. ³⁴Ri ix, juwinaq q'ij xikoj che utzalixik ri ulew. Xa jek'uri', jun q'ij, kub'an jun junab' ri': kawinaq junab' ri' kiweqaj na ri ra'lal ri imak e kina' ri' jas utojb'alil che kinik'yaq kanoq ri in.

³⁵In ri in Yahweh xinb'ij ri nutzij; are wa' ri kinb'an na chkech konojel ri itzelalaj komon che xkimulij kib' chwij in. Pa we tz'inalik ulew ri' man k'o ta jun ri' kkanajik kanoq: waral ri' kekam konojel».

³⁶Ri achijab' che xe'utaq ub'i ri Mo'ises che utzalixik ri ulew e che xe'kiwa'lisaj konojel ri komon arech kewixwitik chrij ri are', e man utz ta utzijoxik xkib'an ri puwi' ri ulew, ³⁷we achijab' ri' che man utz ta ri tzij xkib'ij puwi' ri ulew, xekam chuwach ri Yahweh. ³⁸K'atek'uri', chkech we achijab' ri', ri xeb'e che utzalixik ri ulew, xuwi' ri Josu'e che uk'ojol ri Nun e ri Kaleb' che uk'ojol ri Yefunne, xek'asi' kanoq.

Ri xkib'an ri e'ajisra'el man k'o ta upatan

³⁹Ri Mo'ises kuya' ub'ixik we tzij ri' chkech konojel ri e'ajisra'el e ri siwantinimit sib'alaj b'isob'al kekanajik. ⁴⁰Aq'ab' xewa'lajik e xepaqi' puwi' ri juyub', jewa' kkib'ij ri': «Ri uj kujpaqi' wa' cho ri juyub', ri xub'ij ri Yahweh chqech che rumal xujmakun chuwach». ⁴¹Ri Mo'ises kub'ij: «¿Jasche kixq'ax puwi' ri xtaqan ri Yahweh chrech? We kib'ano ri', man utz taj. ⁴²Mixpaqi'k, rumal rech che man k'o ta ri Yahweh chixo'l; wene' ri e'ik'ulel kech'akan piwi'. ⁴³Je' nak'ut, ri e'ajamalesita e ri e'ajkana'an ek'o chila e ik'ulel chiwech, kixqaj ri' chuxe' ri kich'ich', rumal rech che ri ix xitas apan iwib' chrech ri ub'e ri Yahweh e ri Are' man k'o ta iwuk'».

⁴⁴K'atek'uri', ri e'are' xkikoj och'o'jil ke'paqi' cho ri juyub'. Ri arka rech ri chapb'al uq'ab' ri Yahweh e ri Mo'ises, man xesilob' ta ub'ik pa ri tz'um taq ja. ⁴⁵Ri e'ajamalesita e ri e'ajkana'an che ejeqel pa we juyub' ri' xeqaj uloq cho ri juyub', xekiqajb'ej ruk' taq ri kich'ich' e xekimuchuchej chi k'ate' na xe'opan pa ri Horma.

Ri sipanik rech ri tab'al taq toq'ob'

15¹Ri Yahweh xuch'ab'ej ri Mo'ises, jewa' xub'ij chrech:

²«Che'ach'ab'ej ri e'ajisra'el e jewa' kab'ij chkech ri'. Aretaq chi' ri ix kixok na ri' pa ri ulew che kinya na in chiwech e jawi' kixjeqi' na wi, ³we ri ix kisipaj sa'om taq ti'j chuwach ri Yahweh rech holokosto on rech tab'al toq'ob', rumal che xijikib'a' jun tzij, on xaq xk'iy pa iwanima', on rumal jun nimaq'ij –e xa jek'uri' kichi'j jun iwakax on jun ichij, che kJOROR ri ruxlab'al chuwach ri Yahweh– ⁴ri jun che kuchi'j ri tab'al toq'ob', kusipaj ri' chrech ri Yahweh, jun chrech ri lajuj uch'aqapil utzalaj k'aj che yob'om ruk' jun chrech ri kije'b' pajb'al ase'ite. ⁵K'atek'uri', rumal chjunal ama' chij, kasipaj ri' jun pajb'al vino, xaq uwi' ri' kaya ruk' ri holokosto on ruk' ri tab'al toq'ob'.

⁶We jun ama' chij ri kasipaj kaya keb' pajb'al chrech ri lajuj uch'aqapil utzalaj kaj che yob'om ruk' jun palb'al chrech ri lajuj uch'aqapil ri ase'ite, ⁷e jun chrech ri oxib' upajb'al ri vino, kachi'j ri' jacha jun kunab'al che kJOROR chuwach ri Yahweh.

⁸We kachi'j chrech ri Yahweh jun ama' wakax pa ri holokosto, on pa ri tab'al toq'ob', arech kab'an ri xajikib'a' ub'ixik on rech jun tab'al toq'ob' rech riqoj ib', ⁹rachi'l we ama' wakax ri', kasipaj ri' oxib' pajb'al k'aj yob'om ruk' ase'ite, panik'aj chrech ri pajb'al, ¹⁰e rachi'l panik'aj chrech ri upajb'al vino, jun sa'om wa ri' che kJOROR chuwach ri Yahweh. ¹¹Jewa' nak'uri' kb'an kuk' konojel ri jetaq ama' wakax, konojel ama' chij on konojel ri eko'lik taq awaj, chij on k'isik'. ¹²Jeri' kib'ano, are ajtzij ejanik'apa' awaj kekamisaxik, are ajtzij ejanik'apa' awaj ek'olik.

¹³Jewa' nak'uri' kkib'an konojel ri achijab' erech ri asiwantinimit aretaq chi' kkichi'j jun sa'om wa che kJOROR ruxlab' chuwach ri Yahweh. ¹⁴K'atek'uri', we k'o jun kaxlan winaq chixo'l ix, on chkixo'l ri iwija'al e kuchi'j jun sa'om wa' che kJOROR ruxlab'al chuwach ri Yahweh, jacha kib'an ix, xoquje' jeri' kub'an ¹⁵ri komon. Junam ri' ri pixab' chrech ri kaxlan winaq e chiwech ix. Weri' jun junalik'alaj pixab' wa' chkech ri e'iwija'al: chuwach ri Yahweh, xaq junam ri' ri pixab' chrech ri kaxlan winaq e ri ix. ¹⁶Xa jun pixab' ri' kk'oji' chixo'l: ri ewinaq iwib' e ri ekaxlan winaq che ejeqel chixo'l».

Ri nab'e taq kaxlanwa

¹⁷Ri Yahweh xuch'ab'ej ri Mo'ises, jewa' kub'ij chrech: ¹⁸«Che'ach'ab'ej ri e'ajisra'el, jewa' kab'ij chkech ri':

Aretaq chi' kixok pa ri ulew jawi' ri kixink'am ub'i ri in, ¹⁹rajawaxik kib'an jun tab'al toq'ob' rech tojb'al chrech ri Yahweh aretaq chi' kitij ri kaxlanwa rech we ulew ri'. ²⁰Ri nab'e q'or kike'j cho ri ka', ri ix kito' kan jun utzalaj kaxlanwa ri' rech ri tab'al' toq'ob'; kito' kan ri' jeri' jacha ri tojb'al kya'ik rumal ri tikb'al rech triko. ²¹Kito' jun kaxlanwa ri', tojb'al rech ri nab'e ike' kiya chrech ri Yahweh. Weri' kib'ano pa ronojel mayilq'ijsaq.

Ri makaj xb'antajik rumal rech

che man k'o ta uch'ob'ik

²²«We ri ix, man kib'an taj jun chech we pixab' ri' che xuya ub'ixik ri Yahweh chrech ri Mo'ises ²³ri xixutaq ri Yahweh rumal ri Mo'ises, chi pa ri q'ij ub'ik aretaq chi' xtaqan chiwech e xas chkech konojel ri mayilq'ijsaq, ²⁴e wene' man xb'an ta ri pixab' rumal rech che man reta'm ta ri komon:

We ri komon xmakunik rumal che man reta'm taj, konojel ri' ri komon kub'an na jun holokosto ruk' jun alaj ama' wakax jeri' jacha jun sa'om wa' che kJOROR ruxlab'al chuwach

ri Yahweh, rachi'l ri ko sipanik e ri ja' sipanik jacha ri ktaqan ri pixab', xoquje' kuchi'j ri' jun ama' k'isik' rech tab'al toq'ob' sachb'al makaj. ²⁵Ri chuchqajaw kub'an ri' ri tojb'al pakiwi' konojel ri komon kech ri e'ajisra'el, kkuytaj ri' ri kimak, rumal rech che xa man kkich'ob' taj e xa jek'uri' xemakunik. Aretaq chi' kkik'am ub'i ri jetaq sipanik che sa'om wa kjoror xuxlab'al chuwach ri Yahweh, e ri tab'al toq'ob' rech sachb'al ri mak xkib'ano, xa rumal che man kkich'ob' taj, ²⁶konojel ri komon kech ri e'ajisra'el ksachitaj ri' ri kimak, xoquje' ksachitaj ri' ri kimak ri ekaxlan winaq ejeqel chkixo'l, rumal rech che konojel ri komon xemakunik xa rumal che man kkich'ob' taj.

²⁷We xa utukel jun winaq xmakunik rumal rech che man kuch'ob' taj, kuchi'j ri' jun tab'al toq'ob' rech sachb'al makaj, jun alaj ama' k'isik' che jun ujunab' k'olik. ²⁸Ri chuchqajaw kuta ri' chuwach ri Yahweh ri tojb'al umak, xub'ano xa rumal che man kuch'ob' taj; aretaq chi' kb'an ri tojb'al puwi', ksachtaj ri' ri umak, ²⁹kne'b'a' jun ewinaq ajisra'el on jun kaxlan winaq che jeqel chixo'l, xa junam ri'. Xa junam ri' ri pixab' chuwach jun jas uwach kib'ano che xa rumal man kich'ob' taj.

³⁰K'atek'ut, jachin kmakunik xas ruk' uchomab'al kraj kub'ano, kne'b'a' ewinaq on kaxlan winaq, kretzelaj uwach ri' ri Yahweh. Kpuch' ub'i uwach ri' chkixo'l ri utinimit, ³¹rumal rech che xub'an ri k'ax chrech ri utzij ri Yahweh e xretzelaj uwach ri upixab': Rajawaxik che kpuch' we jun winaq ri', kreqaj ri' ri umak xub'ano».

Ri uk'ajisaxik uwach jun winaq che man kuchajij ta ri Sab'ado

³²Aretaq chi' ri e'ajisra'el ek'o pa ri tz'inalik ulew, xilitajik jun achi che tajin kumol usi' pa jun q'ij Sab'ado. ³³Ri winaq che xe'ilowik ri are', kkik'am ub'i chkiwach ri Mo'ises, ri A'aron e chkiwach konojel ri komon. ³⁴Xtz'apixik e xlaq'ab'axik ri are' rumal rech man k'o ta kch'ob'owik jas ri kb'an chrech ri are'. ³⁵Ri Yahweh kub'ij chrech ri Mo'ises: «Rajawaxik che kk'amisax we jun achi ri'. Chkik'yaqa' konojel ri komon cha'b'aj, chrij apan ri tz'um taq ja». ³⁶Konojel ri komon kkesaj ub'i pa ri tz'um taq ja e kkik'yaq cha'b'aj chi k'ate' na kkam ri are', jeri' jacha xtaqan ri Yahweh chrech ri Mo'ises.

Ri uchi' taq ri atz'yaq

³⁷Ri Yahweh xuch'ab'ej ri Mo'ises, jewa' xub'ij chrech: ³⁸«Che'ach'ab'ej ri e'ajisra'el; kab'ij chkech che ri e'are' e ri kija'al, chkib'ana' jetaq utza'm chuchi' taq ri katz'yaq e chkikojo' b'a' jun b'atz' mratotutuj chrech ri katz'yaq. ³⁹Kikoj utza'm uchi' taq ri iwatz'yaq e aretaq chi' kiwil koq weri', kna'taj ri' chiwech ronojel ri jetaq upixab' ri Yahweh. Xa jek'uri' kik'aslemaj na k'uri' ronojel e man are ta kiterne'b'ej ri' ri jastaq kraj ri iwanima' e ri kraj ri iwoq'och, ri xb'anowik arech ri ix xixmakun kuk' ri jetaq edyos jacha ix rech nim ch'uti'n.

⁴⁰Xa jek'uwa' kna'taj ri' chiwech ronojel ri jetaq nupixab', kik'aslemaj na k'uri' ronojel e ri ix, ix tyoxlaj taq winaq chuwach ri Idyos. ⁴¹In ri in Yahweh Inidyos che xixinwesaj uloq pa ri Egipto, arech kinuxik Inidyos. In ri in Yahweh Inidyos».

Kiwa'lajik chech ri ch'o'j, ri Kore, ri Datan e ri Ab'iram

16¹Ri Kore, uk'ojol ri Yisar, uk'ojol ri Kehat, uk'ojol ri Levi. Ri Datan e ri Ab'iram, e'uk'ojol ri Eli'ab' e ri On uk'ojol ri Pelet (ri Eli'ab' e ri Pelet e'uk'ojol ri Rub'en), ri e'are' nimal xkib'nano; ²kewa'lajik chech uk'ule'laxik ri Mo'ises, k'uk' lajuj k'al (200) e'ajisra'el, ekinimal ri komon, nim ke'il wi pa ri moloj ib', utz utzijoxik ri kib'i'.

³Kkimulij kib' che uk'ule'laxik ri Mo'ises e ri A'aron e kkib'ij chkech: «;Ri ix kq'ax uwi' ri k'ax kib'ano! Konojel ri komon, konojel ri winaq etyoxrisam, ri Yahweh k'o chkixo'l e'are'. ;Jas k'u che ri ix nimal kib'an pakiwi' ri ukomon ri Yahweh?».

⁴Aretaq chi' ri Mo'ises xuta weri', kumej rib' e kuqasaj ri upalaj cho ri uwachulew. ⁵K'atek'uri', kub'ij chrech ri Kore e chkech konojel ri e'uwinaq: «Chwe'q aq'ab'il, ri Yahweh kub'an ri' arech ri ix kiweta'maj jachin ri rech are', jachin ri tyoxlaj uwinaq e kuya alaj ri' arech kqib' ukoq ruk' ri are'. Jachin ri xucha' ri Are', loq' ri' kqib' ukoq ruk' ri are'. ⁶Chiwila' b'a' ri rajawaxik kib'ano: chik'ama' ukoq ri jetaq porb'al k'ok' q'ol rech ri Kore e ri kech konojel ri ujuq'at, ⁷chitzija' ri q'aq' chupam, chikojo' ri k'ok' q'ol puwi' chuwach ri Yahweh. Jachin ri kucha' ri Yahweh, are' na k'uri' ri tyoxlaj achi. Ri k'ax kib'ano, ri ix, ix uk'ojol ri Levi, q'axinaq chi uwi'».

⁸Ri kub'ij ri Mo'ises chrech ri Kore: «;Chitatab'ej weri' ri ix, ix uk'ojol ri Levi! ⁹;La man kina' ta iwib' chuwach ri Udyos ri Isra'el che xixutas apan chkixo'l ri komon rech ri Isra'el, arech kixukoj chunaqaj ri are', kipatanij ri Rachoch ri Yahweh e ix k'amal b'e chkiwach ri komon arech kixpatanijik pa ri q'ijilanik kb'an chuwach ri are'? ¹⁰Xatukoj chunaqaj ri are', ri at e konojel ri e'awachalal, ri e'uk'ojol ri Levi, k'atek'uri' kiwaj na kixuxik ix chuchqajawib'. ¹¹Ri ix xixwa'laj uloq chrij ri Yahweh, ri at kuk' konojel ri ajuq'at: ;Jachin ri A'aron che kixwixwit chrij ri are'?».

¹²Ri Mo'ises xutaq kisik'ixik ri Datan e ri Ab'iram, ri e'uk'ojol ri Eli'ab'. Ri e'are' kkib'ij uloq: «Ri uj man kqaj taj kujb'ek. ¹³;La man kq'ax ta uwi' chawach ri xab'a'ano che xujawesaj uloq cho jun ulew jawi' kb'elb'etik uloq leche e ri uwa'lche' arech kujakamisaj pa we tz'inalik ulew, e xoquje' kakoj na awib' at nim winaq paqawi' ri uj? ¹⁴Man xujak'am ta uloq cho jun ulew jawi' kb'elb'etik leche e uwa'lche', xoquje' man xaya' ta jun ulew qechb'al rech suqub'al e tikonb'al ;la are kawaj ke'amoyrisaj we winaq? ¹⁵Ri Mo'ises xyakataj nimalaj royowal e kub'ij chrech ri Yahweh: Mawil ri kisipanik kkiya chawech. Ri in man k'o ta jun kib'urix xintoqij chkech e man k'o ta jun k'ax nub'anom chkech.

¹⁶Ri Mo'ises kub'ij chrech ri Kore: «Ri at e konojel ri ajuq'at, chwe'q chixpetoq chuwach ri Yahweh: ri at, ri e'are', xoquje' ri A'aron. ¹⁷Konojel chkik'ama' uloq ri porb'al k'ok' q'ol e chkikojo' uloq k'ok' q'ol chupam e kkiya chuwach ri Yahweh -xtz'aqat lajuj ok'al porb'al k'ok' q'ol- Xoquje' ri at e ri A'aron chik'ama' uloq ri porb'al k'ok' q'ol». ¹⁸Konojel kkik'am ub'i ri kiporb'al k'ok' q'ol, kkikoj q'aq' chupam e xoquje' ri k'ok' q'ol. Kepetik e xkik'utu' kib' e kekanaj kan pa ri rokb'al ri Tz'um Ja rech ri Riqoj Ib', xoquje' xpe ri Mo'ises e ri A'aron. ¹⁹Ri Kore, ke'umulij chkij ri e'are' konojel ri komon pa ri rokb'al ri Tz'um Ja rech ri Riqoj Ib' e ri uq'ijil ri Yahweh kuk'ut rib' chkiwach ri komon.

²⁰Ri Yahweh ke'uch'ab'ej ri Mo'ises e ri A'aron. Jewa' kub'ij chkech: ²¹«Chitasa' apan iwib' chkech we jun komon ri', ri in xas aninaq kink'is tzij wa' pakiwi' e'are' chanim ri'». ²²Ri e'are' kkimej kib' e kkiqasaj ri kupalaj cho ri ulew e kkikomij: «Dyos, Dyos che kuxlab'al konojel ti'ojal: xa jun ri chi xmakunik, k'atek'uri' ri at ;la kpe awoyowal pakiwi' konojel ri komon?». ²³Ri Yahweh kutzalejisaj uwach ri utzij ri Mo'ises: ²⁴Chattzizon kuk' we komon ri', jewa' kab'ij chkech ri': «Jix ub'i naj chrech ri rachoch ri Kore».

²⁵Kwa'laj ub'i ri Mo'ises e kb'e kuk' ri Datan e ri Ab'iram; ri enim winaq rech ri Isra'el kkiterne'b'ej ub'i ri are'. ²⁶Ktzizon kuk' ri komon e jewa' kub'ij chkech: «Chib'ana' jun toq'ob', jix ub'i naj chrech ri tz'um kachoch we e'itzel taq achijab' ri' e michap ukoq jun

chkech ri jastaq kech ri e'are', wene' xoquje' kixkam b'i ix kuk' rumal ronojel ri kimak». ²⁷Ri e'are', naj keb'e chech ri rachoch ri Kore.

Ri Datan e ri Ab'iram e'elenaq uloq e ek'o koq pa ri rokb'al ri tz'um kachoch, kuk' ri ekixoqilal, ri ekik'ojol e ri ak'alab'. ²⁸Ri Mo'ises kub'ij: «Ruk' weri', ri ix kiweta'maj che are ri Yahweh intaqowinaq che ub'anik ronojel we chak ri', e man xaq ta pa wech wi ri in kinb'ano, ²⁹we winaq ri', we kekam ub'ik jeri' jacha ukamikal jun winaq, jeri' jacha ri q'atb'altzij pakiwi' konojel winaq, kub'ij na k'uri' che man are ta ri Yahweh intaqowinaq uloq. ³⁰K'atek'ut, we ri Yahweh kub'an jun k'axalaj jas uwach, we ktortaj ri ulew e ke'ub'iq ub'i ri e'are' ruk' ronojel ri jastaq kech, e ek'aslik keqaj ub'i pa ri she'ol, ri ix kiweta'maj na k'uri' che we winaq ri' xketzelaj apan uwach ri Yahweh.

³¹K'atek'uri', xas aretaq chi' xuk'is ub'ixik ri utzij, ri ulew xjaqatajik chkixe' e'are'. ³²Xjaqatajik ri ulew e ke'ub'iq' ub'i ri e'are', ri ekachalal e konojel ri achijab' che erech ri Kore e ronojel ri jastaq kech.

³³Ek'aslik xeqaj pa ri she'ol ruk' ronojel ri jastaq kech. Ri ulew xuch'uq kiwi' e ri e'are' xesach ub'i chkixo'l ri komon. ³⁴Kkiraqej kichi' e ruk' weri' konojel ri e'ajisra'el che ek'o ukoq chkinaqaj e'are', ke'animajik ub'ik. Kkib'ij chb'il kib': «jXoquje' mujub'iq' b'i uj ri ulew!»

³⁵Jun q'aq' kel uloq chi ruk' ri Yahweh, che ke'uporoj ub'i ri lajuz k'al achijab' ri xkichi'j ri k'ok' q'ol chuwach Are'.

Ri porb'al k'ok' q'ol

¹⁷Ri Yahweh xuch'ab'ej ri Mo'ises, jewa' kub'ij chrech: ²«Chab'ij chrech ri Ele'asar, uk'ojol ri chuchqajaw A'aron, che kresaj ub'i ri jetaq porb'al estorak pa ri chaj e naj kujub'uj ub'ik we q'aq' ri', ³rumal rech che we jetaq porb'al k'ok' q'ol ri', rech makaj, etyoxrisam rumal rech ri kik'aslemal ri achijab' ri'. Chib'ana' b'a' ruk' weri', nik'aj perpa'q taq ch'ich', rech kokisaxik ch'uqb'al uwi' ri tab'al toq'ob' chuwach ri Yahweh, rumal rech che we jetaq porb'al ri' xya'taj chuwach ri Yahweh e xtyoxrisax chuwach ri Are'. Weri' jun k'utb'al ri', natisab'al chkech ri e'ajisra'el».

⁴Ri chuchqajaw Ele'asar, kuk'am ukoq ri saq ch'ich' porb'al k'ok' q'ol, ri xkik'am uloq ri achijab' che xeporox ub'ik. Xeja'risaxik arech kokik puwi' ri ab'aj rech tab'al toq'ob'. ⁵Weri' jun natb'al chkech ri e'ajisra'el arech man k'o ta jun winaq che man chuchqajaw taj, jun kaxlan winaq che man rija'l ta ri A'aron, rajawaxik che man kqib' ta ukoq chuya'ik ri k'ok' q'ol chuwach ri Yahweh. Wene' kuk'ulmaj ri kamikal jacha xuriq ri Kore e ri ujuq'at, jeri' jacha ub'im ri Yahweh rumal ri Mo'ises.

Ri A'aron kuq'axej ri tzij

⁶Pa ri jun q'ij chi aq'anoq, konojel ri komon kech ri e'ajisra'el kewixwitik pakiwi' ri Mo'ises e ri A'aron, kkib'ij: «Ix xe'ikamisaj ri e'uwinag ri Yahweh». ⁷Rumal rech che ri komon kkimulij kib' che kik'ule'laxik ri Mo'ises e ri A'aron, ri e'are' xeka'y apanoq chuwach ri Tz'um Ja rech ri Riqoj Ib'. K'atek'uri', xkilo che ri sutz' xpe puwi' ri Tz'um Ja e xuk'ut uloq rib' ri uq'ijil ri Yahweh. ⁸Ri Mo'ises e ri A'aron keb'e xas chuwach ri Tz'um Ja rech ri Riqoj Ib'. ⁹Ri Yahweh kuch'ab'ej ri Mo'ises, jewa' kub'ij chrech: ¹⁰«Chixel ub'ik kuk' we jun komon ri', rumal rech che xas chanim ri', ri in kink'is ub'i tzij pakiwi'». Ri e'are' mejelem xeqajik ruk' ri kipalaj cho ri ulew.

¹¹K'atek'uri', ri Mo'ises kub'ij chrech ri A'aron: «Chak'ama' ub'i ri porb'al k'ok' q'ol, chakojo' ub'i q'aq' chupam, ri q'aq' che k'o cho ri ab'aj rech tab'al toq'ob', chaya' ub'i ri

k'ok' q'ol puwi' e aninaq jat ub'i kuk' ri komon arech kata ri tojb'al kimak pakiwi'. Rumal rech che xel uloq ri royowal ri Yahweh e xmajtajik ri b'innel Itzel».

¹²Ri A'aron kuk'am ub'ik, jeri' jacha xub'ij ri Mo'ises chrech e kutij anim kb'ek e xk'oji' panik'aj chrech ri komon; k'atek'ut, ri b'innel Itzel majtajinaq chik chkixo'l ri siwantinimit. Kukoj ri k'ok' q'ol e kuta ri tojb'al makaj pakiwi' ri siwantinimit. ¹³Xutak'ab'a' rib' panik'aj chkech ri ekaminaq e ri ek'ask'oj, e ri b'innel Itzel xtane'ik. ¹⁴Ri ekaminaqib' rumal ri b'innel Itzel ri' e 14.700, man e'ejalam ta kuk' ri winaq che xekamik rumal ri Kore. ¹⁵K'atek'uri', ri A'aron ktzalej ub'i ruk' ri Mo'ises pa ri rokb'al ri Tz'um Ja rech ri Riqoj Ib': Ri k'qel Itzel xta'ne'ik.

Ri uq'ab' che' rech ri A'aron

¹⁶Ri Yahweh xuch'ab'ej ri Mo'ises, jewa' kub'ij chrech: ¹⁷«Che'ach'ab'ej ri e'ajisra'el. Chjunal jun ja winaq, chkiya'a' chawech jun uq'ab' che': chikixo'l konojel ri k'amal taq b'e, k'utb'al rech ri jun ja kiwinaq, kkiya' chawech kab'lajuj uq'ab' che'. Katz'ib'aj ri kib'i' cho ri uq'ab' kiche'; ¹⁸cho ri uq'ab' che' rech ri Levi katz'ib'aj ri ub'i' ri A'aron, rumal rech che rajawaxik k'o jun uq'ab' che' rech ri k'amalb'e chkech ri erachalal ri Levi. ¹⁹K'atek'uri', kakoj wa' weri' pa ri Tz'um Ja rech ri Riqoj Ib', chuwach ri Tzij, jawi' amaq'el kinriq wib' awuk'. ²⁰Ri jun achi che ri uq'ab' uche' ktuxnik uloq, are' ri' ri are' xinch'a' in; xa je'nak'uri', man kopan ta chi ri' wuk' in ri jetaq wixwitem kkib'an ri e'ajisra'elita piwi' ri ix».

²¹Ri Mo'ises xe'uch'ab'ej ri e'ajisra'el, e chkijunal chkech ri ek'amal taq b'e xkiya' chrech jun uq'ab' che', kab'lajuj uq'ab' che', k'utb'al kech konojel ri ja taq winaq; chuxo'l we uq'ab' taq che' k'o ri uq'ab' che' rech ri A'aron. ²²Ri Mo'ises kukoj ri uq'ab' taq che' chuwach ri Yahweh pa ri Tz'um Ja rech ri Riqoj Ib'. ²³Pa ri jun q'ij chi aq'anoq, aretaq chi' ri Mo'ises xok ub'i pa ri Tz'um Ja rech ri Chapab'alq'ab', xrilo che ri uq'ab' che' rech ri A'aron, rech ri rachoch ri Levi, xtuxnik uloq; k'o chi taq uxu'mal, k'o chi kotz'i'j che ujaqom chi rib' e k'o jujun taq almendras che chaq' chik. ²⁴Ri Mo'ises kresaj chuwach ri Yahweh ronojel ri uq'ab' taq che' e kuk'utu chkiwach ri e'ajisra'el; kkilo e konojel kkik'am ub'i ri uq'ab' kiche'.

²⁵K'atek'uri' ri Yahweh kub'ij chrech ri Mo'ises: «Chakojo' chi jumul ri uq'ab' che' rech ri A'aron chuwach ri Tzij arech kak'olo jun k'utb'al chkech ri e'itzel taq winaq ri'. Man kewixwitik ta chi ri' e man kopan ta chi ri' wuk' in we wixwitem ri' e xa jek'uri' man kekam ta ri'». ²⁶Ri Mo'ises xub'ano, jeri' xub'ano jacha xtaqan ri Yahweh chrech.

Ri uchak ri chuchqajaw

pa ri utayik sachb'al makaj

²⁷Ri e'ajisra'el kkib'ij chrech ri Mo'ises:

«¡Ri uj ujsachinaq! ¡Ri uj ujkaminaq! ¡Qonojel ujkaminaq! ²⁸Xaq apachinchike kqib' ukoq ruk' ri Tyoxlaj Uk'olb'al ri Yahweh che uya'ik jun sipanik, kkamik. ¿La kk'is ub'i qawach wa' chi k'ate' na kujk'is ub'ik qonojel?»

18¹K'atek'uri', ri Yahweh kub'ij chrech ri A'aron:

«Ri at, ri e'ak'ojol e ri rachoch ri atat, e'awachi'l ri' chruk'axik ri ra'lal ri mak b'antajinaq puwi' ri tyoxlaj k'olb'al. Ri at e ri e'ak'ojol kiweqaj ri ra'lal ri imak ib'anom pa ri chuchqajawinik. ²Xoquje' keqib' ukoq awuk' ri e'rachalal ujuq'at ri Levi, ri ujuq'at ri atat. Etob'nel awuk' e katkipatanij ri at e ke'kipatanij ri e'ak'ojol, chuwach ri Tz'um Ja rech ri Riqoj Ib'. ³Ri e'are' katkipatanij ri' pa ri apatan e pa ri upatan ronojel ri Tz'um Ja.

K'atek'uri', miqib' ukoq ruk' ri tyoxlaj taq jastaq xoquje' ruk' ri ab'aj rech tab'al toq'ob', arech man kekam ta ri e'are' e xoquje' man kixkam ri ix. ⁴Etob'nel awech, kepatanajik ri' pa ri Tz'um Ja rech ri riqoj Ib', kkib'an ri' ronojel ri patan pa ri Tz'um Ja, e man k'o ta jun winaq ri' che we man chuchqajaw taj kqib' ukoq iwuk'.

⁵Ri ix, kixpatanijik ri' pa ri tyoxlaj k'olb'al e pa ri ab'aj rech tab'al toq'ob' e xa jek'uri' man kpe ta chi wa' ri Q'aq', man k'o ta chi k'ax ri' kub'an chkech ri e'ajisra'el.

⁶Ri in xe'icha' ri e'ajlevita ri e'iwachalal chkixo'l ri enik'aj e'ajisra'el chik. Ri e'are' ejun sipanik ke'inya chiwech. Eya'talik chrech ri Yahweh, arech kepatanajik pa ri Tz'um Ja rech ri riqoj Ib'. ⁷Ri at e ri e'ak'ojol, are kixok il ri' che kixchuchqajawinik pa ronojel ri chak kb'an cho ri ab'aj rech tab'al toq'ob' e pa ronojel ri chak che kab'an uloq chrij ri payu'. Ri ix kib'an wa' we chak ri', rumal rech che chiwech ix xinya ri chuchqajawisanik; k'atek'ut, ri jun winaq che man chuchqajaw taj e kqib' ukoq, kkam ri'».

Ri taqal chkij ri echuchqajawib'

⁸Ri Yahweh xub'ij chrech ri A'aron: «Ri in kinya chawech ri upatanaxik ri jastaq che wech in ktasik. Ronojel ri jastaq kkityoxrisaj ri e'ajisra'el, ri in kinya' chawech e chkech ri e'ak'ojol, awech at, pa junalik tz'ib'atalik weri'. ⁹Are wa' ri awech at chrech ri tyoxlaj taq jastaq, ri awech at chrech ri sa'om wa ri man kporox taj: ronojel ri jetaq sipanik, ri tab'al toq'ob' rech ri sachb'al makaj, ri tab'al toq'ob' rech tojb'al makaj; tyoxlaj taq jastaq weri', are wa' ri awech at e kech ri ak'ojol. ¹⁰Ri ix are kitzurb'ej iwib' ri tyoxlaj taq jastaq. Konojel achijab' loq' ri' kkitijo. Weru' tyoxlaj ub'a'ntajik ri' chawach.

¹¹Xoquje' awech ri jastaq che tasatalik, ronojel ri sipanik che kkiyakya' ri e'ajisra'el, ri in kinya' chawech, xoquje' kinya chkech ri e'ak'ojol e ri e'ami'al, jun junalikalaj taqanik wa' weri'. Jachin ch'ajch'oj pa ri ja ak'olb'al kuya'o kutijo. ¹²Kinya chawech ronojel ri sib'alaj utz chrech ri ase'ite, ronojel ri sib'alaj utz chrech ri k'ak' vino e chrech ri triko, ri nab'e taq uwach ri uwachulew che kkichi'j chrech ri Yahweh, ri in kinya' chawech. ¹³Ronojel ri nab'e taq uwach ri kulew che kkik'am ub'i chrech ri Yahweh, awech at ri' kinya'o; konojel ri ech'ajch'oj pa ri ja ak'olb'al ya'tal chkech kkitij kech.

¹⁴Ronojel ri jastaq che xqaj chuxe' ri anatema pa ri Isra'el awech at ri'. ¹⁵Ronojel nab'e'al che kk'am uloq chrech ri Yahweh awech at, xas ronojel uwach choq'ijsaq, chi winaq, chi chikop; k'atek'ut, rajawaxik che ri at kaloq' chi na jumul ri nab'e'al uk'ojol ri winaq, kaloq' chi nan jumul ri' ri ral ri awaj che man ch'ajch'oj taj. ¹⁶Kab'an ri' kloq'ik arechi' jun ik' chik alaxinaq, job' saq pwaq siklos ri' ri rajil, we siklos ri' are ri siklo rech ri tyoxlaj k'olb'al, we siklos ri' kub'ana' juwinaq geras (gera, jun nitz' pwaq). ¹⁷Xuwi ri nab'e ral ri wakax, ri chij e ri k'isik', man kloq' ta chi jumul: we awaj ri' etyox taq awaj, ri at kaq'ejej ub'i ri' ri kikik'el cho ri ab'aj tab'al toq'ob', kaporoj ri' ri xepo, jacha jun sa'om wa che kjojoj ri ruxlab' chuwach ri Yahweh, ¹⁸xoquje' awech ri ti'j, ri uwo'uk'u'x tojab'al makaj e ri rikyaq'ab' ra'.

¹⁹Ronojel ri sipanik che tasatalik kumal ri e'ajisra'el e che kkik'am uloq chrech ri Yahweh, ri in kinya' chawech, xoquje' kinya chkech ri e'ak'ojol e ri e'ami'al, weri' junalikalaj utz'ib'axik kanoq. Weru' jun junalik chapb'alq'ab' ruk' atz'am rech ri Yahweh, chawach at, awuk' at e kuk' ri e'awija'al».

Ri taqal chkij ri e'ajlevi

²⁰Ri Yahweh kub'ij chrech ri A'aron: «Ri at man k'o ta jun awechb'al pa ri ulew, man k'o ta awechb'al chkixo'l e'are'. In ri inaweche e in ri inawecheb'al chkixo'l ri e'ajisra'el.

²¹Are wa' ri kinya chkech ri e'uk'ojol ri Levi, ri kechb'al kinya'o are ronojel ri ulajuj uch'aqapil utojom ri Isra'el, utojb'alil ri kepatanajik pa ri Tz'um Ja rech ri Riqoj Ib'. ²²Ri e'ajisra'el ma keqib' ta chi ukoq pa ri Tz'um Ja rech ri Riqoj Ib': weta jeri' kkib'ano, kkeqaj jun mak ri' e xas kekam ri'. ²³Are ri Levi kpatanajik ri' pa ri Tz'um Ja rech ri Riqoj Ib', e e'are ri e'ajlevi ri ke'eqanik ri jetaq kimak. Weri' jun junalik ktz'ib'axik kanoq chkech ri iwija'l: Ri e'ajlevi man k'o ta kechb'al kkanaj chkixo'l ri e'ajisra'el, ²⁴rumal rech che ri in kinya ri ulajuj che ktas ri e'ajisra'elita chrech ri Yahweh, are wa' ri kechb'al kinya chkech ri e'ajlevi. Rumal k'uwa' weri', ri in xinb'ij, che ri e'are' man k'o ta kechb'al chkixo'l ri e'ajisra'el».

Ri ulajuj uch'aqapil ri jastaq

²⁵Ri Yahweh xuch'ab'ej ri Mo'ises, jewa' kub'ij chrech: ²⁶«Che'ach'ab'ej ri e'ajlevi e jewa' kab'ij chkech ri'»:

Aretaq chi' ri ix kik'am na chkech ri e'ajisra'el ri ulajuj uch'aqapil ri jastaq che kkiya' e'are' chwech in e ri in kinya chiwech ix jacha iwechb'al, kik'ol ri' ri tojb'al che kya chrech ri Yahweh: ri ulajuj uch'aqapil ri jastaq che ri ulajuj. ²⁷Weri' xa junam ri' ruk' ri tojb'al che tasatalik, xoquje' junam ri' ruk' ri triko che k'amom uloq pa ri uk'olb'al e ri k'ak' amaja' che k'amom uloq pa ri yitz'b'al rech. ²⁸Xoquje' ri ix, kitas ri' ri tojb'al kib'an chrech ri Yahweh, tojb'al puwi' ronojel ri ulajuj che kik'am chkech ri e'ajisra'el. Ri jastaq kitas apanoq, kichi'j ri' chrech ri Yahweh e kiya ri' chrech ri A'aron. ²⁹Chech ronojel ri jetaq sipanik kik'amo, kik'ol na ri' ri tojb'al kib'an chrech ri Yahweh; chuxo'l ronojel ri utzalaj taq jastaq, kik'ol ri' ri kitas kanoq.

³⁰Kab'ij ri' chkech: Aretaq chi' xtasatajik iwumal ri sib'alaj utz chuxo'l ronojel si sipanik, che chkiwach ri e'ajlevi xa junam ruk' ri k'o chupam ri k'uja e ri uwach ri yitz'b'al uva, ³¹loq' ri' kitij weri' xaq pa ronojel k'olb'al, ri ix e ri iwinaq ek'o pa ja k'olb'al, are wa' ri tojb'al ichak rumal rech che kixpatanajik pa ri Tz'um Ja rech ri Riqoj Ib'. ³²Ruk' weri', man k'o ta mak ri' kiweqaj, rumal rech che chuxo'l ronojel ri jastaq, nab'e xiwesaj kanoq jachinchike ri sib'alj utz; xa jek'uri' man kiwetzalaj ta uwach ri' ri jastaq kkityoxrisaj ri e'ajisra'el e man kixkam ta ri'».

Ri uchajil ri kyaq wakax

19¹Ri Yahweh xe'uch'ab'ej ri Mo'ises e ri A'aron, jewa' xub'ij chkech: ²«Jun weri' chuxo'l ri Pixab' che rajawaxik kb'anik, utaqanik kan ri Yahweh. Jewa' ub'ixik kab'an chkech ri e'ajisra'el.

Chab'ij chkech che kkik'am uloq chawech jun kyaq wakax, man k'o ta uyab', man k'o ta retzelal e ma kojom ta ri jun che' chrij uqul. ³Kaya' chrech ri chuchqajaw Ele'asar. Kk'am ub'i ri' ri wakax chrij ri tz'um taq ja e kkamisaxik ri' chuwach ri are'. ⁴K'atek'uri', ri chuchqajaw Ele'asar kujut ub'i ri' ri uwi'uq'ab' pa ri ukik'el ri kaminaq wakax e we kik'el ri' kuchikej wuqub' mul ri' pa ri rokb'al ri Tz'um Ja rech ri riqoj Ib'. ⁵K'atek'uri', kporox ri' ri wakax chuwach ri are', ruk' ri utz'umal, ri uti'ojal, ri ukik'el, xoquje' ri utz'ilal.

⁶Ri chuchqajaw kuk'am ukoq ri' jun che' rech takär, jun mu'b'al e jun kyaq' tz'ajb'al, e weri' kuk'yaq ub'i ri' pa ri q'aq' jawi' tajin kporox ri jun wakax. ⁷K'atek'uri', ri chuchqajaw kuch'aj ri' ri jetaq ratz'yaq, kratinsaj rib' ri' pa ri ja'; xa jek'uri' kuya ri' ktzalez pa ri tz'um taq ja, ri chuqajaw ri' ma ch'ajch'oj ta ri' kkanaj kanoq chi k'ate' b'enaq'ij na. ⁸Jachin xuporoj ri wakax kuch'aj na ri' ri jetaq ratz'yaq, kratinsaj rib' ri' pa ri ja', k'atek'uri' man ch'ajch'oj ta ri' kkanaj kanoq chi k'ate' b'enaq'ij na.

⁹Jun ch'ajch'oj achi ri' kumol ub'i ri uchaj ri kyaq wakax e kuya kan ri' chrij ri uk'olb'al ri tz'um taq ja, pa jun ch'ajch'oj k'olb'al. We chaj ri' kchakun na ri' chkech ri e'ajisra'el, kokisax na ri' che ub'anik ri joron rech makaj: weri' joron ri' jun tab'al toq'ob' rech sachb'al makaj.

¹⁰Jachin ri kresaj ub'i ri uchaj ri jun wakax kuch'aj ri' ri jetaq ratz'yaq e ma ch'ajch'oj ta ri' kkanaj kanoq chi k'ate' b'enaq'ij na. Weri' jun junalikaj pixab' chkech ri e'ajisra'el e chkech ri ekaxlan taq winaq ejeqel chkixo'l ri e'are'.

Ri jastaq che kutz'ilob'isaj jun winaq

¹¹Jachin kuchap jun kaminaq, xaq apanchinchike kaminaq xuchapo, ri are' tz'ilob'inaq kkanaj kanoq wuqub' q'ij. ¹²Kuch'aj rib' ri' ruk' ri nik'aj taq ja', pa ri urox e pa ri uwuq q'ij, xa jek'uri' ch'ajch'oj ri' kkanaj kanoq, k'atek'ut, we man kuch'ajch'ob'ej rib' pa ri urox e ri uwuq q'ij, ri are' man ch'ajch'oj winaq ta ri'. ¹³Ronojel winaq che kuchap jun kaminaq, ub'aqil jun kaminaq winaq e man kuch'ajch'ob'ej ta rib', kutz'ilob'isaj ri Rachoch ri Yahweh; we jun winaq ri' kesax ub'i ri' chkixo'l ri tinimit Isra'el, rumal rech che ri ja' rech uchajil ri jun kyaq wakax ma xq'eje ta chrij ri are': tz'ilob'inaq ri', ri utz'ilal k'o na chrij.

¹⁴Are wa' ri pixab' chrech jun winaq che kkam pa jun tz'um ja. Ronojel winaq che kok pa ri tz'um ja e ronojel winaq ri k'o pa ri tz'um ja ri', wuqub' q'ij ri' man ch'ajch'oj taj. ¹⁵Xoquje' ronojel k'olb'al che man chuq'um ta uwi' ruk' ri chuqb'al uwi' on man ximom ta uwi'.

¹⁶Ronojel winaq che kuchap koq pa jun suq'unb'al jun winaq che xkamisax kanoq, on jun kaminaq, on kuchap ub'aq rech kaminaq on kuchap umuqub'al kaminaq, ri are' man ch'ajch'oj ta ri' wuqub' q'ij.

Ri rawasaxik ri joron rech ri kyaq wakax

¹⁷«Rech ri winaq che man ch'ajch'oj taj, ke'k'am na ri' ri uchajil ri wakax che xporox pa ri tab'al toq'ob' rech sachb'al makaj. Kq'ej ri' jun q'eb'al saq ja' puwi' we chaj ri'. ¹⁸K'atek'uri', jun ch'ajch'oj winaq, kuk'am ukoq ri' ri mu'b'al, kunim ri' pa ri ja'; k'atek'uri' kuchikej ri' puwi' ri tz'um ja, puwi' ronojel k'olb'al e konojel winaq che ek'o chupam e xoquje' puwi' ri jun winaq che xuchap ri ub'aq jun kaminaq, on xuchap ri winaq xkamisax kanoq, on xuchap jun umuqub'al kaminaq. ¹⁹Ri ch'ajch'oj winaq kuchikej ri' ri ja' puwi' ri winaq che man ch'ajch'oj taj, pa ri urox e pa ri uwuq q'ij: pa ri uwuq q'ij xukir ri' chuxe' ri umak. Ri winaq che man ch'ajch'oj taj kuch'aj ri' ri ratz'yaq, katin ri' pa ri ja' e k'ate' b'enaq'ij ri' ch'ajch'oj kkanaj kanoq. ²⁰K'atek'ut, jachin jun winaq che xutz'ilob'isaj rib' e man xuch'ajch'ob'ej ta rib' jeri' jacha weri', kesax ub'i ri' ri are' chkixo'l ri komon, rumal rech che xutz'ilob'isaj ri tyoxlaj uk'olb'al ri Yahweh. Ri ujoron ri kyaq wakax, man xq'eje ta puwi' ri are', xa jek'uri' man ch'ajch'oj ta ri'.

²¹Weri' jun junalik pixab'. Jachin kuchikej ri ujoronal ri kyaq wakax, kuch'aj ri' ri ratz'yaq e jachin kchikex we joron chrij ri', ch'ajch'oj ri' kkanaj kanoq chi k'ate' b'enaq'ij. ²²Ronojel ri jastaq xuchap ri winaq che xutz'ilob'isaj rib', tz'ilob'inaq ri' kkanajik, e ri winaq che xuchap we jastaq ri', tz'ilob'inaq ri' kkanaj kanoq chi k'ate' b'enaq'ij.

Ri ja' pa ri Merib'a

20¹Ri e'ajisra'el, konojel ri komon, ke'opan pa ri Sin ri tz'inalik ulew pa ri nab'e ik'. Konojel siwantinimit xekanaj kan pa ri Kades. Chila' kkam ri Miryam e chila' kmuq kanoq.

²Man k'o ta kijoron ri komon; rumal k'uri' kkimulij kib' chrech ch'o'j kuk' ri Mo'ises e ri A'aron. ³Ri siwantinimit kkik'ule'laj ri Mo'ises, jewa' kech'aw chrech: «jAre utz ri' weta xujkam kan uj xoquje' jacha ri eqachalal che xekam kan chuwach ri Yahweh! ⁴¿Jasche xik'am uloq ri ukomon ri Yahweh pa we tz'inalik ulew ri', arech kuje'kam uj waral, xoquje' ri jetaq chikop? ⁵¿Jasche xujiwesaj uloq pa ri Egipto e xujipaqab'a uloq pa we jun k'axalaj k'olb'al ri', jun k'olib'al jawi' man k'o ta tiko'n, man k'o ta wikox, man k'o ta tikb'al uva, man k'o ta granada (fruta), xoquje' man k'o ta ja' arech kaqatijo?»

⁶Ri Mo'ises e ri A'aron kekiya' kan ri komon e keb'e pa ri rokb'al ri Tz'um Ja rech ri Riqoj Ib'. Kkimej kiwach cho ri ulew. K'atek'uri', kuk'ut rib' ri uq'ijil ri Yahweh chkiwach. ⁷Ri Yahweh ktzizon ruk' ri Mo'ises, jewa' kub'ij chrech: ⁸«Chak'ama' ub'i ri ach'imi'y e che'amulij ri komon, ri at ixkeb' ruk' ri awachalal A'aron. K'atek'uri', chkiwach e'are', chich'ab'ej we jun ab'aj ri' e ri are' kuya' uja' ri'. Ri at kab'an ri' arech kel uloq ja' cho we ab'aj ri' e kaya ri' chkech arech kkitij ri komon e ri jupuq taq away».

⁹Ri Mo'ises kuk'am ub'i ri uch'imi'y k'utb'al rech ri Yahweh, jeri' jacha xtaqan ri are' chrech. ¹⁰Ri Mo'ises e ri A'aron ke'kimulij ri komon chuwach ri ab'aj, k'atek'uri' kub'ij ri are' chkech: «Chinitatab'ej ri ix che man ix nimanel winaq taj. ¿La kaqak'iyisaj uloq ja' iwech ix cho we ab'aj ri'?» ¹¹Ri Mo'ises kuyak ri uq'ab' e kamul kuk'oska' ukoq ri ab'aj: ri ja' nimalaj kch'ojoj uloq; ri komon e ri jupuq taq away kkiqumumej kech.

Uk'ajisab'al kiwach ri Mo'ises e ri A'aron

¹²Ri Yahweh kub'ij chkech ri Mo'ises e ri A'aron: «Rumal rech che ri ix man xixkojon ta chwech e man nim ta nuq'ijil xiya'o chkiwach ri e'ajisra'el, man ke'io'kisaj ta wa' we komon ri' cho ri ulew che kinya' na in chkech». ¹³Are wa' ri ujoron ri Merib'a, jawi' xech'o'jin ri e'ajisra'el ruk' ri Yahweh e ruk' ri ja', ri Are' xuk'ut ri tyoxlaj ub'antajik.

Ri Edom man kraj taj kuya kib'e ri Isra'el arech keq'ax ub'ik

¹⁴Ri Mo'ises, chi pa ri Kades ub'ik, ke'utaj ub'i ejujun taqo'nelab', arech kekiq'axej ri tzij: «Chrech ri rajawinel ri Edom. Jewa' kub'ij uloq ri awachalal Isra'el. Ri at aweta'm jas taq ri k'ax qak'ulmam uj. ¹⁵Ri eqatat xexuli' uloq pa ri Egipto, jawi' xujkanaj kanoq k'i taq q'ij. K'atek'uri', ri e'ajegipto sib'alaj k'ax xkib'an chqech xoquje' chkech ri eqatat. ¹⁶Ri uj xqak'is qak'u'x chuwach ri Yahweh e ri are' xutatab'ej ri qach'ab'al: xutaq uloq jun utaq'a'o'n e xujresaj ub'ik pa ri Egipto. Kamik ri', ri uj, uj k'o pa ri Kades ri retal ulew chrech ri awulew. ¹⁷Ri uj kqaj, we utz chawech at, che kaya alaj chqech arech kujq'ax pa ri awulew. Ri uj man kujq'ax ta pa ri taq tikonb'al e pa ri tikital wi ri uva; xoquje' man k'o ta ja' ri' kqaqumuj pa taq ri k'wa'; ri uj jikom ri' kujq'ax pa ri ub'e ri ajawinel e man kujtzale' ta apan ri' pa ri qikyaq'ab' on pa ri qamox, chi k'ate' na xujq'axtajik pa ri awulew».

¹⁸Ri Edom kub'ij chrech: «Ri at man katq'ax ta ri' pa ri wulew, we katq'axik, ri in kinel ub'i ri' chak'ulaxik ruk' ri nuch'ich' panuq'ab'». ¹⁹Ri e'ajisra'el kkib'ij chrech: «Ri uj are quk'aj ri' ri nim b'e; we kqaqumuj ri ajoron ri in e ri jetaq jupuq taq away, kintoj ri' chawech. Xaq xuwi kujq'axik, man k'o ta k'ax ri', chaya' b'a' alaj chqech». ²⁰Ri Edom kub'ij: «Ri at man katq'ax taj». Ri Edom ku'k'ulaj ri are' ruk' ek'i winaq e ruk' nimalaj chuq'ab'. ²¹Rumal rech che ri Edom man xraj taj kq'ax ri Isra'el pa ri rulew, ri Isra'el man xuya taj xuram ri ub'e.

Ri ukamikal ri A'aron

²²Ri e'ajisra'el, ke'el ub'ik pa ri Kades, konojel ri komon, ke'opan pa ri Hor, ri Juyub'. ²³K'atek'uri', ri Yahweh kub'ij chkech ri Mo'ises e ri A'aron pa ri Hor, ri Juyub', pa ri retal rulew ri Edom. Kub'ij: ²⁴«Chumulij rib' ri A'aron kuk' ri e'uwinaq, rumal rech che man loq' taj kok ri are' pa ri ulew che kinya' in chkech ri E'ajisra'el, rumal rech che man xixniman ta chrech ri nuch'ab'al pa ri Merib'a. ²⁵Che'ak'ama' ub'i ri A'aron e ri Ele'asar ri uk'ojol e che'apaqab'a' ub'ik cho ri juyub' Hor. ²⁶K'atek'uri' kawesaj chrech ri A'aron ri ratz'yaq e kakoj chrech ri Ele'asar ri uk'ojol. K'atek'uri', ri A'aron ke'uriqua' ri' ri e'uwinaq, waral ri' kkam wi».

²⁷Ri Mo'ises, jeri' kub'ano jacha xtaqan ri Yahweh chrech. Chkiwach konojel ri komon, ke'paqi' ub'ik cho ri juyub' Hor. ²⁸Ri Mo'ises, kresaj chech ri A'aron ri jetaq ratz'yaq e kukoj chrech ri Ele'asar ri uk'ojol; e ri A'aron chila' kkam wi, puwi' ri juyub'. K'atek'uri', ri Mo'ises e ri Ele'asar keqaj uloq cho ri juyub'. ²⁹Konojel ri komon xkich'ob'o che xkam ri A'aron, e konojel ri e'ajuparachoch ri Isra'el koq'ej ri are' juwinaq lajuj q'ij.

Ri k'olib'al che xokisaxik ub'i' Horma

21¹Ri rajawinel ri Arad, ajkana'an, che jeqel pa ri Negueb', xuta utzijol che ri Isra'el tajin kopan pa ub'e ri Atarim. Kch'o'jin ruk' ri Isra'el e ke'uk'am ub'i nik'aj pache'. ²K'atek'uri', ri Isra'el kujikib'a' ub'ixik we tzij ri' chuwach ri Yahweh: «We ke'ajach we siwantinimit ri' pa nuq'ab', ke'intyoxrisaj ri' chuwach ri anatema ri jetaq tinimit ri'». ³Ri Yahweh xutatab'ej ri uch'ab'al ri Isra'el e kujach puq'ab' ri e'ajkana'an. Xe'kityoxrisaj chuwach ri anatema, ri e'are' e ri jetaq tinimit. Rumal k'uwa' weri', Horma ri ub'i' xokik we jun k'olb'al ri'.

Ri jun kumatz che b'anom ruk' saq ch'ich'

⁴Ke'el ub'ik chi pa ri Hor-ri-Juyub', keb'e ub'i pa ri ub'e ri polow Suf, kkisututej ri rulew ri Edom. Pa ri b'e, ri siwantinimit xeq'itajik. ⁵K'ax kech'aw chrech ri Dyos e chrech ri Mo'ises: «¿Jasche ri ix xujewesaj uloq pa ri Egipto arech kujekam pa ri tz'inalik ulew? ri uj xk'istaj qak'u'x chrech ri numik e chrech ri jun meb'a'laj wa».

⁶Xa jek'uri', ri Dyos ke'utaq uloq pakiwi' ri siwantinimit nik'aj taq kumatz che keq'aq'anik, kekiti'o e sib'alaj winaq kekamik pa ri Isra'el. ⁷Ri siwantinimit ke'kib'ij chrech ri Mo'ises: «Ri uj xujmakunik aretaq chi' k'ax xujch'aw chrech ri Yahweh e chawech ri at. Chatch'aw b'a' paqawi' ruk' ri Yahweh arech ke'resaj ub'ik ri jetaq kumatz ri'». Ri Mo'ises kch'aw ruk' ri Dyos rech toq'ob'isab'al kiwach ri winaq. ⁸E ri Yahweh kub'ij chrech ri are': «Chab'ana' jun chkech ri Kq'aq'anikalaj Kumatz e chakojo' chutza'm jun che' ajsik. Konojel ri jachintaq keti'ik kumal ri kumatz e keka'y chrech ri are', man kkam ta ri'». ⁹Ri Mo'ises kub'an jun kumatz ruk' saq ch'ich' e kukoj chutza' jun che' ajsik. K'atek'uri', we k'o jun kumatz kuti' jun winaq, e ri are' kka'y chech ri kumatz b'anom ruk' b'ronse, man kkam taj.

Ri jetaq k'olb'al xkiq'axij aretaq chi'

eb'enaq ub'i ch'aaqap chrech ri Jordan

¹⁰Ri e'ajisra'el keb'e ub'ik e kkijeqeb'a' ri tz'um kachoch pa ri Ob'ot. ¹¹K'atek'uri', ke'b'e chi ub'ik pa ri Ob'ot e kkijeqab'a' kib' pa ri Iyye-ha-Ab'arim, pa ri tz'inalik ulew che retal ulew chech ri Mo'ab', pa ri relb'alq'ij. ¹²Ke'el chi ub'ik pa we k'olb'al ri' e kkijeq'eb'a' kib' pa ri nimaja' Sered. ¹³Ke'el chi ub'ik pa we k'olb'al ri' e kejeqi'k ch'aaqap chrech ri Arnon.

We nima ja' Arnon k'o pa ri tz'inalik ulew, k'iyinaq uloq pa ri kulew ri e'ajamorre'o, rumal rech che ri Arnon retal ulew chrech ri Mo'ab', k'ulb'at chkixo'l ri e'ajmo'ab' e ri e'ajamorre'os.

¹⁴Rumal k'uwa' jewa' kub'ij pa ri wuj rech ri taq Uch'o'j ri Yahweh:

Vaheb', k'o chunaqaj ri Sufa e chunaqaj ri nimaja' Arnon, ¹⁵e ri uxulunik ri nim siwan che kumej rib' pa ronojel ri uk'olb'al ri Ar e utoq'em rib' pa ri retal rulew ri Mo'ab'. ¹⁶K'atek'uri', ke'el chi ub'i pa we k'olb'al ri' e keb'e ub'i pa ri B'e'er.

Are wa' we k'wa' ri' che xub'ij ri Yahweh puwi' chrech ri Mo'ises: «Che'amulij ri siwantinimit e kinya' kijoron ri'».

¹⁷K'atek'uri', ri Isra'el xub'ixoj we b'ix ri':

Kel uloq ri joron pa ri k'uwa'.

Chixb'ixon chrech ri are', ¹⁸ri k'uwa' che e'are' ri winaq nim kib'antajik xkik'oto che e'are ri kinimal tinimit xkipuk'u, ruk' ri uche'al kikowinem, ruk' ri kich'imi'y... e pa we tz'inalik ulew ri' ke'el ub'ik keb'e ub'i pa ri Mattana, ¹⁹e pa ri Mattana keb'e b'i pa ri Nahali'el, e pa ri Nahali'el ke'el ub'ik keb'e pa ri B'amot, ²⁰e k'el chi b'i pa ri B'amot keb'e b'i pa ri taq'aj che kujaq b'i rib' pa ri rulew ri Mo'ab', puwi' ri ujuyub'al ri Pisga, che kka'y apan chuwach ri tz'inalik ulew.

Ri uch'akik ri ulew k'o ch'aqap chrech ri Jordan

²¹Ri Isra'el ke'utaq ub'i enik'aj etaq'onelab' che ub'ixik chrech ri Sijon ri kajawinel ri e'ajamorre'o:

²²«Ri in kinwaj kinq'ax ub'i pa ri awulew. Ri uj man kqanim ta qib' pa ri awulew che atikom uwach e man kqanim ta qib' pa ri ulew jawi' tikom wi ri uva; xoquje' man k'o ta joron kqaqumuj pa taq ri k'uwa'; ri uj are kqak'am ub'i ri ub'e ri ajawinel chi k'ate' na kqaq'axej ub'ik' ri retal awulew.

²³K'atek'ut, ri Sijon man kuya' ta alaj arech kq'ax ub'i ri Isra'el pa ri rulew. Ke'umulij konojel e'uwinag, kb'e ub'i pa ri tz'inalik ulew arech kekik'ulaj ri Isra'el e xuriqa' pa ri Yahasa, chila' kch'o'jin ruk' ri Isra'el.

²⁴K'atek'uri', ri Isra'el kusok chila' ruk' ri ch'ich' rech ch'oj che sib'alaj uwi' k'olik e xrechb'ej ri rulew, kmajtaj ub'ik pa ri Arnon e kopan pa ri Yab'b'ok, kopan pa ri retal kulew ri e'uk'ojol ri Arnon, rumal rech che are ri Yaser k'o pa ri retal kulew ri e'uk'ojol ri Amon.

²⁵Ri Isra'el ke'uch'ak konojel ri jetaq tinimit ri'. Kok ub'i pa ronojel ri jetaq kitinimit ri e'ajamore'o, ri rech ri Hesb'on e pa ronojel taq ri ulew uk'olb'al ri Hesb'on.

²⁶Rumal rech che ri Hesb'on are ri nimalaj utinimit ri Sijon, kajawinel ri e'ajamorre'o. Ri Sijon are na k'uwa' ri are' che xch'o'jin ruk' ri nab'e rajawinel ri Mo'ab' e xutoqij chrech ronojel ri rulew che xas kopan pa ri Arnon. ²⁷Rumal k'uwa' weri' ri eb'il taq je'lik tzij kkib'ij:

Chixesa'j uloq pa ri Jesb'on. ;Chyaktajoq chi b'a jumul chikaj ri nimalj utinimit ri Sijon!

²⁸Rumal rech che jun q'aq', xel uloq pa ri Jesb'on, jun uxaq q'aq' rech ri tinimit Sijon: xub'uqej ub'ik ri Ar-Mo'ab', xub'iq' ub'i ri tak'tik taq ujuyub'al ri Arnon.

²⁹;K'axalaj itzel awech at Mo'ab'!

;Xixchachi' ri ix, ix siwantinimit rech ri Kemos! Ke'ujach ub'i ri e'uk'ojol arech ke'animaj ub'ik e ri e'umi'al, etzapitalik ke'ujach ub'ik, ke'ujach ub'i puq'ab' ri Sijon ri kajawinel ri e'ajamorre'o.

³⁰Ri rija'l k'isinaq tzij pakiwi' kmajtaj ub'i ruk' ri Jesb'on e kopan ruk' ri Dib'on, e ri uj xqat'iq ri q'aq' kmajtaj ub'i pa ri Nofaj e kopan pa ri Medb'a.

³¹Ri Isra'el xujeqeb'a' rib' pa ri kulew ri e'ajamorre'o.

³²Ri Mo'ises xtaqanik arech ke'tzalixoq ri Yaser, e ri Isra'el kch'akan puwi' we k'olb'al ri', e kub'an rech chrech ri kulew ri e'ajamorre'o, e kkijeqeb'a' kib' chila'.

³³K'atek'uri', keb'e ub'ik, kuk'aj ub'i ri b'e che kusuk' ub'i pa ri B'asan e kepaqi' ub'ik. Ri Og che rajawinel ri B'asan, ke'uk'ulaj kuk' konojel ri e'uwinaq arech kech'o'jinik kuk' pa ri Edre'i. ³⁴Ri Yahweh kub'ij chrech ri Mo'ises: «Maxib'ij awib', xane xinjach paq'ab', ri are', konojel ri e'uwinaq e ri rulew. Xoquje', jeri' nak'uri' kab'an chrech jacha xab'an chrech ri Sijon, ri kajawinel ri e'ajamorre'o che ujeqeb'am rib' pa ri Jesb'on». ³⁵K'atek'uri' xech'akan puwi' ri are', pakiwi' ri e'uk'ojol e pakiwi' ri e'uwinaq e man k'o ta jun winaq xuya'o xanimajik. Xkib'an kech chrech ri ulew.

22¹K'atek'uri', ri e'ajisra'el ke'b'e ub'ik, e kkijeqab'a' kib' pa ri k'ax taq rulew ri Mo'ab', ch'aqap chech ri Jordan, chunaqaj ri Jeriko.

Ri rajawinel ri Mo'ab' kusik'ij ri B'ala'am

²Ri B'alak, uk'ojol ri Sippor xrilo ronojel ri jastaq che xub'an ri Isra'el chkech ri e'ajamorre'os; ³ri Mo'ab' sib'alaj xb'irb'itik chkiwach ri siwantinimit ri', rumal rech che ri e'are' sib'alaj ek'i.

Ri Mo'ab' xuxib'ij rib' chkiwach ri e'ajisra'el; ⁴k'atek'uri' kub'ij chkech ri kinimal ri Madi'an: «Kiwil na che we siwantinimit ri' kkib'an k'ax ri' chrech ronojel ri q'ayes k'o chqanaqaj uj, jacha kub'an jun ama' wakax aretaq chi' kutij ub'i ri q'ayes cho ri suq'unb'al».

Ri B'alak, uk'ojol ri Sippor, are rajawinel ri Mo'ab' pa we taq q'ij ri'. ⁵Ke'utaq ub'i nik'aj etaqo'nelab' che utzukuxik ri B'ala'am, uk'ojol ri B'e'or, pa ri Petor ri Nimaja', pa ri kulew ri e'uk'ojol ri Ammav arech kkib'ij chrech: «Ri siwantinimit che xe'el uloq pa ri Egipto ek'o chuwach ronojel ulew; e xkijeqeb'a' kib' chnuwach in. ⁶Chab'ana' jun toq'ob' chatpetoq e kinta' chawech arech kab'ij jun kyaqsaq tzij pakiwi' we siwantinimit ri', rumal rech che are k'o kichoq'ab' chnuwach in. La mata kinkowin lo che uch'akik e xa jeri' kagesaj ub'ik pa we amaq' ri'. Rumal rech che ri in weta'm che jachin ri katewchi'j ri at, tewchi'talik kkanajik e jachin kakaqsaqarisaj, ri are' kyaqsaq kkanajik».

⁷Ri ekinimal ri Mo'ab' e ri ekinimal ri Madi'an, kuk'am ub'i pa kiq'ab' ri tojb'al rech ri ch'ob'onik. Ke'opan ruk' ri B'ala'am e kkiya ub'ixik chrech ri utzij ri B'alak. ⁸Ri are' kub'ij chkech: «Chixkanaj kan waral we aq'ab' ri' e ri in kinb'ij ri' chiwech jas ri kub'ij ri Yahweh». Ri kinimal ri Mo'ab' kekanaj kanoq pa ri rachoch ri B'ala'am. ⁹Ri Dyos kopan ruk' ri B'ala'am e kub'ij chrech: «¿Jachin taq we achijab' ri' che ek'o pa ri awachoch?». ¹⁰Ri B'ala'am kub'ij chrech ri Dyos: «Ri B'alak che uk'ojol ri Sippor, rajawinel ri Mo'ab', xutaq uloq ub'ixik chwech weri': ¹¹Ri siwantinimit che xe'el uloq pa ri Egipto kinojisam uwach ronojel ri uwachulew. Chatpet b'a' uloq wuk', arech kaya jun kyaqsaq pakiwi', wene' kinch'o'jin kuk' e kinkowin che kich'akik e xajeri' ke'inwesaj ub'ik». ¹²Ri Dyos kub'ij chrech ri B'ala'am: «Matb'e kuk'. Mab'ij jun kyaqsaq puwi' we siwantinimit ri' rumal rech che ri e'are' etewchi'talik». ¹³Ri B'ala'am, aq'ab'il kwa'lajik e kub'ij chkech ri enim taq winaq che e'utaqom ub'i ri B'alaq: «Jix ub'i pa ri iwulew, rumal rech che ri Yahweh man kraj taj che kinb'e ub'i in iwuk'». ¹⁴Ri ekinimal ri Mo'ab' kewa'lij ub'ik e ketzalej ub'ik ruk' ri B'alak e kkib'ij chrech: «Ri B'ala'am man xraj taj xpe uloq quk'».

¹⁵Ri B'alaq ke'utaq chi ub'i jumul enik'aj nim taq winaq chik, are ek'i chi na e are nim chi na kiq'ijil chkiwach ri enab'e. ¹⁶Keb'e ub'i ruk' ri B'ala'am e kkib'ij chrech: «Jewa' kub'ij ri B'alak, ri uk'ojol ri Sippor: Man kinb'e taj man katcha taj, kinta chawech kab'an jun toq'ob' katpe uloq wuk' in. ¹⁷Ri in kinya' na chawech nimalaj taq aq'ijil e kinb'an ri' ronojel ri kab'ij at chwech. Chab'ana' jun toq'ob' chatpet uloq e ja'b'ij jun kyaqsaq pakiwi' we siwantinimit ri'». ¹⁸Ri B'ala'am kub'ij chkech ri e'utaqo'm uloq ri B'alak: «Kne'b'a' ri B'alak kuya' chwech ri rachoch nojinaq chrech saq pwaq e chrech q'an pwaq, man loq' taj kinq'ax jub'iq' on nim puwi' ri utaqanik ri Yahweh ri Nudyos. ¹⁹Ch'aq'ab' kamik ri' xoquje' ri ix chixkanaj b'a' kan waral, e kinweta'maj na jas taq ri kub'ij chi na ri Yahweh chwech». ²⁰Ri Dyos kopan ruk' ri B'ala'am chaq'ab' e kub'ij chrech: «¿La man xepe ta ri winaq ri' che asik'ixik? Chatwa'lijoq e jat ub'i kuk'. K'atek'ut, are qas kajikib'a' ub'anik ri jastaq che kinb'ij na in chawech». ²¹Aq'ab' kwa'laj ub'i ri B'ala'am, xusuk'umaj ri ati't b'urix e junam kb'e ub'i kuk' ri ekinimal ri Mo'ab'.

Ri ati't ub'urix ri B'ala'am

²²Rumal che xb'e ub'i ri B'ala'am kuk', xyakataj ri a royowal ri Yahweh e ri Anjel rech ri Yahweh kuya rib' pa ri b'e arech ya'l latz' chrech. Ri are' ukejb'em ri ati't ub'urix e ri ekeb' uk'ojol eb'enaq ub'i ruk'. ²³Ri ati't b'urix kril ri Anjel rech ri Yahweh che utak'ab'am rib' pa ri b'e, resam ri uch'ich' pa ri rij e ruk'am pa ri uq'ab'; kuram ri b'e e kb'e ub'i pa taq ri ulew. Ri B'ala'am kujich'ij ri ati't b'urix arech ktzalej uloq pa ri b'e.

²⁴K'atek'uri', ri Anjel rech ri Yahweh xutak'ab'a' rib' chuxo'l taq ri tikb'al uva, k'o jun tapya pa ri rikyaq'ab' e jun tapya chik pa ri umox. ²⁵Ri ati't b'urix kril ri Anjel rech ri Yahweh e kqib' apan cho ri tapya, e xujoxej ri raqan ri B'ala'am chuwach. Ri are' kujich'ij chi jumul.

²⁶Ri Anjel rech ri Yahweh kujal chi jumul ri uk'olb'al e kkanaj pa jun k'olb'al che latz' uwach, man loq' taj kb'e pa ri rikyaq'ab' on pa ri umox. ²⁷Aretaq chi' ri ati't b'urix kril ri Anjel rech ri Yahweh, kukotb'a' rib' chuxe' ri B'ala'am. Ri B'ala'am sib'alaj xyakataj royowal e sib'alaj kupotz'lej ri ati't b'urix ruk' jun che'.

²⁸K'atek'uri', ri Yahweh kujaq uchi' ri ati't b'urix e ri b'urix kub'ij chrech ri B'ala'am: «¿Jas ri xinb'an in chawech che oxmul chik inach'iyom?». ²⁹Ri B'ala'am kub'ij chrech ri ati't b'urix: «¿Rumal rech che ri at xawetz'b'ej nuwach! Weta k'o jun ch'ich' pa nuq'ab', ri in xas chanim ri' katinkamisaj kanoq». ³⁰Ri ati't b'urix kub'ij chrech ri B'ala'am: «¿La man in taj ri in ati't ab'urix che inakejb'em k'i taq q'ij uloq e chi k'ate' we jun q'ij kamik ri'? ¿La k'amaninaq chwech che jewa' kinb'an chawech?». Kub'ij ri B'ala'am: «Man je taj».

³¹K'atek'uri', ri Yahweh kujaq ri uwoq'och ri B'ala'am. Ri are' kril ri Anjel rech ri Yahweh che tak'al pa ri b'e, ruk'am puq'ab' ri uch'ich' che resam pa ri rij. Kumej rib', xqaj pulew e kukoj ri upalaj cho ri ulew. ³²K'atek'uri', ri Anjel rech ri Yahweh kub'ij chrech: «¿Jasche ach'iyom chi oxmul ri ati't ab'urix? Ri in xinpe uloq che utz'apixik ri ab'e, rumal rech che chnuwach in tajin ksach ri ab'e. ³³Ri ati't b'urix xinrilo e oxmul elenaq chi pa ri nub'e'. Utz chawech at che ri are' xel pa ri nub'e, weta mat xel pa ri nub'e xatkamisatajik nak'uri' wumal in, ri are' xink'asab'a' na k'ula'». ³⁴Ri B'ala'am kub'ij chrech ri Anjel rech ri Yahweh: «Ri in xinmakunik, man xinweta'maj taj che ri at xaya awib' pa ri nub'e. K'atek'uri', we kamik ri', we man utz taj kawil weri', ri in kintzalej ub'ik». ³⁵Ri Anjel rech ri Yahweh kub'ij chrech ri B'ala'am: «Jat ub'i kuk' we achijab' ri'. K'atek'ut, man k'o ta jun tzij kab'ij che we man xinb'ij ta in chawech». Ri B'ala'am kb'e ub'i kuk' ri enim taq winaq che xe'utaq uloq ri B'alak.

Ri B'ala'am e ri B'alak

³⁶Ri B'alak xuta utzijol che ri B'ala'am tajin kopanik e ku'k'ulaj ri are' pa ri ub'e ri Ar-Mo'ab', pa ri retal rulew ri Arnon, pa taq ri uk'isb'al ri ulew. ³⁷Ri B'alak kub'ij chrech ri B'ala'am: «¿La man xe'intaq ta uloq enik'aj etaqo'nelab' awuk' arech kesik'in chawech? ¿Jasche man xatpe ta uloq wuk' in? ¿La xa man kinkowin taj kintoj ri aq'ij?». ³⁸Ri B'ala'am kutzalej uwach ri utzij ri B'alak: «Chanim ri' ri in, in k'o chi naqaj chawech at. Man kinch'ob' taj we kinkowinik kinb'ij jun tzij. Ri tzij che kuko'j ri Dyos pa nuchi' are nak'uri' ri kinb'ij in».

³⁹Ri B'ala'am junam kb'e ub'i ruk' ri B'alak. Ke'opan pa Kiryat-Husot. ⁴⁰Ri B'alak ku'kamisaj jun wakax e jun chij e kutaq ub'i ch'aqap taq rech ri B'ala'am e ch'aqap taq kech ri enim taq winaq che kachi'lam b'i ri are'. ⁴¹Aq'ab'il chik, ri B'alak kuk'am ub'i ri B'ala'am e kupaqab'a' cho ri B'amot-B'a'al jawi' loq' kilitajik jun utzal ri tz'um taq ja.

23¹Ri B'ala'am kub'ij chrech ri B'alak: «Chayaka' chwech waral wuqub' ab'aj rech tab'al toq'ob' e chaya' chwech wuqub' ama' wakax e ewuqub' ama' taq chij». ²Ri B'alak kub'ano jacha xub'ij ri B'ala'am chrech e ke'uchi'j pa holokosto jun ama' wakax e jun ama' chij cho ronojel ri ab'aj rech tab'al toq'ob'. ³Ri B'ala'am kub'ij chrech ri B'alak: «Chatkanaj kan ruk' ri jetaq aholokosto e k'u ri in kinb'e na chrilik we kel uloq ri Yahweh che nuk'ulaxik. Ri tzij kuq'alajisaj chnuwach, ri in kinb'ij ri' chawech». K'atek'uri' kb'e ub'i puwi' jun tolonik alaj juyub'.

Ri jetaq utzij ri B'ala'am

⁴K'atek'uri', ri Dyos kel uloq che uk'ulaxik ri B'ala'am, e ri are' kub'ij chrech ri Yahweh: «Ri in xinsuk'umaj wuqub' ab'aj rech tab'al toq'ob' e xinchi'j pa holokosto jun ama' wakax e jun ama' chij chjunal ab'aj che rech tab'al toq'ob'». ⁵Ri Yahweh kuko'j jun tzij puchi' ri B'alam e kub'ij chrech: «Chattzalej ub'i ruk' ri B'alak e kab'ij weri' chrech ri are'». ⁶Ri B'ala'am ktzalej ub'i ruk' ri B'alak; e kuriqa' ri are' tak'al na chunaqaj ri holokosto, erachi'l konojel ri enim taq winaq rech ri Mo'ab'. ⁷Ri are' kuya ub'ixik ri utzalaj tzij:

«Chi pa ri Aram uloq,
ri B'alak xub'ano arech ri in kinpe uloq,
ri are' che ajawinel pa ri Mo'ab',
xinpe uloq pa ri ujuyub'al ri Kedem:
“Chatpetoq,
ja'b'ij jun kyaqsaq puwi' ri Jakob',
chakowij uloq,
ja'b'ij k'ax taq tzij puwi' ri Isra'el”».

⁸¿Jasche che kinb'ij jun kyaqsaq ri in,
xane man k'o ta kyaqsaq kub'ij ri Dyos?
¿Jasche kinb'ij k'ax taq tzij in, k'atek'uri'
ri Dyos man k'o ta k'ax taq tzij kub'ij?

⁹Ri in, puwi' ri jetaq ab'aj kinwilo,
chi ajsik chrech ri alaj taq juyub'
kinwilo ri are'.

Jun siwantinimit che utukel
are' tasatalik
man ejelam ta chkixo'l ri jetaq amaq'.

¹⁰¿Jachin kkowin chrejalaxik

ri upoqlaj ri Jakob?
 ¿Jachin kkowin chrejalaxik
 ri usutz'al ri Isra'el?
 ¡Chkam b'a' ri wanima' kuk'
 ri kikamikal ri esuk' taq winaq!
 ¡Je'tab'a' ri nuk'isb'alil jacha
 ri kik'isb'alil ri e'are'!».

¹¹Ri B'alak kub'ij chrech ri B'ala'am: «¿Jas xab'an chwech? Ri in xatink'am uloq waral arech kab'ij jun kyaqsaq pakiwi' ri enuk'ulel e ri at are kab'ij utzalaj taq tzij pakiwi'». ¹²Ri B'ala'am kutzalej uwach ri utzij: «¿La man rajawaxik taj che kinkoj nuchu'ab' che ub'ixik ri kukoj ri Yahweh pa ri nuchi'?».

¹³Ri B'alak kub'ij chrech: «Chatpe b'a' wuk' pa jun k'olb'al chik. We siwantinimit che ke'awil apanoq waral ri', xa pa jun uxkut ri ulew ke'awil apanoq, man kawil ta ronojel ri siwantinimit. K'atek'uri', xas chila' kab'ij apan jun kyaqsaq pakiwi'». ¹⁴K'atek'uri' kuk'am ub'ik pa ri kik'olb'al ri echajinel, ajsik chrech ri Pisga. Kuyak wuqub' ab'aj rech tab'al toq'ob' e kuchi'j jun ama' wakax e jun ama' chij pa chjunal ri taq ab'aj rech tab'al toq'ob'. ¹⁵Ri B'ala'am kub'ij chrech ri B'alak: «Chattak'al kan chunaqaj ri jetaq aholokosto, aretaq chi' kinwe'yej in ri tzalejib'al utzij ri Yahweh».

¹⁶Kel uloq ri Dyos che uk'ulaxik ri B'ala'am, kukoj jun tzij puchi' e kub'ij chrech: «Chattzalej b'a' ruk' ri B'alak e jewa' kab'ij at chrech». ¹⁷Ktzalej ruk' ri B'alak; e kuriqa' che tak'al na chunaqaj ri jetaq holokosto, erachi'l konojel ri enim taq winaq rech ri Mo'ab'. «¿Jas xub'ij ri Yahweh?». Kcha ri B'alak chrech. ¹⁸Katek'uri', ri B'ala'am kuya ub'ixik ri utzalaj taq tzij chrech:

«Chatwa'lijoq b'a' B'alak
 e chatatab'ej b'a',
 chatak'ab'a' b'a' ri axikin,
 uk'ojol ri Sippor.

¹⁹Ri Dyos man jun winaq taj arech
 ri are' kub'ij tzij che man tzij taj,
 xoquje' man jun uk'ojol ta ri Adam
 arech ktzalej pa raqan chech ri utzij.
 ¿La xaq kub'ij ri are' jun jas uwach
 k'atek'uri' man kub'an taj,
 la xaq kch'awik e man
 kutak'ab'a' ta ri utzij?

²⁰Ri in xink'am nuchak
 arech kintewchu'nik,
 Kintewchu'nik ri' e man
 kintzalij ta pawaqan chrech weri'.

²¹Ri in man wilom ta
 jun itzel chrech ri Jakob'
 xoquje' man k'o ta
 jun k'ax wilom pa ri Isra'el.
 Ri Yahweh che Udyos k'o ruk' ri are'
 pa ri rachoch ri are' ktatajik
 ri raqo'j chi'aj ruk' ki'kotemal rumal
 ri uq'ijil jun ajawinel.

²²Ri Dyos kresaj uloq pa ri Egipto.

ruk' ri are' jacha ruk'a' b'oyix kub'ano.

²³Man k'o ta jun k'ax tzij b'im

puwi' ri Jakob',

on jun itzel chomanik puwi' ri Isra'el.

K'atek'uri', tajin kb'ix chrech ri Jakob'

e chrech ri Isra'el:

«¿Jas kub'an ri Adyos?»

²⁴Jun siwantinimit kwa'lajik

jacha jun ati't koj,

ri are' kch'o'jin na ri' jacha jun koj:

man kkote' ta na ri' chi k'ate'

xtitaj na rumal ri ekaminaqib',

e kqumutaj na rumal

ri kik'el ri xe'ukamisaj».

²⁵Ri B'alak kub'ij chrech ri B'ala'am: «Weta'm che man kab'ij ta jun kyaqsaq ri' pakiwi' xajek'uri' me'atewchi'j b'a'». ²⁶Ri B'ala'am kub'ij chrech ri B'alak: «¿La man xinb'ij ta chawech che ri in kinb'an na ronojel ri jastaq che kub'ij ri Yahweh chwech?».

²⁷Ri B'alak kub'ij chrech ri B'ala'am: «Chatpet b'a', ri in katink'am chi na ub'i pa jun k'olb'al chik. K'atek'uri', wene' chila' utz kril ri Dyos che kab'ij jun kyaqsaq puwi'». ²⁸Ri B'alaq kuk'am ub'i ri B'ala'am ajsik puwi' ri Pe'or, che chila' k'o wi ikim ri tz'inalik ulew chuwach. ²⁹Ri B'ala'am kub'ij chrech ri B'alak: «Chayaka' b'a' chwech waral ri' wuqub' ab'aj rech tab'al toq'ob' e chaya' b'a' chwech wuqub' b'oyix e wuqub' ama' taq chij». ³⁰Ri B'alak kub'ano jacha ri xub'ij ri B'ala'am chrech e kuchi'j chjunal tab'al toq'ob' jun holokosto ruk' jun b'oyix e jun ama' chij».

24¹ Ri B'ala'am krilo che ri Yahweh kqaj chuwach ktewchi'xik ri Isra'el. Man kb'e ta chik che uk'ulaxik nik'aj taq tzij chik, xane are kka'y apan chuwach ri tz'inalik ulew. ²Kuyak ri uwoq'och e ri B'ala'am kril ri Isra'el che ujeqeb'an rib' pa taq ri ujuq'at; ri ruxlab'axel ri Dyos kpe ruk' ri are' ³e kub'ij we utzalaj tzij ri':

«Utzij ri B'ala'am, uk'ojol ri B'e'or

utzij ri achi che saq ri jastaq chuwach.

⁴Utzij ri jun che kutatab'ej ri utzij ri Dyos.

Ri are' krilo ri jastaq

che ri Sadday kub'ano kq'alajinik,

ri are' ktzalejixik uwach

ri utzij e kjaqatajik ri uwoq'och.

⁵Sib'alaj je'lik ri tz'um

taq awachoch Jakob'

xoquje' ri jetaq ak'olb'al, Isra'el!

⁶Jacha taq'aj che jamal uwach,

jacha je'lik taq ulew chuchi' ri nimaja',

jacha uche'al taq lemob'

che are ri Yahweh xtikowik,

jacha jetaq tak'ar chuchi' ri taq ja'!

⁷Jun ch'akanel kk'iy uloq pa ri rija'al,

k'o ukowinem pakiwi'

ek'i taq siwantinimit.

Ri rajawinel are nim

chi na chuwach ri Agag,
 ri rajawib'al kyaktajik chikaj.
⁸Are ri Dyos kb'anowik
 arech kel uloq pa ri Egipto
 ri are' jacha ruk'a' taq
 wakax k'o ruk' ri are'.
 Kutij ri kaminaq taq kib'aqil ri e'uk'ulel,
 kuq'aj ri jetaq kib'aq.
⁹Kumej rib' e kkote'ik,
 jacha kub'an jun ama'
 koj on jun ati't koj
 ¿Jachin kb'anow ri' arech kwa'lajik?
 ;Tewchi'talik ri jun
 che katutewchi'j ri at,
 ;Kyaqsaq ri jun
 che kub'ij ri kyaqsaq paw!'».

¹⁰Ri B'alak xyakataj royowal chrij ri B'ala'am. Kupaq'pa' uq'ab' e kub'ij chrech ri B'ala'am: «Ri in xinta' chawech arech kab'ij jun kyaqsaq pakiwi' ri enuk'ulel e kamik ri', ri at are ke'atewchi'j ri e'are' oxmul ruk' weri'. ¹¹Kamik xas aninaq chatel ub'ik e chattzalij ub'ik pa ri awulew. Ri in xinb'ij che kinya' na chawech nimalaj taq aq'ijil. K'atek'uri', are ri Yahweh xq'ilow weri' chawech».

¹²Ri B'ala'am kub'ij chrech ri B'alak: «¿La man xinb'ij ta chkech ri e'ataqo'nelab': ¹³«Kne'b'a' ri B'alak kuya' chwech ri rachoch nojinaq chrech saq pwaq e chrech q'an pwaq, ri in man kinkowin ta ri' kinq'ax puwi' ri utaqanik ri Yahweh e man loq' ta ri' kinb'an pa wech wi ri in jun utzil on jun itzel; ri kub'ij ri Yahweh chwech are ri' ri kinb'ij in?». ¹⁴Kamik ri' che kinb'e ub'i pa ri nutinimit, chatpet b'a' wuk', ri in kinb'ij na wa' chawech ri jastaq che kkib'an na we siwantinimit ri' chkech ri awinaq aretaq chi' kuriqa' ri q'ij». ¹⁵K'atek'uri', kuya ub'ixik ri utzalaj taq utzij. Jewa' kub'ij:

«Utzij ri B'ala'am, uk'ojol ri B'e'or,
 utzij ri achi che q'alaj
 ri jastaq chuwach,
¹⁶utzij ri jun che kutatab'ej
 ri jetaq kub'ij ri Dyos,
 ri jun che kuch'ob' ri uno'jib'al
 ri Nimalaj ub'antajik.
 ri jun che kril ri jastaq kuk'ut
 ri Sadday chuwach
 ri jun che ktzalex uwach
 ri utzij e kjaqataj ri uwoq'och.
¹⁷Ri in kinwilo ri are',
 kne'b'a' man rech ta we ukamik ri',
 q'alaj ri are' chnuwach k'atek'ut,
 man naqaj taj k'o wi kinwilo.
 Ruk' ri Jakob' petinaq uloq
 jun ch'imil, are kinimal,
 jun ch'imi'y rech ajawinel
 tajin kwa'laj uloq pa ri Isra'el.
 Kupaq' ri ukrusal upalaj ri Mo'ab'

kupaq' ri kijolom konojel
ri e'uk'ojol ri Seth.

¹⁸Ri Edom jun siwantinimit ri'
che kch'aktajik
jun ch'akatajinaq ulew ri' ri Se'ir.

¹⁹Ri Jakob' k'o nimalaj uchuq'ab'
pakiwi' ri e'uk'ulel
ke'ukamisaj ri jachintaq
ke'animaj uloq pa ri Ar».

²⁰Ri B'ala'am kril uwach ri Amalek, kub'ij ri utzalaj utzij. Jewa' kub'ij ri':

«_jRi Amalek are nab'e'al chkiwach
ri jetaq amaq'!

K'atek'ut pa ri uk'isb'alil
pa junalik ri' ksach uwach».

²¹K'atek'uri', keril chi apanoq ri e'ajkenitas, kuya ub'ixik ri utzalaj utzij e kub'ij:

«K'a'in, ri awachoch utz xkanajik,
e ri asok okisam ajsik cho ri ab'aj.

²²K'atek'ut, ri sokaj rech ri B'e'or;

¿Chi k'ate' na atximital
na pache' rumal ri Asur?»

²³K'atek'uri', kuya ub'ixik chik ri utzalaj taq utzij. Jewa' kub'ij ri':

«Enik'aj siwan taq tinimit
che erech ri polow,
kkimulij uloq kib' pa ri urox uxkut kaj,

²⁴enik'aj taq jukub' epetinaq uloq
pa ri Kittim.

Kkib'an k'ax chrech ri Asur,
kkib'an k'ax chrech ri Eb'er,
ri are' xoquje' pa junalik kkam na ri'».

²⁵K'atek'uri' ri B'ala'am, kwa'lijik, kel ub'ik e ktzalej pa ri rachoch. Xoquje' ri B'alak kb'e
ub'ik.

Aretaq chi' ri Isra'el k'o pa ri Pe'or

25¹Ri Isra'el xjeqi' pa ri Sittim. Ri siwantinimit xumajij makunik kuk' ri e'umi'al ri Mo'ab'.
²Ri e'are' ri' ke'kisik'ij ri siwantinimit pa ri tab'al taq toq'ob' chkiwach ri ekidyos;
k'atek'uri' ri winaq kewa'ik e kkimej kib' pulew chkiwach ri ekidyos; ³ri Isra'el xuya
uwach ruk' ri B'a'al che rech ri Pe'or, xa jek'uri' xyakataj ri uq'aq'al royowal ri Yahweh
chrij ri are'.

⁴Ri Yahweh kub'ij chrech ri Mo'ises: «Che'ak'ama' ub'i konojel ri ekinimal ri winaq.
Chakojo jun che' panik'aj chrech ri kib'aqil, ri kipalaj kka'y apan cho q'ij e ke'ajitz'aj
chuwach ri Yahweh; xa jek'uri' ri nimalaj uq'aq'al ri royowal ri Yahweh kel ub'i chrij ri
Isra'el». ⁵K'atek'uri', ri Mo'ises kub'ij chkech ri eq'atal taq tzij pa ri Isra'el: «Chijujnal ix
che'ikamisaj konojel ri iwinaq che xkiya kiwach ruk' ri B'a'al rech ri Pe'or».

⁶K'atek'uri', xk'ulmatajik che k'o jun achi, ri achi ri' ajisra'elita, xpetik xuk'am uloq
chkiwach ri erachalal ri jun ixoq ajmadi'anita, xuk'am uloq chuwach ri Mo'ises xoquje'

chkiwach konojel ri komon kech ri e'ajisra'el che tajin ke'oq' pa ri rokb'al ri Tz'um Ja rech ri Ri qoj Ib'. ⁷Aretaq chi' kril weri' ri Pinjas, uk'ojol ri Ele'asar, ri uk'ojol ri chuchqajaw A'aron, kwa'laj ub'i chkixo'l ri komon, ruk'am ub'i jun ch'ich' puq'ab', ⁸kuterne'b'ej ub'i ri jun achi ajisra'el pa ri uwarb'al e xujut b'i ri jun ch'ich' chkipam chi ekeb', chupam ri jun achi ajisra'el e ri jun ixoq. K'atek'uri' ri b'innel yab'il che tajin kub'an k'ax chkech ri e'ajisra'el, xtani'ik. ⁹E 24.000 ri winaq xekam rumal ri b'innelyab'il.

¹⁰Ri Yahweh kub'ij chrech ri Mo'ises: ¹¹«Ri Pinjas, uk'ojol ri Ele'asar, che uk'ojol ri chuchqajaw A'aron, are are' xesan ri uq'aq'al woyowal chkij ri e'ajisra'el, rumal rech che are ri are' xuna' achixom chwech in chixo'l ri ix; e rumal weri', ri in man xink'is ta tzij pakiwi' ri e'ajisra'el. ¹²Rumal k'uwa' weri' kinb'ij: ri in kinya' chrech ri are' ri chapb'al nuq'ab' rech nimalaj utzil. ¹³Kk'oji' ri' ruk' ri are' e kuk' ri erija'l chi aq'anoq ri are', jun chapb'alq'ab' rech jun junalikalaj chuchqajawanik. Jun tojb'al rech ri', rumal rech che xuna' achixom chrech ri Udyos, kub'an ri' ri q'ijilanik tojb'al kimak ri e'ajisra'el».

¹⁴Ri jun achi ajisra'elita che xsoktajik, ri are' che xsoktajik ekeb' ruk' ri jun ixoq ajmadi'anita, ub'i' Simri, uk'ojol ri Salu, che kinimal ri e'ajuparachoch ri Sime'on.

¹⁵E ri jun ixoq, ri jun ajmadi'anita, ri xkamisaxik, ub'i' Kozb'i, umi'al ri Sur. Ri Sur kinimal ri ujuq'at, pa jun ja winaq pa ri Madi'an.

¹⁶Ri Yahweh kuch'ab'ej ri Mo'ises e jewa' kub'ij chrech: ¹⁷«Jix chkij ri e'ajmadi'anita e kixch'akan ri' pakiwi' ¹⁸rumal rech che ri e'are' xepe chiwij ix e xixkisub'u ruk' ri jastaq rech ri Pe'or, xoquje' xixkisub'u ruk' ri jun kanab' Kozb'i, che umi'al jun kinimal ri e'ajmadi'an, ri jun ixoq che xsoktajik pa ri uq'ijil ri b'innelyab'il che xk'oji'ik rumal ri jastaq xk'ulmataj pa ri Pe'or».

Ke'ejalaxik chi jumul ri e'ajisra'el

26¹Aretaq chi' ok'owinaq chi ri jun k'axalaj b'innelyab'il, ri Yahweh ke'uch'ab'ej ri Mo'ises e ri Ele'asar ri uk'ojol ri chuchqajaw A'aron. Jewa' kub'ij chkech:

²«Che'iwejalaj ejoropa' konojel ri ukomon ri e'ajisra'el, chjujunal taq ja winaq; kmajtaj ub'i kejalaxik konojel ri k'o chi juwinaq kijunab', ri kekowin chik kech'o'jinik».

³Ri Mo'ises e ri chuchqajaw Ele'asar xe'kejalaj, pa ri chaqi'j taq rulew ri Mo'ab', chunaqaj ri Jordan, chunaqaj ri Jeriko, ⁴jeri' jacha xtaqan ri Yahweh chrech ri Mo'ises aretaq chi' xe'el uloq ri e'ajisra'el pa ri Egipto. Kmajtaj ub'i kejalaxik kuk' ri achijab' che k'o chi juwinaq kijunab'.

⁵Ri Rub'en are nab'e'al chkech ri Isra'el. Ri e'uk'ojol ri Rub'en: Ri e'uk'ojol ri Henok, are ri ujuq'at ri Henokita; e'uk'ojol ri Pal-lu, are e'ujuq'at ri Paluuta; ⁶e'uk'ojol ri Jersron, are ri ujuq'at ri Jesronita; e'uk'ojol ri Karmi are ri ujuq'at ri Karmita. ⁷E'are wa' ri ekijuq'at ri Rub'en. Aretaq chi' xe' -ejalatajik xkib'ana' 43.730.

⁸Ri e'uk'ojol ri Pal-lu: are ri Eli'ab'. ⁹Ri e'uk'ojol ri Eli'ab': are ri Nemu'el, Datan e Ab'iram. Ri Datan e ri Ab'iram, e'achijab' che k'o nimalaj kiq'ijil chkixo'l ri komon, xewa'laj uloq chkij ri Mo'ises e ri A'aron e ekachi'l ri ujuq'at ri Kore, aretaq chi' ri e'are' xkik'ule'laj ri Yahweh. ¹⁰Ri ulew xujaq rib' e xe'ub'iq ub'i ri e'are' xoquje' xub'iq ub'i ri Kore, aretaq chi' xsach we juq'at ri', aretaq chi' ri q'aq' xe'uporoy ub'i kab'lajujk'al lajuz (250) achijab' arech ri e'are' ejun k'utb'al chkiwach ri winaq. ¹¹K'atek'ut, ri e'uk'ojol ri Kore man xekam taj.

¹²Ri e'uk'ojol ri Sime'on ri kiwokom kib' pa taq juq'at: ri ujuq'at ri Nemu'el are ri Nemu'elita; ri ujuq'at ri Yamin are ri juq'at Yaminita, ri ujuq'at ri Yakin are ri juq'at

Yakinita; ¹³ri ujuq'at ri Seraj are ri juq'at Sarajita; ri ujuq'at ri Sa'ul are ri juq'at Sa'ulita. ¹⁴Aretaq wa' ri ejuq'at ke'el pa rachoch ri Sime'on. Xe'ejalaxik e xkib'an 22.200 winaq.

¹⁵E'are wa' ri e'uk'ojol ri Gad pa taq ri juq'at: ri ujuq'at ri Sefon are ri juq'at Sefonita; ri ujuq'at ri Jaggui are ri juq'at Jagguita; ri ujuq'at ri Suni are ri juq'at Sunita; ¹⁶ri ujuq'at ri Ozni are ri juq'at Oznita; ri ujuq'at ri Eri are ri juq'at Erita; ¹⁷ri ujuq'at ri Arod are ri juq'at ri e'ajarodita; ri ujuq'at ri Areli are ri juq'at Arelita. ¹⁸E'are wa' ri kijuq'at ri e'uk'ojol ri Gad. Xe'ejalaxik e xkib'an 40.500.

¹⁹Ri e'uk'ojol ri Juda: ri Er e ri Onan. Ri Er e ri Onan xekam pa ri rulew ri Kana'an. ²⁰Ri kijuq'at ri e'uk'ojol ri Juda: ri ujuq'at ri Sela are ri juq'at Selanita; ri ujuq'at ri Peres are ri juq'at Peresita; ri ujuq'at ri Seraj are ri ujuq'at Sarajita. ²¹Ri e'uk'ojol ri Peres e'are weri': ri ujuq'at ri Jesron are ri juq'at Jesronita; ri ujuq'at ri Jamul are ri juq'at Jamulita. ²²E'are wa' ri taq e'ujuq'at ri Juda. Xe'ejalaxik e xkib'an 76.500.

²³Ri e'uk'ojol ri Isakar, pa taq juq'at e'are weri': ri ujuq'at ri Tola are ri juq'at Tola'ita; ri ujuq'at ri Puva are ri juq'at Puvita; ²⁴ri ujuq'at ri Yasub' are ri juq'at Yasub'ita; ri ujuq'at ri Simron are ri juq'at Simronita. ²⁵E'are wa' ri e'ujuq'at ri Isakar. Xe'ejalaxik e xkib'an 64.300.

²⁶Ri e'uk'ojol ri Sab'ulon, pa taq juq'at e'are weri': ri ujuq'at ri Sered, are ri juq'at Seredita; ri ujuq'at ri Elon are ri juq'at Elonita; ri ujuq'at ri Yajle'el are ri juq'at Yajle'elita. ²⁷E'are wa' ri e'ujuq'at ri Sab'ulon. Xe'ejalaxik e xkib'an 60.500.

²⁸Ri e'uk'ojol ri Jose, pa ta juq'at e'are weri': Ri Manasses e ri Efra'im.

²⁹Ri e'uk'ojol ri Manasses: ri ujuq'at ri Makir are ri juq'at Makirita. E ri Makir xralk'uwa'laj ri Gala'ad. Ri ujuq'at ri Gala'ad are ri juq'at Gala'adita. ³⁰E'are wa' ri e'uk'ojol ri Gala'ad: ri ujuq'at ri Yeser are ri juq'at Yeserita; ri ujuq'at ri Jelek are ri juq'at Jelkita; ³¹ri ujuq'at ri Asri'el are ri juq'at Asri'elita; ri ujuq'at ri Sekem are ri juq'at Sekemita; ³²ri ujuq'at ri Semida are ri juq'at Semida'ita; ri ujuq'at ri Jefer are ri juq'at Jeferita. ³³Ri Selofjad uk'ojol ri Jefer, man xk'oji' ta uk'ojol xuwi' umi'al xek'oji'k; are wa' ri kib'i' ri e'umi'al ri Selofjad: Majla, No'a, Jojla, Milka e Tirsa. ³⁴E'are wa' ri e'ujuq'at ri Manasses. Xe'ejalaxik e xkib'an 52.700.

³⁵E'are wa' ri ekijuq'at ri e'uk'ojol ri Efra'im: ri ujuq'at ri Sutelaj are ri juq'at Sutelajita; ri ujuq'at ri B'eker are ri juq'at B'akerita; ri ujuq'at ri Tajan are ri juq'at Tajanita. ³⁶E'are wa' ri e'uk'ojol ri Sutelaj: ri ujuq'at ri Eran are ri juq'at Eranita. ³⁷E'are wa' ri e'ujuq'at ri Efra'im. Xe'ejalaxik e xkib'an 32.500. E'are wa' ri e'uk'ojol ri Jose pa taq juq'at.

³⁸Ri e'uk'ojol ri B'enjamin pa taq juq'at: ri ujuq'at ri B'ela are ti juq'at B'ala'ita; ri ujuq'at ri Asb'el ri juq'at Asb'elita; ri ujuq'at ri Ajiram are ri juq'at Ajiramita; ³⁹ri ujuq'at ri Sefufam are ri juq'at Sefufamita; ri ujuq'at ri Jufam are ri juq'at Jufamita. ⁴⁰Ri B'ela xek'oji' keb' uk'ojol: Arad e Na'aman; ri ujuq'at ri Arad are ri juq'at Aradita; ri ujuq'at ri Na'aman are ri juq'at Na'amita. ⁴¹E'are wa' ri kijuq'at ri e'uk'ojol ri B'enjamin. Xe'ejalaxik e xkib'an 45.600.

⁴²E'are wa' ri kijuq'at ri e'uk'ojol ri Dan: ri ujuq'at Sujam are ri juq'at Sujamita. E'are wa' ri kijuq'at ri e'uk'ojol ri Dan. ⁴³Konojel ri juq'at Sujamitas aretaq chi' xe'ejalaxik xkib'an 64.400.

⁴⁴Ri kijuq'at ri e'uk'ojol ri Aser: ri ujuq'at ri Yimna are ri juq'at Yimnita; ri ujuq'at ri Yisvi are ri juq'at Yisvita; ri ujuq'at ri b'eri'a are ri juq'at B'eri'a. ⁴⁵Ri e'uk'ojol ri B'eri'a: ri ujuq'at ri Jeb'er are ri juq'at Jeb'erita; ri ujuq'at ri Malki'el are ri juq'at Malki'elita. ⁴⁶Ri umi'al ri Aser ub'i' Saraj. ⁴⁷Are wa' ri kijuq'at ri e'uk'ojolab' ri Aser. Xe'ejalaxik e xkib'an 53.400.

⁴⁸Ri kijuq'at ri e'uk'ojol ri Neftali: ri ujuq'at ri Yajse'el are ri juq'at Yajse'elita; ri ujuq'at ri Guni are ri juq'at Gunita; ⁴⁹ri ujuq'at ri Yeser are ri juq'at Yisrita; ri ujuq'at ri Sillem are

ri juq'at Sillemita. ⁵⁰E'are wa' ri e'ujuq'at ri Neftali. Ri e'uk'ojol ri Neftali xe'ejalaxik e xkib'an 45.400.

⁵¹Ri e'ajisra'el che xe'ejalaxik xkib'an 601.730.

⁵²Ri Yahweh kuch'ab'ej ri Mo'ises, jewa' kub'ij chrech: ⁵³«Chkech we e'are' ri' kechb'al ri ulew kaya'o, kajach chkiwach konojel ri xe'ejalaxik e tz'ib'atalik ri kib'i'. ⁵⁴Jachin ri sib'alaj ek'i, nim ri' ri kulew kaya'o, jachin ri man ek'i taj man nim ta ri' ri kulew kaya'o; kajach chkiwach jacha ri utz'ib'axik ri kib'i' b'anom. ⁵⁵K'atek'ut, man kcha' ta ri' ri ulew; kjachik jeri' jacha rejalexik e utz'ib'axik ri kib'i' chjunal ri jetaq kijuq'at ri enima'q taq tata'ib', konojel kjach ri kechb'al; ⁵⁶Man k'o ta ulew kcha'ik, pa ri ujachik are kil ri' we ek'i on man ek'i taj pa ri taq juq'at».

Ri kejalaxik ri e'ajlevita

⁵⁷E'are wa' ri taq kijuq'at ri e'ajlevi che xe'ejalaxik: ri ujuq'at ri Guerson are ri juq'at Guersonita; ri ujuq'at ri Kehat are ri juq'at kehatita; ri ujuq'at ri Merari are ri juq'at Merarita.

⁵⁸E'are wa' ri jetaq ujuq'at ri Levi: ri juq'at Lib'nita, ri juq'at Heb'ronita, ri juq'at Majlita, ri juq'at Musita, ri juq'at Kore'ita.

Ri Kehat xralk'uwa'laj ri Amram. ⁵⁹Ri rixoxil ri Amram ub'i' Yokeb'ed, umi'al ri Levi, ri are' xa'lax pa ri Egipto. Ri eralk'uwa'l ri Amram xek'o'ji' ruk' ri Yokeb'ed are ri A'aron, ri Mo'ises e ri kanab' Miryam. ⁶⁰Ri A'aron xeralk'uwa'laj ri Nadab' e ri Ab'ihu, ri Ele'asar e ri Itamar. ⁶¹Ri Nadab' e ri Ab'ihu xekamik aretaq chi' xkichi'j jun awas q'aq' chuwach ri Yahweh.

⁶²Konojel ri achijab' che xe'ejalaxik, kmaj taj ub'ik kuk' ri k'o chi jun kik'lal, xkib'an 23.000. Ri e'are' ri', man xe'ejalaxik taj chkixo'l ri e'ajisra'el, rumal rech che ri e'are' man k'o ta kechb'al kuk' ri e'are'.

⁶³E'are wa' ri achijab' che xe'ejalaxik rumal ri Mo'ises e umal ri chuchqajaw Ele'asar. Xe'kejalaj ri e'ajisra'el pa ri chaqi'jalaj rulew ri Mo'ab', chunaqaj ri Jordan, chunaqaj ri Jeriko. ⁶⁴Chkixo'l we winaq ri' man k'o ta jun chkech ri e'ajisra'el che xe'ejalaxik rumal ri Mo'ises e rumal ri chuchqajaw A'aron pa ri tz'inalik rulew ri Sina'i. ⁶⁵Xane xub'ij ri Yahweh chkech che ri e'are' kekam kan ri' pa ri tz'inalik ulew e man k'o ta jun ri' chkech che kkanaj kanoq, xuwi xkanaj kan ri Kaleb' uk'ojol ri Yefunne e ri Josu'e uk'ojol ri Nun.

Ri ujachik kechb'al ri ekimi'al ri etata'ib'

²⁷¹K'atek'uri', keqib' ukoq ri e'umi'al ri Selofejad. Ri are' are uk'ojol ri Jefer, ri uk'ojol ri Gala'ad, ri are uk'ojol ri Makir, ri are' uk'ojol ri Manasses; ri are' k'o chkixo'l ri ujuq'at ri Manasses, che uk'ojol ri Jose. Ri kib'i' ri e'umi'al are taq weri': Majla, No'a, Jogla, Milka e Tirsas. ²Ri e'are ri' kepe uloq chuwach ri Mo'ises e chuwach ri chuchqajaw Ele'asar, chkiwach ri enim taq winaq e chkiwach konojel ri komon, pa ri rokb'al ri Tz'um Ja rech Riqoj Ib' e kkib'ij: ³«Ri qatat xkam kan pa ri tz'inalik ulew. Ri are' man jun ta chkixo'l ri juq'at che xkimol kib' chrij ri Yahweh, ri ujuq'at ri Kore; ri are', chi rumal ri' ri jetaq umak xkamik e man k'o ta e'ukojol xek'o'ji'k. ⁴Jas k'uche kchup ri ub'i' ri qatat Selofejad pa ri ujuq'at ri are' rumal rech che man xek'o'ji' ta e'ukojol? chaya' b'a' ch'aqap qulew chkixo'l ri erachalal kan ri qatat».

⁵Ri Mo'ises kuya chuwach ri Yahweh ri kkib'ij ri ixoqib' ri' ⁶e ri Yahweh jewa' utzalejik uwach ri utzij ri Mo'ises kub'ano. Kub'ij: ⁷«Jun suk'alaj tzij ri kkib'ij ri e'umi'al ri Selofejad. Chaya' b'a' chkech e'are' ri kechb'al, chaya chkech ch'aqap ulew chkixo'l ri erachalal ri

kitat; are kaq'axij chkech ri rechb'al ri kitat. ⁸K'atek'uri', kab'ij na ri' chkech ri e'ajisra'el: We k'o jun achi kkam ub'ik e man k'o ta uk'ojol xk'oji'k, kq'ax ri' ri rechb'al chrech ri umi'al. ⁹We xoquje' man k'o ta umi'al, kq'axex ri' ri rechb'al chkech ri erachalal. ¹⁰We xoquje' man ek'o ta erachalal, kq'axex ri' ri rechb'al chkech ri achijab' erachalal ri utat. ¹¹We ri utat man ek'o ta kan rachalal, kkya' ri' ri rechb'al chkech ri erachalaxik che are naqaj ek'o wi chrech ri ujuq'at; are ri are' ri' krechb'ej weri'. Weri' jun pixab' wa' chkech ri e'ajisra'el, pixab' rech ri suk'il, jeri' jacha xtaqan ri Yahweh chrech ri Mo'ises».

Ri Josu'e k'amal b'e chkech ri komon

¹²Ri Yahweh kub'ij chrech ri Mo'ises: «Chatpaqal ub'i puwi' le jun juyub' le', puwi' taq ri ujuyub'al ri Ab'arim e chila' chawila' apanoq ri ulew che nuya'om chkech ri e'ajisra'el. ¹³Aretaq chi' ri at kawil we ulew ri', xoquje' ri at katb'e ri', k'amulij awib' kuk' ri e'awinaq, jeri' jacha xub'an ri awachalal A'aron. ¹⁴Rumal rech che ri e'are' man xeniman taj pa ri Sin ri tz'inalikalaj ulew, aretaq chi' ri komon k'ax xech'aw chwech e aretaq chi' xixintaq chuk'utik chkiwach ri e'are' ri tyoxlaj nub'antajik rumal ri loq'alaj ja' e man xib'an taj». Are wa' uja' ri Merib'a che rech ri Kades, pa ri Sin, ri tz'inalik ulew.

¹⁵Ri Mo'ises kuch'ab'ej ri Yahweh, jewa' kub'ij chrech: ¹⁶«Ri Yahweh, Kidyos ri taq e'uxlab'al che kusilob'isaj ronojel ti'ojal, chukojo' b'a' chuwach we komon ri', jun achi k'amalb'e', ¹⁷jun che kelik e kokik k'amalb'e chkech, jun che ke'eresaj ub'ik e ke'rokisaj uloq, arech ri ukomon ri Yahweh man jeri' taj kkanaj jacha jun jupuq che man k'o ta rajyuq'».

¹⁸Ri Yahweh kutzalejisaj uwach ri utzij ri Mo'ises: «Are chak'ama' ukoq ri Josu'e ri uk'ojol ri Nun, jun achi che jeqel ruk' ri uxlab'al. Chakojo' ri aq'ab' puwi' ri are'. ¹⁹K'atek'uri', kaya chuwach ri chuchqajaw Ele'asar e chkiwach konojel ri komon arech kattaqan chrech ri are' chkiwach ri e'are' ²⁰e arech kaq'axej jub'iq' ri akowinem chrech ri are', e xa jek'uri' konojel ri' ri ukomon ri e'ajisra'el keniman ri' chrech ri utzij. ²¹Ri are' kuk'utu' rib' ri' chuwach ri chuchqajaw Ele'asar e ri are' kub'an unik'oxik ri' ri are' chuwach ri Yahweh jeri' jacha ri kub'an ri Urim. Ruk' ri utaqanik ri are' ke'el ub'i ri' e ke'ok ri' konojel ri e'ajisra'el, konojel ri komon».

²²Ri Mo'ises jeri' kub'ano jacha xtaqan ri Yahweh chrech. Kruk'aj ub'i ri Josu'e, kuk'am ub'i chuwach ri chuchqajaw Ele'asar e chkiwach konojel ri komon, ²³kukoj ri uq'ab' puwi' ri are' e kuya' ri taqanik chrech, jeri' jacha xub'ij ri Yahweh chrech ri Mo'ises.

Nik'aj taq tzij chik puwi' ri tab'al taq toq'ob'

²⁸Ri Yahweh kuch'ab'ej ri Mo'ises, jewa' kub'ij chrech: ²«Che'ataqa' ri e'ajisra'el chrech weri': Ri ix qas kilawchij uk'amik uloq chwech ri jetaq sipanik aretaq chi' kuriqa' uq'ij, kik'am uloq ri tzuqb'al wech, ri sa'om taq wa che kyoror ri ruxlab'al chnuwach.

³Kab'ij na ri' chkech: Are wa' ri sa'om wa che kiya' na ix chrech ri Yahweh.

Ri tab'al taq toq'ob' rech ronojel q'ij

«Ronojel q'ij, kichi'j keb' ama' alaj taq chij che jun kijunab' k'olik, man k'o ta kiyab', weri' rech ri junalikalaj holokosto. ⁴Jun chkech ri taq chij kachi'j ri' pa holokosto aq'ab'il e ri jun chik kachi'j ri' pa holokosto k'ate' kmaymatik, ⁵k'atek'uri', jun sipanik, are kiya'o jun ulajuj uchaqapil jun upajab'al utzalaj kaj che yob'om ruk' ch'ajch'o'jjalaj k'aj, jun chech ri kijeb' uch'aqapil jun pajab'al seti'er. ⁶Are wa' ri junalikalaj holokosto, che ojer tzij kchi'x

puwi' ri juyub' Sina'i, kchi'xik jacha jun kunab'al che kyoror ruxlab', jun sa'om wa rech ri Yahweh. ⁷E ri ja' sipanik che kb'e ruk': rech chjunal chij, kchi'x jun uch'aqapil chech ri kijeb' uch'aqapil ri pajb'al seti'er. We ja' sipanik ri' che rech ri Yahweh, kq'ejik pa ri tyoxlaj k'olb'al. ⁸Ri ukab' chij, kachi'ij ri' b'enaq'ij pa holokosto: kaya' ri' ruk' ri sipanik e ruk' ri uja' sipanik jacha ri jun aq'ab'il, jacha jun sa'om wa ri' che kyoror ruxlab'al chuwach ri Yahweh.

Ri q'ij Sab'ado

⁹«Ri q'ij sab'ado, ke'chi'x na ri' keb' chij che jun kijunab', man k'o ta kiyab' e keb' uch'aqapil ri lajuj uch'aqapil ri tyoxlaj k'aj che yob'om ruk' ase'ite, xoquje' kya ruk' ri ja' sipanik. ¹⁰Are wa' ri holokosto kya pa sab'ado, ruk' ri ja' sipanik, weri' kya ronojel taq sab'ado arech kutz'aqatisaj ri junalikalaj holokosto.

Ri tab'al toq'ob' pa ri k'ak' ik'

¹¹«Ri nab'e taq q'ij chrech ri ik', kichi'j jun holokosto chrech ri Yahweh: keb' ama' wakax, jun ama' chij e wuqub' alaj taq ama' chij che k'o jun kijunab' e man k'o ta kiyab'; ¹²ruk' chjunal ama' wakax, kya oxib' uch'aqapil ri ulaju ch'aqap chech ri utzalaj k'aj, e kyob' ruk' ase'ite; kya keb' uch'aqapil ri lajuj ch'aqap rech utzalaj k'aj, weri' jun sipanik ruk' chjunal toro; ¹³ruk' chjunal ama' chij kya jun uch'aqapil ri lajuj uch'aqapil ri pajb'al k'aj, we k'aj ri' kyob' ruk' ase'ite. Weri' jun holokosto che kyor ruxlab'al e jun sa'om wa che kchi'x chuwach ri Yahweh. ¹⁴Ri jetaq ja' sipanik krachi'laj weri', are weri': panik'aj chrech ri seti'er ri upajb'al ri amaja', weri' kya ruk' chjunal ama' wakax, kya jun uch'aqapil chrech ri oxib' uch'aqapil ri sextari'o ruk' ri ama' chij e jun uch'aqapil chrech ri kijeb' uch'aqapil ri seti'er ruk' ri alaj taq ama' chij. Are wa' ri holokosto kiya'o pa jun junab' ronojel taq ik'. ¹⁵Ruk' ri junalikalaj holokosto, xoquje' kichi'j ri' chrech ri Yahweh rech sachb'al makaj, jun ama' k'isik', e krachi'laj ri ja' sipanik.

Ri kaxlanwa che man k'o ta uch'amilal

¹⁶Pa ri nab'e ik', pa ri kajlaju q'ij chrech ri ik', are uq'ij ri Upasku'a ri Yahweh (Uq'axeb'al), ¹⁷e pa ri jo'laju q'ij chech we ik' ri' xas nimaq'ij wi. Wuqub' q'ij kitij ri kaxlanwa che man k'o ta uch'amilal. ¹⁸Pa ri nab'e q'ij k'o jun tyoxlaj mulin ib' ri' kib'ano. Man k'o ta jun chak ri' kib'ano. ¹⁹Kichi'j na ri' chrech ri Yahweh nik'aj taq sa'om wa pa holokosto: keb' ama' wakax, jun ama' chij, wuqub' alaj taq ama' chij, jun kijunab' e man k'o ta kiyab'. ²⁰Ri utzalaj k'aj che yob'om ruk' ase'ite, che ksipaxik, oxib' uch'aqapil ri lajuj ch'aqap, weri' kya ruk' chjunal ama' wakax, keb' uch'aqapil ri lajuj ch'aqap kya ruk' chjunal ama' chij, ²¹k'atek'uri' jun uch'aqapil ri lajuj ch'aqap kya ruk' chjunal chrech ri wuqub' chij. ²²Jun ama' k'isik' tab'al toq'ob' rech sachb'al makaj, arech kb'an ri tojb'al makaj piwi' ri ix. ²³Weri', tab'al toq'ob' kib'ano tz'aqatisab'al rech ri junalikalaj holokosto che kchi'x aq'ab'il. ²⁴Kib'an wa' weri' wuqub' q'ij, ronojel q'ij. Weri' tzuqb'al rech ri Yahweh, jun sa'om wa che kjoor ri ruxlab'al chuwach ri Yahweh: kichi'j weri' ruk' ri junalikalaj holokosto e ri ja' sipanik che kya ruk' weri'. ²⁵Pa ri uwuqub' q'ij, ri ix kimulij iwib' e kib'an jun tyoxlaj mulin ib' ri'; man k'o ta jun chak ri' kib'ano.

Ri nimaq'ij rech ri jetaq xmano

²⁶«Pa ri uq'ijil ri nab'e' taq uwach tiko'n, aretaq chi' kichi'j chrech ri Yahweh ri jetaq sipanik, ri k'ak' uwach tiko'n pa ri jetaq nimaq'ij che rech ri xmano, kib'an jun tyoxlaj mulin ib' ri'; man k'o ta jun chak ri' kib'ano. ²⁷Kichi'ij ri' pa holokosto, arech kyoror ri' ri ruxlab' chuwach ri Yahweh: keb' ama' wakax, jun ama' chij, e wuqub' alaj taq ama' chij che jun kijunab' k'olik. ²⁸Ri sipanik krachi'laj weri', are ri utzalaj k'aj ri' che yob'om ruk' ase'ite: oxib' uch'aqapil ri lajuj uch'aqapil pajb'al, kya weri' ruk' chjujunal ama' wakax, keb' uch'aqapil ri lajuj ch'aqap ruk' ri jun chij, ²⁹jun uch'aqapil chrech ri lajuj ch'aqap kya ruk' chjujunal chkech ri wuqub' alaj taq ama' chij. ³⁰K'atek'uri' kichi'j jun ama' k'isik' tab'al toq'ob' rech sachb'al mak, arech kb'an ri tojb'al makaj piwi' ri ix. ³¹Kitz'aqatisaj wa' weri' ruk' ri junalikalaj holokosto e krachi'laj wa' ri ko sipanik e ri ja' sipanik.

Ri nimaq'ij rech ri raqo'j chi'aj ruk' ki'kotemal

²⁹¹«Pa ri wuqub' ik', pa ri nab'e q'ij chrech ri ik', ri ix kib'an jun tyoxlaj mulin ib' ri'; man k'o ta jun chak ri' kib'ano. Are wa' ri jun q'ij che rech raqo'j chi'aj ruk' ki'kotemal. ²Kichi'j jun holokosto ri', che kjojor ruxlab' ri' chuwach ri Yahweh: jun ama' wakax, jun ama' chij, e wuqub' alaj taq ama' chij che jun kijunab', e man k'o ta kiyab'. ³Ri utzalaj k'aj yob'on ruk' ase'ite, che are sipanik krachi'laj weri': oxib' uch'aqapil ri lajuj ch'aqap, weri' krachi'laj ri jun ama' wakax, keb' uch'aqapil ri lajuj ch'aqap, weri' krachi'laj ri ama', ⁴jun uch'aqapil ri lajuj ch'aqap, weri' krachi'laj chujunal ri alaj taq ama' chij. ⁵K'atek'uri', kya jun ama' k'isik' ri' tab'al tab'al toq'ob' rech ri sachb'al makaj, arech kkib'an ri tojb'al piwi' ri ix. ⁶Weri' ktz'aqatisax ruk' ri holokosto kya chjujunal taq ik' e ri sipanik kya ruk', xoquje' utz'aaqat ri junalikalaj holokosto e ri jetaq ko sipanik e ri ja' sipanik kya ruk', jeri' jacha kub'ij ri pixab', kyoror ruxlab' ri' chuwach ri Yahweh.

Ri uq'ij ri tab'al toq'ob' rech sachb'al makaj

⁷Pa ri lajuj q'ij xoq rech we wuqub' ik' ri', kib'an tyoxlaj mulin ib' ri'. Kixmewajik ri' e man k'o ta jun chak ri' kib'ano. ⁸Kib'an jun holokosto ri' chuwach ri Yahweh e kyoror ruxlab' ri' chuwach are': kichi'j jun ama' wakax, jun ama' chij, wuqub' ama' alaj taq chij che jun kijunab' e che man k'o ta kiyab'. ⁹Ri utzalaj k'aj che yob'om ruk' ase'ite, ri sipanik che krachi'laj weri': oxib' uch'aqapil ri lajuj ch'aqap, weri' krachi'laj ri jun ama' wakax, ri krachi'laj ri ama' chij keb' uch'aqapil ri lajuj ch'aqap, ¹⁰chjujunal wuqub' alaj taq ama' chij, krachi'laj jun uch'aqapil chrech ri lajuj ch'aqap. ¹¹Kichi'j jun ama' k'isik' tab'al toq'ob' rech sachb'al makaj. Kutz'aqatisaj ri' ri tab'al toq'ob' rech sachb'al makaj pa ri nimaq'ij rech ri tojb'al makaj, kutz'aqatisaj ri junalikalaj holokosto e ri jetaq ko sipanik e ri ja' sipanik kya ruk' weri'.

Ri nimaq'ij kb'an rumal ri Tz'um taq Ja

¹²«Pa ri jo'lajuj q'ij rech ri uwuq ik', kib'an jun tyoxlaj mulin ib' ri', man k'o ta jun chak ri' kib'ano, wuqub' q'ij ri' kib'an nimaq'ij chuwach ri Yahweh. ¹³Kichi'j ri' pa jun holokosto, jun sa'om wa che kyoror ruxlab' chuwach ri Yahweh: oxlajuj ama' wakax, keb' ama' taq chij, kajlajuj alaj taq ama' chij che jun kijunab' e che man k'o ta kiyab'. ¹⁴Ri sipanik krachi'laj weri', are ri utzalaj k'aj ri' che yob'om ruk' ase'ite: chjujunal chkech ri oxlajuj

ama' wakax krachi'laj oxib' uch'aqapil ri lajuj ch'aqap, ri keb' ama' taq chij krachi'laj keb' uch'aqapil ri lajuj ch'aqap, ¹⁵chjunal chkech ri kajlajuj ri inlaj taq ama' chij krachi'laj jun uch'apil ri lajuj ch'aqap. ¹⁶Kichi'j ri' jun ama' k'isik' tab'al toq'ob' rech ri sachb'al makaj. Weri', kutz'aqatisaj ri junalikalaj holokosto, rachi'l ri ko taq sipanik e ri ja' taq sipanik kya ruk'.

¹⁷Pi ri ukab' q'ij kichi'j ri': kab'lajuj ama' wakax, keb' ama' chij, kajlajuj alaj taq ama' chij che jun kijunab' e man k'o ta kiyab'; ¹⁸krachi'laj weri' ri ko sipanik e ri ja' sipanik, are ajtzij egoropa' ama' wakax, ri e'ama' chij e ri inlaj taq ama' wakax; ¹⁹xoquje' kichi'j jun ama' k'isik' tab'al toq'ob' rech ri sachb'al makaj, kutz'aqatisaj ri' ri junalikalaj holokosto, che rachi'l ri ko sipanik e ri ja' sipanik.

²⁰Pa ri urox q'ij kichi'j: ju'lajuj ama' wakax, keb' ama' chij, kajlajuj alaj taq ama' chij che jun kijunab' e man k'o ta kiyab'; ²¹ri ko taq sipanik e ri ja' taq sipanik, che krachi'laj ri jetaq ama' wakax, ri ama' taq chij e ri alaj taq ama' chij, kya' ri' jeri' jacha kub'ij ri pixab'; ²²k'atek'uri', kchi'x jun ama' k'isik' tab'al toq'ob' rech ri sachb'al makaj; weri' kutz'aqatisaj na k'uri' ri junalikalaj holokosto, ri ko sipanik e ri ja' sipanik.

²³Pa ri ukaj q'ij kichi'j: lajuj toro, keb' ama' chij, kajlajuj alaj taq ama' chij che jun kijunab' e man k'o ta kiyab'; ²⁴ri ko taq sipanik e ri ja' taq sipanik, che krachi'laj ri jetaq ama' wakax, ri ama' taq chij e ri alaj taq ama' chij, kya' ri' jeri' jacha kub'ij ri pixab'; ²⁵k'atek'uri', kchi'x jun ama' k'isik' tab'al toq'ob' rech ri sachb'al makaj; weri' kutz'aqatisaj na k'uri' ri junalikalaj holokosto, ri ko sipanik e ri ja' sipanik.

²⁶Pa ri uro' q'ij kichi'j: b'elejeb' ama' wakax, keb' ama' chij, kajlajuj alaj taq ama' chij che jun kijunab' e man k'o ta kiyab'; ²⁷ri ko taq sipanik e ri ja' taq sipanik, che krachi'laj ri jetaq ama' wakax, ri ama' taq chij e ri alaj taq ama' chij, kya' ri' jeri' jacha kub'ij ri pixab'; ²⁸k'atek'uri', kchi'x jun ama' k'isik' tab'al toq'ob' rech ri sachb'al makaj; weri' kutz'aqatisaj na k'uri' ri junalikalaj holokosto, ri ko sipanik e ri ja' sipanik.

²⁹Pa ri uwaq q'ij kichi'j: wajxaqib' ama' wakax, keb' ama' chij, kajlajuj alaj taq ama' chij che jun kijunab' e man k'o ta kiyab'; ³⁰ri ko taq sipanik e ri ja' taq sipanik, che krachi'laj ri jetaq ama' wakax, ri ama' taq chij e ri alaj taq ama' chij, kya' ri' jeri' jacha kub'ij ri pixab'; ³¹k'atek'uri' kchi'x jun ama' k'isik' tab'al toq'ob' rech ri sachb'al makaj; weri' kutz'aqatisaj na k'uri' ri junalikalaj holokosto, ri ko sipanik e ri ja' sipanik.

³²Pa ri uwaq q'ij kichi'j: wuqub' ama' wakax, keb' ama' chij, kajlajuj alaj taq ama' chij che jun kijunab' e man k'o ta kiyab'; ³³ri ko taq sipanik e ri ja' taq sipanik, che krachilaj ri jetaq ama' wakax, ri ama' taq chij e ri alaj taq ama' chij, kya' ri' jeri' jacha kub'ij ri pixab'; ³⁴k'atek'uri', kchi'x jun ama' k'isik' tab'al toq'ob' rech ri sachb'al makaj; weri' kutz'aqatisaj na k'uri' ri junalikalaj holokosto, ri ko sipanik e ri ja' sipanik.

³⁵Pa ri uwajxaq q'ij, tyoxlaj mulin ib' ri' kib'ano. Man k'o ta jun chak ri' kib'an. ³⁶Kichi'j na jun holokosto, jun sa'om wa che kyoror ruxlab'al chuwach ri Yahweh: jun ama' wakax, jun ama' chij, wuqub' alaj taq ama' chij che jun kijunab', e man k'o ta kiyab'; ³⁷ri ko taq sipanik e ri ja' taq sipanik, che krachi'laj ri jun ama' wakax, ri ama' chij e ri alaj taq ama' chij, kya' ri' jeri' jacha kub'ij ri pixab'; ³⁸k'atek'uri', kchi'x jun ama' k'isik' tab'al toq'ob' rech ri sachb'al makaj; weri' kutz'aqatisaj na k'uri' ri junalikalaj holokosto, ri ko sipanik e ri ja' sipanik.

³⁹Are wa' ri jetaq tab'al toq'ob' kib'an chuwach ri Yahweh aretaq chi' k'o ri jetaq inimaq'ij, rachi'l nak'uri' ri jetaq sipanik kib'ano, rumal rech che xijikib'a' jun itzij e ri jetaq sipanik kiya'o che kk'iy uloq pa iwanima', ri jetaq holokostos, ri ko taq sipanik e ri ja' taq sipanik rech riqoj ib'.

30¹Ri Mo'ises kuya ub'ixik chkech ri e'ajisra'el jeri' jacha xtaqan ri Yahweh chrech ri are'.

Ri pixab' puwi' ri tzij che kujikib'axik ub'anik

²Ri Mo'ises ke'uch'ab'ej ri kinimal ri jetaq kijuq'at ri e'ajisra'el. Jewa' kub'ij chkech: «Are wa' ri xtaqan ri Yahweh chrech.

³We k'o jun achi kujikib'a ub'ixik jun tzij chuwach ri Yahweh, on kujikib'a ri utzij che, man kub'an ta keb' uwach ri' ri utzij: ronojel tzij che xel uloq puchi', xas kub'an ri' ri are'.

⁴We k'o jun ixoq kujikib'a utzij chuwach ri Yahweh on xuk'am uq'ab' jun jas uwach aretaq chi' ri are' q'apoj ali na e k'o na pa ri rachoch ri utat, ⁵we ri utat kreta'maj che ri umi'al xujikib'a' ri utzij on che xuk'am uq'ab' jun jas uwach e man k'o ta kub'ij ri are' chrech ri umi'al, ri xujikib'a' utzij ri ali chrech, ronojel ri' jeqelik, e xoquje' ri jastaq che xuk'am uq'ab' ri are'. ⁶K'atek'ut, pa ri jun q'ij che kretam'aj ri utat, we ri are' kk'ulela'n chrech ri utzij ri umi'al, ktuktajik uwach ri' ri utzij ri ali, man kjeqi' ta ri'. Ri Yahweh man k'ax ta ri' kuna'o rumal rech che are ri utat ri ali man xqaj ta chuwach ri utzij ri uni'al.

⁷We ri are' kk'uki'k aretaq chi' ximitalik na ruk' ri xujikib'a' utzij chrech on ri xuk'am uq'ab' rumal ri utzij xel uloq puchi', ⁸we ri rachajil kuta utzijol weri' e man k'o ta kub'ij chi pa ri jun q'ij che kreta'maj ri are' weri', mam kchuptaj ta uwach ri' ri xujikib'a' ri utzij chrech e ri jastaq che xuk'am uq'ab'. ⁹K'atek'ut, we pa ri jun q'ij che kreta'maj ri rachajil, ri are' man kqaj ta chuwach weri', kchuptaj uwach ri' ri xujikib'a' utzij chrech e ri xuk'am uq'ab' rumal ri jetaq tzij che xel uloq puchi' ri are'. Ri Yahweh man k'ax ta ri' kuna'o rumal rech che ri are' man kub'an ta chik ri are' weri'.

¹⁰Jun malka'n ixoq on jun ixoq che xjach ub'i rumal ri rachajil che xujikib'a' utzij chrech jun jas uwach, ronojel ri xujikib'a' utzij chrech xas jeqel ri', man kchup ta uwach.

¹¹We k'o jun ixoq che k'o chi pa ri rachoch ri rachajil e chila' xujikib'a' utzij chech jun jas uwach on xuya utzij chrech jun jas uwach, ¹²we ri rachajil kreta'maj weri' e man k'o ta kub'ij chrech e man kuk'ulelaj taj, ri utzij qas jikib'a'm ri' kkanaj kanoq xoquje' ronojel ri jastaq che xuk'am uq'ab'. ¹³K'atek'ut, we ri rachajil aretaq chi' kreta'maj weri', chi pa ri jun q'ij che kreta'maj kuchup uwach weri', man k'o ta jun tzij ri' che xel uloq puchi' ri ixoq kjeqi' kanoq. Are ri rachajil ri' xuchup uwach weri'. Ri Yahweh man k'ax ta ri' kuna'o rumal rech che ri ixoq man kub'an ta chik weri'.

¹⁴Ronojel ri xujikib'a' utzij ri ixoq chrech, kkowin ri' ri rachajil kujikib'a' chi na uwach on kuchup uwach. ¹⁵We pa ri jun q'ij chi aq'anoq, ri rachajil man k'o ta kub'ij chrech, jeqel ri' ri xujikib'a' utzij ri ixoq chrech. Ri achi xujikib'a' ri' ri tzij rumal rech che ma k'o ta xub'ij pa ri jun q'ij che xreta'maj weri'. ¹⁶K'atek'ut, we k'i q'ij reta'm chi weri' e k'ate' kub'ij chik che man kqaj ta chuwach weri', are are' ri' kreqaj ri umak ri rixoqil.

¹⁷Are wa' ri jetaq pixab' xtaqan ri Yahweh chrech ri Mo'ises puwi' ri kitzij ri jun achajilal e ri rixoqil, e ri utzij ri tatxel ruk' ri umi'al che k'o na cho rachoch ri utat.

Ri tyoxlaj ch'o'j puwi' ri Madi'an

31¹Ri Yahweh kuch'ab'ej ri Mo'ises e jewa' kub'ij chrech: ²«Chab'ana' b'a' arech ri e'ajisra'el kkib'ano arech ri e'ajmadi'an kkitoj uk'axel ri xkib'an chkech ri e'are'. K'atek'uri', ri at katb'e ri' ka'mulij awib' kuk' ri e'awinaq».

³Ri Mo'ises kch'aw kuk' ri siwantinimit e jewa' kub'ij chkech: «Enik'aj chiwech ri ix, chkik'ama' ub'ik ri kich'ich' rech ch'o'j arech kkib'ana ri ch'o'j rech ri Yahweh chrij ri Madi'an, arech ri Madi'an kkitoj uk'axel chrech ri Yahweh ri xkib'ano. ⁴Chjunal juq'at rech ri Isra'el kikoj 1.000 achijab' ri' pa ri ch'o'j».

⁵Chjunal juq'at rech ri Isra'el, xkikoj 1.000 achijab', 12.000 achijab' xkisuk'umaj kib' ruk' ri kich'ich' rech ch'o'j. ⁶Ri Mo'ises ke'utaq ub'i pa ri ch'o'j 1.000 chkech chjunal juq'at e kutaq ub'i kuk' e'are' ri Pinjas ri uk'ojol ri chuchqajaw Ele'asar, ri are' kuk'am ub'i ri tyoxlaj taq jastaq e ri ruka' wakax arech koq'esaxik pa ri umajib'al ri ch'o'j.

⁷Keb'e che ub'anik ri ch'o'j chrij ri Madi'an, jeri' jacha xtaqan ri Yahweh chrech ri Mo'ises e xe'kikamisaj konojel ri achijab'. ⁸Xoquje' xe'kikamisaj ri ekajawinel ri Madi'an: ri Evi, ri Rekem, ri Sur, ri Jur e ri Reb'a, ejob' ri e'ajawinel e'ajmadi'an; e ri B'ala'am uk'ojol ri B'e'or, xkikamisaj ruk' ri upuchi' ri ch'ich'. ⁹Ri e'ajisra'elitas, iximalik xekik'am ub'i ri ixoqib' e'ajmadi'an, xoquje' xekik'am ub'i ri inlaj taq ak'alab', kelaq'aj ub'i konojel ri ekichikop, ri ekijupuq e ri jastaq kech. ¹⁰Kiporoj kanoq konojel ri jetaq tinimit jawi' ejeqel wi ri e'are', xoquje' kiporoj kanoq ronojel ri tz'um taq kachoch. ¹¹K'atek'uri', kkimulij ronojel ri xkelaq'aj e ri xkich'ako, chi chikop chi winaq, ¹²kekik'am ub'i chuwach ri Mo'ises, chuwach ri chuchqajaw Ele'asar, chkiwach konojel ri komon rech ri Isra'elitas, ri winaq che eximalik, ri jastaq xkelaq'aj e ri jastaq che xkich'ako, kkik'am ub'i pa ri tz'um taq ja, pa ri chaqi'jalaj rulew ri Mo'ab' chunaqaj ri Jordan, ajsik chrech ri Jeriko.

Kikamisaxik ri ixoqib' e ri uch'ajch'ob'exik ri jastaq xkich'ako

¹³Ri Mo'ises, ri chuchqajaw Ele'asar e konojel ri ekanimal ri mulin ib', ke'el uloq pa ri tz'um taq ja chki'ulaxik. ¹⁴Ri Mo'ises xpe royowal chki' ri ekinimal ri e'ajch'o'jab', ri ekinimal ri kaq'o' lajujk'al winaq, ri ekinimal ri ok'al winaq, ri winaq che tajin ketzalij uloq pa ri ch'o'j ri'. ¹⁵Kub'ij ri Mo'ises chkech: «¿Jasche xe'ik'asb'a' kanoq konojel ri ixoqib'?» ¹⁶E'are ne' ri e'are' xe'kitiq'ij ri e'ajisra'el che uk'ule'laxik ri Yahweh, arech are kkiterne'b'ej ri upixab' ri B'ala'am, aretaq chi' xk'ulmatajik ri jastaq rech ri Pe'or; rumal ne'k'uri' xk'ulmatajik ri b'innelyab'il pa ri ukomon ri Yahweh.

¹⁷Che'ikamisaj b'a' konojel ri inlaj taq alab'om. Xoquje' che'ikamisaj konojel ri ixoqib' che xketa'maj uwach achi cho ri ch'at. ¹⁸Che'ik'asb'a' kanoq chiwech ix konojel ri alitomab' che man kich'ob'om ta uwach achi cho ri ch'at. ¹⁹K'atek'uri', ri ix che xikamisaj jun winaq on xichap jun kaminaq, wuqub' q'ij man kixok ta ub'i pa ri tz'um taq ja. Kich'ajch'ob'ej iwib' ix e ri winaq che eximalik uloq, pa ri urox q'ij e pa ri uwuq' q'ij; ²⁰xoquje' chich'ajch'ob'ej ronojel atz'yaq, ronojel jastaq che tz'um, ronojel jastaq che kemom ruk' rismal k'isik', ronojel jastaq che b'anom ruk' tz'alam».

²¹Ri chuchqajaw Ele'asar kub'ij chkech ri achijab' che xetzalij uloq pa ri ch'o'j: «Are wa' ri Pixab' xtaqan ri Yahweh chrech ri Mo'ises. ²²Ri q'an pwaq, ri saq pwaq, ri saq ch'ich', ri ch'ich', ri estaño, ri q'an ch'ich', ²³ronojel ri kuya'o kq'axex pa ri q'aq', kiq'axej ri' pa ri q'aq' e ch'ajch'oj ri' kkanaj kanoq. K'atek'ut xoquje' kq'axex ri' pa ri ja' rech uchajil wakax xporoxik e ronojel wa' ch'ajch'oj kkanaj kanoq. K'atek'ut, ronojel ri jastaq che ma loq' taj kq'axex pa ri q'aq', kiq'axej ri' pa ri ja'».

²⁴Kich'aj ri' ri jetaq iwatz'yaq k'ate' pa ri uwuq' q'ij e ix ch'ajch'oj ri' kixkanaj kanoq. K'atek'uri', kuya ri' kixok pa ri tz'um taq ja'.

Ri ujachik ri ch'akoj xkiriq uloq pa ri ch'o'j

²⁵Ri Yahweh kuch'ab'ej ri Mo'ises e kub'ij chrech:

²⁶«Ruk' ri chuchqajaw Ele'asar, ri at e ri ekinimal ri e'achalaxik pa ri chjunal taq ja, che'iwejalaj ri xch'ak uloq pa ri ch'o'j, ri winaq eximtalik uloq, ke'iwejalaj chi winaq e chi chikop. ²⁷K'atek'uri', kijach ri', keb' kib'an chrech, panik'aj kech ri achijab' xeb'e pa ri ch'o'j e ri panik'aj chik kech konojel ri komon. ²⁸Kawesaj ri' ri rech ri Yahweh ruk' ri kech ri achijab' che xeb'e pa ri ch'o'j, jun kawesaj puwi' 500 achijab', kne'b'a' ewinaq, enima'q taq chikop, eb'urix on eko'lik taq chikop. ²⁹Kawesaj ri' ruk' ri panik'aj che kech ri e'are' e kaya' ri' weri' chrech ri chuchqajaw Ele'asar, tojb'al ri' chrech ri Yahweh. ³⁰Chrech ri panik'aj chik che kech ri e'ajisra'elita kawesaj jun puwi' kawinaq lajuj winaq, kne'b'a' ewinaq, enima'q taq chikop, eb'urix on eko'lik taq chikop, xaq apas uwach awaj e kaya' wa' weri' chkech ri e'ajlevita ri kepatanajik pa ri Rachoch ri Yahweh».

³¹Ri Mo'ises e ri chuchqajaw Ele'asar kkib'ano jeri' jacha xtaqan ri Yahweh chrech ri Mo'ises. ³²Xub'ana' ronojel ri xkich'ak uloq, ri jastaq che xkelaq'aj uloq ri achijab' che xeb'e pa ri ch'o'j: 675.000 eko'lik taq awaj, ³³ri enima'q taq awaj xkib'an 72.000, ³⁴ri eb'urix xkib'an 61.000, ³⁵e k'u ri winaq, ri ixoqib' che man ewarinaq ta ruk' achi e 32.000. ³⁶Ri panik'aj che kech ri achijab' che xeb'e pa ri ch'o'j: 337.000 eko'lik taq awaj, ³⁷ri tojb'al chrech ri Yahweh 675 chij, ³⁸e 36.000 enima'q taq chikop e 72 ri tojb'al chrech ri Yahweh, ³⁹ri eb'urix e 30.500, e ri tojb'al chrech ri Yahweh 61, ⁴⁰ri winaq e 16.000 e ri tojb'al chrech ri Yahweh e 32. ⁴¹Ri Mo'ises kuya' chrech ri chuchqajaw Ele'asar ri tojb'al rech ri Yahweh, jeri' jacha xtaqan ri Yahweh chrech ri Mo'ises.

⁴²Ri panik'aj che kech ri e'ajisra'el, ri xutas apan ri Mo'ises chuwach ri kech ri achijab' che xeb'e pa ri ch'o'j, ⁴³we panik'aj ri' che kech ri komon: 337.500 eko'lik taq chikop, ⁴⁴ri nima'q taq awaj 36.000, ⁴⁵ri eb'urix 30.500, ⁴⁶ri winaq 16.000. ⁴⁷Ruk' we panik'aj ri' che kech ri e'ajisra'el, ri Mo'ises kuk'am koq jun chikop pakiwi' kawinaq lajuj winaq e ke'uya' chkech ri e'ajlevita che kepatanajik pa ri Rachoch ri Yahweh, jeri' jacha xtaqan ri Yahweh chrech ri Mo'ises.

Ri jetaq sipanik

⁴⁸Ri ekinimal ri winaq che xeb'e pa ri ch'o'j xe'kik'utu' kib' chuwach ri Mo'ises, ri ekinimal kaq'o' lajujk'al winaq e ri ekinimal ok'al winaq, ⁴⁹k'atek'uri' kkib'ij chech ri Mo'ises: «Ri e'apataninelab' xe'kajalaj ri achijab' che xeb'e pa ri ch'o'j e che ek'amal b'e chkech ri e'are' e tz'aqat konojel, man k'o ta jun kraj. ⁵⁰Rumal k'uri', ri uj, qak'amom uloq chrech ri Yahweh jun sipanik, qak'amom uloq ri jastaq che chqajujunal ri uj xqariq uloq, q'an pwaq taq jastaq, wiqob'al q'ab'aj, mulq'ab', uwi'xikinaj, wiqob'al uwok'u'x, rech tab'a'l sachb'al makaj paqawi' ri uj chuwach ri Yahweh». ⁵¹Ri Mo'ises e ri chuchqajaw Ele'asar kkik'am chkech e'are' ri q'an pwaq e ronojel ri wiqob'al taq jastaq. ⁵²Ri q'an pwaq xkitas chrech ri Yahweh, ri eka'mal taq b'e chkech kaq'o lajujk'al (mil) winaq e chkech ri o'k'al winaq, xub'ana' 16.750 siklos.

⁵³Ri achijab' che xeb'e pa ri ch'o'j, chkijujunal xkik'am ub'i ronojel ri kich'akoj uloq pa ri ch'o'j. ⁵⁴K'atek'ut, ri Mo'ises e ri chuchqajaw Ele'asar xkik'am ri q'an pwaq chkech ri ekinimal ri 1.000 winaq e ri ekinimal ri o'k'al winaq e xkik'am ub'i pa ri Tz'um Ja rech ri riqoj lb', arech kkanajik kanoq chila' jun natisab'al kech ri e'ajisra'el chuwach ri Yahweh.

Ri ujachik ri ulew k'o ch'aqap chrech ri Jordan

32¹Ri e'uk'ojol ri Rub'en e ri e'uk'ojol ri Gad ek'o sib'aj kijupuq', enima'q taq jupuq. K'atek'uri', kkilo che ri rulew ri Yaser e ri rulew ri Gala'ad, utz taq ulew chrech ri yuq'. ²Ri e'uk'ojol ri Gad e ri e'uk'ojol ri Rub'en, xe'opan ruk' ri Mo'ises, ruk' ri chuchqajaw Ele'asar e kuk' ri ekinimal ri komon, k'atek'uri' kkib'ij chkech: ³«Ri Atarot, ri Dib'on, ri Yaser, ri Nimra, ri Jesb'on, ri Elale, ri Seb'am, ri Neb'o e ri Me'on, ⁴ri ulew xuch'ak ri Yahweh xas chkiwach ri ukomon ri Isra'el, we ulew ri' utz ulew chkech ri jetaq awaj, e ri e'apataninel k'o jupuq taq kichikop». ⁵K'atek'uri', kkitz'aqatisaj ri kitzij: «We xqarik ri utzil chawach, chaya' b'a' we ulew ri' chqech ri uj, kaya cheqech jacha kechb'al ri e'apataninel; mujatiq'ij arech kujq'ax ub'i ch'aqap chrech ri Jordan».

⁶Ri Mo'ises kub'ij chkech ri e'uk'ojol ri Gad e ri e'uk'ojol ri Rub'en: «¿La kib'e k'ut ri iwachalal pa ri ch'o'j e k'u ri ix kixkanaj kan waral? ⁷¿Jasche keb'eq'il ri e'ajisra'el arech keq'ax pa ri ulew che xuya ri Yahweh chkech? ⁸Jeri' xkib'an ri loq'alaj taq itat aretaq chi' ri in xe'intaq ub'i pa ri Kades-B'arne che utzalixik ri ulew. ⁹Ri e'are' xepaqi' ub'i cho ri taqa'j rech ri Eskol, xkil ri ulew, k'atek'uri' xekiq'il ri e'ajisra'el arech man ke'ok pa ri ulew che xuya ri Yahweh chkech. ¹⁰Rumal k'uri' xyakataj ri royowal ri Yahweh pa ri jun q'ij ri' e xujikib'a' ub'ixik weri': ¹¹«Qastzij wa' che ri achijab' che k'o chi juwinaq kijunab' xe'el uloq pa ri Egipto e kpaqi'ik ri kijunab' xas man kkil ta wi ri ulew che xinjikib'a' ub'ixik kinya in chkech ri Ab'raham, ri Isa'ak e ri Jakob'... rumal rech che xetzalej pa kaqan chuwach ri kitzij chwech ri in, ¹²xuwi ri Kaleb', ri uk'ojol ri Yefunne ri ajkenise'o e ri Josu'e, ri uk'ojol ri Nun, xuwi ri e'are' man xkitzalij ta ri kitzij chwech in ri in Yahweh». ¹³Xpe royowal ri Yahweh pakiwi' ri Isra'el e xe'ub'insaj kawinaq junab' pa ri tz'inalik ulew, chi k'ate' na xsach kiwach konojel ri jun ija'al che itzel taq winaq xkib'an chuwach ri Yahweh. ¹⁴K'atek'uri', kamik ri', ri ix kixwa'lajik, ix esal taq kiwach ri itat, ix kitux ri e'ajmakunel taq achijab', arech kiyak chi na ruk' chuq'ab' ri royowal ri Yahweh puwi' ri Isra'el! ¹⁵Wema kinimaj ri utzij ri are', kujub'iy wa' chrech ri qak'olem pa we tz'inalik ulew ri' e rumal iwech ix kesach wa' konojel we winaq ri'».

¹⁶K'atek'uri' keqib' ukoq ruk' ri Mo'ises e kkib'ij chrech: «Ri uj, kqilo che waral kuya'o kqayak kik'olb'al ri jetaq qachij e kqayak jetaq tinimit kech ri eqalk'uwa'l. ¹⁷K'atek'ut, ri uj, uj k'amal taq b'e ri' chruk'axik ri jetaq ch'ich' rech ch'o'j chkech ri e'ajisra'el, chi k'ate' na kujkowin ub'i chkuk'axik pa ri kik'olb'al; e aretaq chi' jeri' kb'antajik, ri eqalk'uwa'l kekanaj kan ri' pa ri ko taq tinimit, e ri eto'l kech e'are ri siwantinimit ri'. ¹⁸Man kujtzalij ta ri' pa ri qulew chi k'ate' na konojel ri e'aj'isra'el kechb'ej ri kechb'al. ¹⁹Ri uj man k'o ta qechb'al ri' kuk' e'are' jela' ch'aqap chrech ri Jordan, rumal rech che ri qechb'al ri uj, xqariq jela' pa ri relb'alq'ij chrech ri Jordan». ²⁰Ri Mo'ises kub'ij chkech: «We kib'ano ri xib'ij ri', we kixwa'laj chrech ri ch'o'j chuwach ri Yahweh, ²¹we konojel ri achijab' ewech ri ix, ri kech'o'jnik, we keq'ax ch'aqap chrech ri Jordan chuwach ri Yahweh, chi k'ate' na ke'resaj uloq ri e'ik'ulel xas chiwach ri ix, ²²e ri ulew kechb'exik chuwach ri Yahweh, chi k'ate' na k'uri' kixkowinik kixtzalejik, xa jek'uri' man k'o ta imak ri' chuwach ri Yahweh e chkiwach ri Isra'el. We jun ulew ri', iwechb'al ri' chuwach ri Yahweh. ²³K'atek'ut, we man jeri' taj kib'ano, kixmakun ri' chuwach ri Yahweh e qas chiweta'maj b'a' che ri imak kpe ri' che ik'ulaxik. ²⁴Chiyaka' b'a' ri jetaq tinimit che kech ri iwalk'uwa'l e ri jetaq kik'olb'al ri e'alaj taq ijupuq; k'atek'ut, qas chib'ana' b'a' ri xijikb'a' itzij chrech».

²⁵Ri e'uk'ojol ri Gad e ri e'uk'ojol ri Rub'en kkib'ij chrech ri Mo'ises: «Ri e'apataninel qas kkib'an ri' jacha ri xtaqan ri Wajaw. ²⁶Ri eqalk'uwa'l, ri eqixoqilal, ri jetaq qajupuq e konojel ri eqachikop kekanaj kan wa' waral pa ri jetaq utinimit ri Gala'ad, ²⁷k'atek'ut, ri e'apataninel, konojel ri kuk'am ri kich'ich' rech ch'o'j, keq'ax na ri' chuwach ri Yahweh, arech keb'e pa ri ch'o'j jacha kub'ij ri Wajaw».

²⁸K'atek'uri', ri Mo'ises ktaqan chrech ri chuchqajaw Ele'asar e chrech ri Josu'e, uk'ojol ri Nun e chkech ri ekinimal ri winaq pa taq ri ja k'olb'al che ekech ri jetaq ujuq'at ri Isra'el. ²⁹Ri Mo'ises kub'ij chkech: «We ri e'uk'ojol ri Gad e ri e'uk'ojol ri Rub'en, konojel ri kuk'am ri kich'ich' rech ch'o'j, kkiq'axej ub'i iwuk' ri Jordan, arech keb'ech'o'jin na chuwach ri Yahweh, e ri ulew kqaj piq'ab', ri kechb'al kiya'o are ri' ri rulew ri Gala'ad. ³⁰K'atek'ut, we man keb'e ta iwuk' jachintaq ri kuk'am ri kich'ich' rech ch'o'j, kya ri' ri kechb'al chixo'l ix pa ri rulew ri Kana'an».

³¹Ri e'uk'ojol ri Gad e ri e'uk'ojol ri Rub'en kkib'ij: «Ri tzij xub'ij ri Yahweh chkech ri e'apataninel, xas are ri' kqab'an na uj. ³²Ri uj, qak'am ri' ri qach'ich' rech ch'o'j kujq'ax ub'i chuwach ri Yahweh pa ri rulew ri Kana'an; k'atek'uri', ri at, chaya' b'a' ri qechb'al chqech pa ri jun ch'aqap chik chrech ri Jordan». ³³Ri Mo'ises, kuya' chkech ri e'uk'ojol ri Gad, e chkech ri e'uk'ojol ri Rub'en e panik'aj chkech ri ujuq'at ri Manasses, uk'ojol ri Jose, ri rajawib'al ri Sijon, kajawinel ri e'ajamorre'o e ri rajawib'al ri Og, ajawinel pa ri b'asan; ri amaq' rachi'l ri jetaq tinimit k'o pa ri retal ulew, e ri jetaq tinimit che k'o chunaqaj chrech.

³⁴Ri e'uk'ojol ri Gad xkiyak ri ko taq tinimit pa ri Dib'on, pa ri Atarot e pa ri Aro'er, ³⁵pa ri Atrot-Sofan, pa ri Yaser, pa ri Yogb'oha, ³⁶pa ri B'et-Nimra, pa ri B'et-Haran, e ri jetaq k'olb'al jawi' kek'oji' wi ri jetaq kijupuq awaj.

³⁷Ri e'uk'ojol ri Rub'en xkiyak ri Jesb'on, ri Ele'ale, ri Kiryatayim, ³⁸ri Neb'o e ri B'a'al-Me'on, jetaq tinimit che xk'extajik ri kib'i' e ri Sib'ma. Xkikoj kib'i ri jetaq tinimit xkiyako.

³⁹Ri e'uk'ojol ri Makir, che uk'ojol ri Manasses, xeb'e ub'i pa ri Gala'ad. Xech'akan puwi' ri tinimit ri' e ke'kesaj ub'i ri e'ajamorre'o ri ejeqel chila'. ⁴⁰Ri Mo'ises kuya' ri Gala'ad chrech ri Makir che uk'ojol ri Manasses, ri are' xjeqi' kan chila'. ⁴¹Ri Ya'ir che uk'ojol ri Manasses, kb'e ub'i chrechb'axik ri aduares e kukoj ub'i Aduares rech ri Ya'ir. ⁴²Ri Nob'aj kb'e ub'i chrechb'axik ri Kenat e jujun chrech ri jetaq tinimit e kukoj kib'i ruk' ri ub'i ri are': Nob'aj.

Ri jetaq q'axeb'al pa ri tz'inalik ulew

33¹E'are wa' ri jetaq ok'owem xkib'an ri e'ajisra'el aretaq chi' xe'el uloq pa ri Egipto pa taq juq'at, xe'el uloq rumal che xetaqanik ri Mo'ises e ri A'aron. ²Ri Mo'ises, kutz'ib'aj ri jetaq k'olb'al jawi' ke'el ub'ik rumal rech che jeri' ri utaqanik ri Yahweh. Are wa' ri jetaq k'olb'al jawi' ke'el ub'ik ri e'are'.

³Ke'el ub'ik pa ri Ramses pa ri nab'e ik'. Pa ri jo'lajuj q'ij chrech ri ik', jun q'ij kanoq chuxe' ri Q'axeb'al (Pasku'a), ri e'ajisra'el ke'el ub'ik, kiwa'lajisam ri kiq'ab' chkiwach konojel ri e'ajegipto. ⁴Ri e'ajegipto tajin kekimuq kanoq ri ekikaminaqib', ri xesok rumal ri Yahweh, konojel ri enab'e'al taq alk'uwa'lxel. Ri Yahweh xub'an ri suk'il kumal ri ekidyoses.

⁵Ri e'ajisra'el ke'el ub'ik pa ri Ramses e kkijeqeb'a' kib' pa ri Sukkot.

⁶K'atek'uri', ke'el chi ub'ik pa ri Sukkot e kejeqi' pa ri Etam che are uk'isb'alil ri tz'inalik ulew.

⁷Ke'el chi ub'i pa ri Etam, k'atek'uri' ketzalej chi ub'i pa ri ub'e ri Pi-Hajiro, che k'o chuwach ri B'a'al-Sefon e kkijeqeb'a' kib' chuwach ri Migdol.

⁸Ke'el chi ub'i pa ri Pi-Hajiro, keb'ek e kkisutej uloq pa ri tz'inalik ulew rumal ri polow e aretaq chi' oxib' q'ij chik ri b'e kib'anom pa ri tz'inalik ulew rech ri Etam, kijeqeb'a' kib' pa ri Mara.

⁹Ke'el chi ub'ik pa ri Mara e kkijeqeb'a' chi kib' pa ri Elim. Pa ri Elim k'o kab'lajuj b'ulb'ux e k'o oxk'al lajuj uche'al palmeras; chila' kkijeqeb'a' kan kib'.

¹⁰Ke'el chi ub'i pa ri Elim e kkijeqeb'a' kan kib' chunaqaj ri polow ub'i ri jetaq Aj.

- ¹¹Ke'el chi b'i pa ri polow rech taq Aj e kkijeqeb'a' chi kib' pa Sin ri tz'inalik ulew.
- ¹²Ke'el chi ub'ik pa ri Sin ri tz'inalik ulew e kkijeqeb'a' chi kib' pa ri Dofka.
- ¹³Ke'el chi b'i pa ri Dofka e kkijeqeb'a' chi kib' pa ri Alus.
- ¹⁴Ke'el chi ub'i pa ri Alus e kkijeqeb'a' chi kib' pa ri Refidim; chila' ri', ri winaq man kkiriq ta kija' kkitijo.
- ¹⁵Ke'el chi ub'i pa ri Refidim e kkijeqeb'a' kib' pa ri Sina'i ri tz'inalik.
- ¹⁶Ke'el chi ub'i pa ri tz'inalik ulew rech ri Sina'i e kkijeqeb'a' kib' pa ri Kib'rot-ha-Ta'ava.
- ¹⁷Ke'el chi b'i pa ri Kib'rot-ha-Ta'ava e kkijeqeb'a' chi kib' pa ri Jaserot.
- ¹⁸Ke'el chi ub'i pa ri Jaserot e kkijeqeb'a' kib' pa ri Ritma.
- ¹⁹Ke'el chi ub'i pa ri Ritma e kkijeqeb'a' kib' pa ri Rimmon-Peres.
- ²⁰Ke'el chi ub'i pa ri Rimmon-Peres e kkijeqeb'a' kib' pa ri Lib'na.
- ²¹Ke'el chi ub'i pa ri Lib'na e kkijeqeb'a' kib' pa ri Rissa.
- ²²Ke'el chi b'i pa ri Rissa e kkijeqeb'a' kib' pa ri Kehelata.
- ²³Ke'el chi ub'i pa ru Quehelata e kkijeqeb'a' kib' pa ri juyub' Sefer.
- ²⁴Ke'el chi ub'i pa ri juyub' Sefer e kkijeqeb'a' kib' pa ri Jarada.
- ²⁵Ke'el chi ub'i pa ri Jarada e kkijeqeb'a' kib' pa ri Makhelot.
- ²⁶Ke'el chi ub'i pa ri Makhelot e kkijeqeb'a' kib' pa ri Tajat.
- ²⁷Ke'el chi ub'i pa ri Tajat e kkijeqeb'a' kib' pa ri Teraj.
- ²⁸Ke'el chi ub'i pa ri Teraj e kkijeqeb'a' kib' pa ri Mitka.
- ²⁹Ke'el chi ub'i pa ri Mitka e kkijeqeb'a' kib' pa ri Jasmona.
- ³⁰Ke'el chi ub'i pa ri Jasmona e kkijeqeb'a' kib' pa ri Moserot.
- ³¹Ke'el chi ub'i pa ri Moserot e kkijeqeb'a' kib' pa ri B'ene-Ya'akan.
- ³²Ke'el chi b'i pa ri B'ene-Ya'akan e kkijeqeb'a' kib' pa ri Jor-Aguidgad.
- ³³Ke'el chi ub'i pa ri Jor-Aguidgad e kkijeqeb'a' kib' pa ri Yotb'ata.
- ³⁴Ke'el chi ub'i pa ri Yotb'ata e kkijeqeb'a' kib' pa ri Ab'rona.
- ³⁵Ke'el chi ub'i pa ri Ab'rona e kkijeqeb'a' kib' pa ri Esyon-Gueb'er.
- ³⁶Ke'el chi ub'i pa Esyon-Gueb'er e kkijeqeb'a' kib' pa ri Sin ri tz'inalik ulew; weri' pa ri Kades k'o wi.
- ³⁷Ke'el chi ub'i pa ri Kades e kkijeqeb'a' kib' pa ri Juyub'rech ri-Hor, pa ri retal rulew ri Edom. ³⁸Ri chuchqajaw A'aron kpaqi' pa ri Juyub'rech ri Hor rumal che jeri' xtaqan ri Yahweh chrech e waral xkam wi ri are', arechi' ktz'aqat kawinaq junab' che xe'el uloq ri e'ajisra'el pa ri Egipto, pa ri uro' ik' e arechi' nab'e q'ij chrech ri ik'. ³⁹Ri A'aron o'k'al juwinaq oxib' ujunab' aretaq chi' kkamik pa ri Juyub'-rech ri-Hor. ⁴⁰Ri ajawinel ajkanane'o rech ri Arad, che jeqel pa ri Negueb' pa ri amaq' rech ri Kana'an, xopan utzijol ruk' che tajin ke'opan ri e'ajisra'el.
- ⁴¹Ke'el chi ub'i pa Juyub'-rech ri-Hor e kkijeqeb'a' kib' pa ri Salmona.
- ⁴²Ke'el chi ub'i pa ri Salmona e kkijeqeb'a' kib' pa Punon.
- ⁴³Ke'el chi ub'i pa ri Punon e kkijeqeb'a' kib' pa ri Ob'ot.
- ⁴⁴Ke'el chi ub'i pa ri Ob'ot e kkijeqeb'a' cho ri rulew ri Mo'ab' pa Iyye Ha-Ab'arim che k'o pa taq ri uk'isb'alil kulew ri e'ajmo'ab'itas.
- ⁴⁵Ke'el tza Iyyim e kkijeqeb'a' kib' pa ri Dib'on-Gad.
- ⁴⁶Ke'el chi ub'i pa ri Dib'on-Gad e kkijeqeb'a' kib' pa ri Almon-Dib'latayim.
- ⁴⁷Ke'el chi ub'ik pa ri Almon-Dib'latayim e kkijeqeb'a' kib' pa ri juyub' Ab'arim, che k'o chuwach ri Neb'o.
- ⁴⁸Ke'el chi ub'i pa ri juyub' Ab'arim e kkijeqeb'a' kib' pa ri chaqi'j taq rulew ri Mo'ab', chunaqaj ri Jordan, chuwach apan ri Jeriko. ⁴⁹Kkijeqeb'a' kib' chunaqaj ri Jordan, chuxo'l ri B'et-ha-Yesimot e ri Ab'el-ha-Sittim, cho ri chaqi'jalaj rulew ri Mo'ab'.

Ri ujachik ri Kana'an

⁵⁰Ri Yahweh kuch'ab'ej ri Mo'ises pa ri chaqi'j taq rulew ri Mo'ab', chunaqaj ri Jordan, chuwach apan ri Jeriko:

⁵¹«Che'ach'ab'ej ri e'ajisra'elitas, jewa' kab'ij chkech ri':

Aretaq chi' kiq'axej ub'i ri Jordan e kixb'e pa ri amaq' rech ri Kana'an, ⁵²ke'ik'yaq ub'i ri' konojel ri siwantinimit ek'o chila'. Kichup uwach ri' ronojel ri jetaq wachb'al kitz'ajajem, kichup kiwach ri' ronojel ri jetaq ch'ich' tz'aq kib'anom e kiwesaj ri' ronojel ri jetaq k'olb'al che kib'anom uloq ajsik.

⁵³Kiwechb'ej ri' ri ulew ri' e kixjeqi' ri' chila', rumal rech che kinya' in chiwech ronojel ri amaq' ri'.

⁵⁴Kijach ri' ri ulew chkiwach ri ijuq'at, tek'uri' man k'o ta jun kucha' uwach ri ulew. Jachin sib'alaj ek'i, nim ri' ri uwi' rulew kiya'o, jachin ri man ek'i taj, kijik' jub'iq' ri' ri rulew. Are ajtzij jawi' ketaxik wi ri rulew, chila' ri' kjeqi' wi. Kijach ri' ri ulew jeri' jacha taq ri ijuq'at k'olik.

⁵⁵K'atek'ut, we man ke'isetej ta ub'ik konojel ri esiwan tinimit ek'o chila', ri kekanaj na kanoq chila', ri e'are', ek'ix ri' kkib'an pa taq ri iwoq'och e e'uti'onb'al taq chikop ri' kkib'an chiwech chipam, ri e'are' sib'alaj k'ax ri' kkib'an chiwech pa ri tinimit jawi' kixjeqi' wi ri ix. ⁵⁶K'atek'uri', kinb'an nak'uri' chiwech ix jacha ri nuchomam che kinb'an chkech e'are'».

Ri retal rulew ri Kana'an

34¹Ri Yahweh kuch'ab'ej ri Mo'ises, jewa' kub'ij chrech:

²«Chattaqan b'a' chkech ri e'ajisra'el chrech weri': Aretaq chi' kixox pa ri rulew ri Kana'an, are na k'uwa' ri ulew che kokik iwechb'al: Are ri amaq' rech ri Kana'an ruk' ronojel ri jetaq retal rulew k'olik.

³Pa ri urox uxkut ulew, iwech ri' ri ulew che kmajtaj ub'ik pa ri Sin ri tz'inalik ulew e kopan ri' pa ri retal rulew ri Edom. Ri retal iwulew pa ri ukaj uxkut ulew, kmajtaj ub'i ri' pa ri relb'alq'ij jawi' kk'is wi ri polow rech ri Atz'am. ⁴K'atek'uri', kukot rib' ri' ri retal iwulew pa ri ukaj uxkut ulew, pa ri jun paqalik kech ri Xkab', kq'ax ri' pa ri Sin e kk'is ri' pa ri ukaj uxkut ulew chrech ri Kades-B'arne. K'atek'uri' kumej chi ub'i ri' pa ri Jasar-Addar e kq'ax ri' pa ri Asmon. ⁵Kukot ub'i ri' ri retal rulew ri Asmon e kusuk' ub'ik pa ri ub'e ri nimaja' rech ri Egipto e kuk'isa' ri' pa ri Polow.

⁶Ri retal iwulew pa ri uqajib'alq'ij are ri Nim Polow. Are wa' ri retal iwulew pa ri uqajib'alq'ij.

⁷Ri retal iwulew pa ri urox uxkut kaj, are weri': Ri retal ulew kikojo, kmataj ub'i ri' pa ri Nim Polow kopan ri' pa ri Juyub'rech ri-Hor. ⁸K'atek'uri', kmajtaj ub'ik pa Juyub'rech ri-Hor, kikoj jun retal ulew ri' che kopan pa ri Rokb'al ri Hamat e ke'el ri' ri retal ulew pa ri Sedad. ⁹Kusuk' chi ub'i ri' ri retal ulew pa ri Sifron e ku'k'isb'ej ri' pa ri Jasar-Enan. Are wa' ri retal iwulew pa ri urox uxkut kaj.

¹⁰K'atekuri', kikoj ri' ri retal iwulew pa ri relb'alq'ij, kmajtaj ub'i ri' pa ri Jasar-Enan e kopan ri' pa ri Sefam. ¹¹Ri retal ulew kqaj uloq ri' pa ri Sefam e kusuk' ub'i pa ri Harb'el, pa ri relb'alq'ij chrech ri Ayin. Kqaj chi ub'i ri' e kopan ri' chuchi' ri polow Kinneret pa ri relb'alq'ij. ¹²Kqaj uloq ri' pa ri Jordan e ku'k'isa' ri' pa ri polow rech Atz'am. Are wa' ri iwulew e ri retal pa ronojel utz'altmal».

¹³K'atek'uri', ri Mo'ises xe'utaq ri e'ajisra'el chech weri': «Are wa' ri amaq' che kijach na chiwach e ri ujachik kib'ano man k'o ta jun kucha' ri rulew, are ri amaq' che xtaqan ri Yahweh kjach chkiwach ri b'elejeb' juq'at e chrech ri jun panik'aj juq'at chik. ¹⁴Rumal rech

che ri ekijuq'at ri Rub'en kuk' ri e'ajupakachoch e ri ekujuq'at ri e'uk'ojol ri Gad kuk' ri e'ajupakachoch, xjachtaj chkech ri kechb'al; e panik'aj ujuq'at ri Manasses xoquje' xya'taj ri rechb'al. ¹⁵Ri keb' juq'at ri' e ri panik'aj juq'at chik, xya'taj ri kechb'al jela' ch'aqap chrech ri Jordan, pa ri relb'alq'ij chrech ri Jeriko, kka'y apan chuwach ri relb'alq'ij».

Ri enim taq winaq che nim keqlem che ujachik ri amaq'

¹⁶Ri Yahweh kuch'ab'ej ri Mo'ises, jewa' kub'ij chrech: ¹⁷«Are wa' ri kib'i' ri achijab' che kkijach ri ulew chiwach: Ri chuchqajaw Ele'asar e ri Josu'e ri uk'ojol ri Nun, ¹⁸xoquje' kicha' jun winaq nim ub'antajik chkixo'l chjunal juq'at arech kujach ri ulew. ¹⁹Are wa' ri kib'i' we achijab' ri':

Chrech ri ujuq'at ri Juda, are ri Kaleb', che uk'ojol ri Yefunne.

²⁰Chrech ri ujuq'at ri e'uk'ojol ri Sime'on, are ri Semu'el, che uk'ojol ri Ammihud.

²¹Chrech ri ujuq'at ri B'enjamin, are ri Elidad; che ul'ojol ri Kison.

²²Chrech ri jun kijuq'at ri e'uk'ojol ri Dan, are ri kinimal ri B'ukki, che uk'ojol ri Yogli.

²³Chkech ri e'uk'ojol ri Jose: chrech ri jun kijuq'at ri e'uk'ojol ri Manasses, are ri nim winaq Janni'el, uk'ojol ri Efod.

²⁴E chrech ri jun kijuq'at ri e'uk'ojol ri Efra'im, are ri nim winaq Kemu'el, che uk'ojol ri Siftan.

²⁵Chrech ri jun ujuq'at ri Sab'ulon, are ri nim winaq Elisafan, che uk'ojol ri Parnak.

²⁶Chrech ri jun kijuq'at ri e'uk'ojol ri Isakar, are ri nim winaq Palti'el, che uk'ojol ri Assan.

²⁷Chrech ri jun kijuq'at ri e'uk'ojol ri Aser, are ri nim winaq Ajihud, che uk'ojol ri Selomi.

²⁸Chrech ri jun kijuq'at ri e'uk'ojol ri Neftali, are ri nim winaq Pedahel, che uk'ojol ri Ammihud».

²⁹Are wa' ri kib'i' ri achijab', ri xtaqanik ri Yahweh arech kkijach ri ulew chkech ri e'ajisra'el pa ri rulew ri Kana'an.

Ri kechb'al ri e'ajlevi

35¹Ri Yahweh kuch'ab'ej ri Mo'ises pa ri chaqi'j taq rulew ri Mo'ab', chunaqaj ri Jordan chuwach apan ri Jeriko. Kub'ij chrech:

²«Chattaqan b'a' chkech ri e'ajisra'el, chrech ri kechb'al, chkiya'a b'a' chkech ri e'ajlevi, jujun taq tinimit arech kuya'o kkijeqeb'a' kib' chila' e suq'unb'al taq ulew rech kiq'ayes ri jetaq chikop chunaqaj ri jetaq tinimit. Kiya' wa' weri' chkech ri e'ajlevi. ³Pa we jetaq tinimit ri' chila' kkijeqb'a' wi ri jetaq kachoch e ri suq'unb'al taq ulew kkanaj chunaqaj we jetaq tinimit ri' rech ri kiq'ayes ri enima'q e ri eko'lik kichikop, e ronojel uwach kichikop. ⁴Ri jetaq suq'unb'al ulew che kkanaj chunaqaj ri jetaq tinimit che kiya' na chkech ri e'ajlevi, kusutuj rij ri' ri utapya ri tinimit, kmajtaj ub'i ruk' ri tapya kejalaxik ri' 1.000 xk'ab'.

⁵Kiwetaj na ri' chrij ri tinimit, 2.000 xk'ab' pa ri relb'alq'ij, 2.000 xk'ab' pa ri ukaj uxkut ulew, 2.000 xk'ab' pa ri uqajib'alq'ij, 2.000 xka'b' pa ri urox uxkut kaj, are ri tinimit kkanaj panik'aj chech weri'. Are wa' ri suq'unb'al taq ulew rech kiq'ayes ri kichikop ri winaq che kek'o'ji' pa taq we tinimit ri'. ⁶Ri jetaq tinimit che kiya' na ri' chkech ri e'ajulevita, are ri waqib' tinimit ri' ri rech panib'al, ri kiya' na, arech ri winaq che kamisanel, kkowinik kanimajik e kuto'o' rib' waral ri'; k'atek'uri', kiya' chi na ri' kawinaq keb' nik'aj taq tinimit

chik. ⁷Ri tinimit che kiya na ri' chkech ri e'ajlevi, kub'ana' ronojel ri' kawinaq wajxaqib' tinimit, chjunal tinimit k'o ri suq'unb'al rulew ri'. ⁸We jetaq tinimit ri', che kechb'al ri e'ajisra'el kiya na chkech ri e'ajlevi, kiwesaj na ri' kuk' ri jachintaq nim kulew xkiriqo, rumal che ek'i pa ri kijuq'at, e xa jub'iq' ri' kiwesaj ruk' ri kulew ri jachintaq xaq ko'lik xkiriqo, rumal rech man ek'i taj pa ri kijuq'at. Konojel juq'at kuya' na ri' chrech ri rechb'al xkiriqo, jujun taq tinimit chkech ri e'ajlevi, kkiya ri' jeri' jacha ri kechb'al xya'ik, we nim, nim kkiya'o, we xa ko'lik, ko'lik ri' kkiya'o.

Ri jetaq tinimit jawi' kuya'o kto' wi kib' ri ekamisanel

⁹Ri Yahweh kuch'ab'ej ri Mo'ises, jewa' kub'ij chrech: ¹⁰«Che'ach'ab'ej ri e'ajisra'el e jewa' kab'ij chkech ri'.

Aretaq chi' ixq'axinaq chi ch'aaqap chrech ri Jordan, arech kixok pa ri rulew ri Kana'an, ¹¹ri ix, kicha' nik'aj taq tinimit ri' jawi' kuya'o kanimaj b'ik e jawi' kuto' wi rib' jun winaq che xukamisaj jun winaq, man xraj taj xukamisaj, k'atek'ut ri winaq xkamik. ¹²We jetaq tinimit ri', jun tob'al ib' ri' chuwach ri winaq che roqatam ri kamisanel arech kutoj uk'axel ri kamikal xub'ano; rajawaxik che ri kamisanel man kkam ta na we maja' kub'an q'atb'altzij ri komon chrij ri are'. ¹³Ri jetaq tinimit che kiya' na chkech ri e'are', waqib' tinimit ri' rech kto' kib' ri kamisanel chila': ¹⁴oxib' tinimit kiya' ri' chkech ch'aaqap chrech ri Jordan e oxib' kiya chkech pa ri rulew ri Kana'an, are wa' ri jetaq tinimit jawi' kkito'o wi kib' ri ekamisanel. ¹⁵We waqib' tinimit ri' chila' kuya'o kkito'o wi kib' chi e'ajisra'el e chi ekaxlan winaq, xoquje' ri winaq che man e'iwinaq taj, k'atek'ut jeqel pa ri iwachoch, waral ri' kanimaj ub'ik jachin xukamisaj jun winaq che xas man kamikal ta rij chuwach.

¹⁶We xa xusok ruk' jun ch'ich' e xas kkamik ri winaq, ri jun winaq xsokonik, xas jun kamisanel ri'. Kkamisaxik ri' ri jun kamisanel winaq. ¹⁷We xuk'yaq ruk' jun ab'aj arech kukamisaj ri winaq e ri winaq kkamik, ri xk'eqen ri ab'aj jun kamisanel winaq ri'. Ri jun kamisanel ri' rajawaxik kkamisaxik. ¹⁸We xusok ruk' jun che' arech kukamisaj ri winaq e we winaq ri' kkamik, ri are' jun kamisanel ri'. Ri kamisanel rajawaxik ri' kkamisaxik. ¹⁹Ri jun winaq che kroqataj ri jun winaq kamisanel, xas are are' ri' kkamisan rech ri kamisanel: Aretaq chi' kuriq ri are', xas kukamisaj ri' ri are'.

²⁰We ri jun kamisanel xukamisaj ri winaq rumal che ti'tik kuna' chrech on xuk'yaq jun jas uwach chrij arech kukamisaj e man are wi kkamik; ²¹on rumal rech itzel kuna' chrech e kub'an chq'ab' e ma are wi xkamik, rajawaxik ri' kkamisaxik ri jun kamisanel rumal rech che ri are' qastzij jun kamisanel. Ri jun winaq che kroqataj ri are', arech kutoj uk'axel ri kamikal xub'ano, aretaq chi' kuriqo xas are are' ri' kkamisan rech ri are'. ²²K'atek'ut, we ri kamisanel man il taj xuqasaj pulew ri winaq e man xuchomaj taj kukamisaj, man ti'tik taj kuna' chrech, on we xuk'yaq jun jas uwach chrij, k'atek'ut ma k'o uchoman kukamisaj, ²³on man xril taj arechi' xuk'yaq ri jun ab'aj chrij che xukamisaj ub'ik e man k'o ta ti'tik kuna' chrech ri are' e man k'o ta itzel kraj chrech ri are', ²⁴ri komon, kub'an ri' ri q'atb'altzij pakiwi' ri e'are', ri jun winaq che xsokow ri winaq xkamik e ri jun che kroqataj ri kamisanel jeri' jacha kub'ij ri pixab', ²⁵e ri komon kukol uwach ri' ri kamisanel puq'ab' ri jun winaq che tajin kroqataj ri are', arech kutoj uk'axel ri kamikal xub'ano. Kutzalejisaj ri' ri are' pa ri tinimit jawi' xanimaj ub'ik che uto'ik rib' e kkanaj kan ri' chila' tza k'ate' na kkam ub'i ri nim chuchqajaw che xtyoxrisaxik ruk' ri ase'ite.

²⁶Katek'ut, we ri jun kamisanel kel ub'ik pa taq ri retal rulew ri jun tinimit jawi' xanimaj ub'ik arech che uto'ik, ²⁷e ri jun che kroqataj ri are' rumal ri kamikal xub'ano, kuriq' uloq pa jun k'olb'al che man rulew ta ri tinimit jawi' uto'om wi rib', kkowin ri' ri oqtanel rech,

kukamisaj kan ri are' e man k'o ta k'ax ri' kuriq rumal ri kamikal ri'; ²⁸rumal rech che ri kamisanel, rajawaxik xuk'ol rib' pa ri tinimit rech to'b'al ib' chi k'ate' na kkamn ri nim chuchqajaw. Aretaq chi' xkam ri nim chuchqajaw, loq' ri' ktzalej pa ri utinimit jawi' k'o wi ri rechb'al. ²⁹Are wa' ri pixab' rech suk'il, chiwech ri ix e chkech ri iwija'al, xaq jawije' k'olb'al ne' kixjeqi' wi.

³⁰Pa ronojel uwach kamisanik kb'anik, xas kkamisaxik ri' ri kamisanel, kkamisaxik na k'uri' we jeri' ke'el ri kitzij ri xe'ilowik; k'atek'ut, we xa jun winaq xilowik ri kamisanik xb'anik, man kuya ta ri' che kkamisaxik ri kamisanel. ³¹Man k'o ta pwaq ri' kik'amo arech kka'si' jun kamisanel rumal rech che xas rajawaxik kkamisaxik ri are'. ³²Xoquje', jun winaq che xanimaj ub'i pa jun tinimit arech kuto' uwach ri uk'aslemal rumal ri kamikal xub'ano, man k'o ta pwaq ri' kik'am chrech rumal rech kraj ktzalej pa ri rulew arechi' maja' kkam ub'i ri nim chuchqajaw. ³³Miwetzelay uwach ri ulew jawi' ixjeqel wi. Ri kik'el che kcheme'ik, are ri' kretzelaj uwach ri ulew, e xuwi kkuytaj ri uwachulew ruk' ri ukik'el ri jun winaq che xuq'eje' ri kik'el pulew. ³⁴Mitz'ilob'isaj ri uwach ri ulew jawi' ri ixjeqel wi rumal rech che injeqel ri in cho ri ulew ri'. Ri in, in Yahweh, injeqel chkixo'l ri e'ajisra'el».

Ri rechb'al ri ixoq che k'ulanik

36¹Ri kinimal ri e'ajupaja ri kijuq'at ri e'uk'ojol ri Gala'ad, che uk'ojol ri Makir, ri uk'ojol ri Manasses, jun chkech ri taq ujuq'at ri e'uk'ojol ri Jose, kepe uloq chuwach ri Mo'ises e chkiwach ri ekinimal ri e'ajisra'el, ²e kkib'ij chkech:

«Ri Yahweh xtaqan chrech ri wajaw che ujachik ri ulew chkech ri e'ajisra'el, pa ri ujachik, man k'o ta jun kucha ri rulew; e ri wajaw xtaq rumal ri Yahweh arech kujach ri ch'aqap rechb'al ri qachalal Selofjad chkech ri e'umi'al. ³We ri e'are' kek'uli' kuk' nik'aj winaq che erech jun chik kijuq'at ri e'ajisra'el, ri ch'aqap kulew kesax ri' ruk' ri kechb'al ri eqatat. Xa jek'uri' knimar ri' ch'aqap kulew ri juq'at jawi' ri keb'e wi ri e'are' e ri ch'aqap qulew uj k'ik'ataj ri'. ⁴K'atek'uri', aretaq chi' kopan ri junab' toq'ob'isab'al wach, ri ch'aqap kulew ri ixoqib' ri' kq'ax ri' ruk' ri kich'aqap ri juq'at jawi' kijeqi' wi ri e'are', e k'ik'itaj ri' ri ulew rech ri qajuq'at ri uj.

⁵Rumal ri utaqanik ri Yahweh, ri Mo'ises, jewa' xtaqan chkech ri e'ajisra'el:

«Ri kijuq'at ri e'uk'ojol ri Jose, utz ri kkib'ij. ⁶Are wa' ri utaqanik xub'an ri Yahweh kuk' ri e'umi'al ri Selofjad: Kek'uli' ri' ruk' ri achi jachin ri kkaj e'are', are utz ri' we kek'uli' ruk' jun achi che k'o pa ujuq'at ri kitat. ⁷Ri ulew kechb'al ri e'ajisra'el, man kq'ax ta ri' pakiq'ab' ri jetaq juq'at, chkijujnal ri e'ajisra'el etzuyul ri' ruk' ri ch'aqap kulew che kechb'al kan ri kitat. ⁸Konojel ri ixoqib' che k'o jun ch'aqap kulew ruk' ri kijuq'at ri e'ajisra'elitas, rajawaxik ri' kek'uli' ruk' jun achi che k'o pa jun jt'ub' chkech ri ujuq'at ri utat, arech, ri e'ajisra'el kechb'ej ronojel ri ch'aqap rulew kanoq ri kitat. ⁹Jun ch'aqap ulew man loq' taj kq'ax puq'ab' jun chik juq'at: chkijujunal ujuq'at ri e'ajisra'el etzuyul ri' chrij ri ch'aqap kulew».

¹⁰Ri e'umi'al ri Selofjad, kkib'ano jeri' jacha xtaqan ri Yahweh chrech ri Mo'ises. ¹¹Ri Majla, ri Tirsa, ri Jogla, ri Milka e ri No'a, ri e'umi'al ri Selofjad kek'uli' kuk' ri e'uk'ojol ri erachalal ri kitat. ¹²Xek'uli' kuk' nik'aj taq achijab' che ejt'ub' kib'anom kuk' ri e'uk'ojol ri Manasses, ri uk'ojol ri Jose, xa jek'uri', ri ch'aqap kulew xkanaj kanoq kuk' ujuq'at ri kitat.

K'isib'al taq tzij

¹³Are wa' ri taqanik e are wa' ri pixab' xtaqan ri Yahweh chkech ri e'ajisra'el, rumal ri Mo'ises, pa ri chaqi'ij rulew ri Mo'ab', chunaqaj ri Jordan, chuwach apan ri Jeriko.